

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1947

Β' Χρόνος—'Αριθ. 33

'Αθήνα

Τιμή φύλλου δρχ. 1000

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΧΡΟΝΙΚΟ:** 'Η είσοδος στην όμαλότητα.—
'Η Κυβερνητική συνεργασία.—'Η έαρι-
νή έκστρατεία.—«Βαρβαρέσσος εναντίον
Διομήδη».—'Η 'Επιτροπή 'Ερεύνης.—
'Η βασιλική μεταβολή.—Οι βασιλικές
συνεντεύξεις.—'Η πολιτική εξέλιξη στη
Γαλλία.—'Η συνδιάσκεψη τής Μόσχας.
- ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ:** 'Η 'Αμερικανική βοή-
θεια.
- ΔΑΜΙΑΝΟΥ ΚΥΡΙΑΖΗ:** Τα 25 χρόνια
του Δημοκρατικού Μανιφέστου.
- Ι. Ν. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ:** Εύρωπη
και Σοσιαλισμός.
- Ι. ΚΑΡΑΒΙΔΑ:** 'Ο δεσμός 'Ελληνισμός-
BERTRAND RUSSEL: 'Ο δεσμός τής Δη-
μοκρατίας με την επιστημονική έρευνα.
- ΑΜΙΛΑΚΑ ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΥ:** Θα άνασυνγκρο-
τηθώμεν ;
- WICKHAM STEED:** Το veto και η βοή-
θεια στην 'Ελλάδα.
- Α. Δ.:** Γιάννης 'Αποστολάκης.
- G. MARTIN:** 'Η αντίμετώπιση των γεωρ-
γικών προβλημάτων.

Τό Χρονικό

'Η είσοδος στην όμαλότητα

Τό Λαϊκό Κόμμα, με τήν άβειαιότητα που προέρχεται από τήν έλλειψη θετικού αντίκειμενικού προγράμματος, αίωρει συνεχώς τό ένδεχόμενο μιάς πολιτικής λύσεως με κυριώτερο όργανο νέες έκλογές. Τό Λαϊκό Κόμμα σκέπτεται ότι κάνοντας αυτό τις έκλογές θα φέρη πλειοψηφία. Σ' αυτό δέν άπατάται. Τό ΚΚΕ σκέπτεται τούναντίον ότι τό κύριο στοιχείο αυτής τής λύσεως θα ήταν ή συμμετοχή του σε μιά «Κυβέρνηση 'Εκλογών» από τήν όποία θα είχε να άποκομίση «άπερίοριστα» κέρδη. Είναι φανερό ότι από τις δυό λύσεις καμιά δέν μπορεί να γίνη δεκτή. 'Η πρώτη θα παρουσίαζε ψευδώς τόν 'Ελληνικό Λαό ως θέλοντα τήν κατάλυση του φιλελευθέρου πολιτεύματος. 'Η δεύτερη θα ύποκαθιστούσε στο σημερινόν έδαφικό τεμαχισμό του Κράτους—περιοχή του Κράτους και περιοχή τής ανταρσίας—ένα άλλο τεμαχισμό κατά διοικητικούς τομείς από τους όποιους θα έπαιρναν μερικούς οι κομμουνιστάι, ένώ συγχρόνως θα ζητούσαν να βγάλουν και τα άντικομμουνιστικά δόντια των άλλων και να κάνουν πάλι κύριον τής καταστάσεως τόν εφεδρικόν ΕΛΑΣ.

Δέν ύπάρχει άρα γε τρίτη λύση; Λύση ύπάρχει πάντοτε, όπου θα μπορούσε να έ-

πικρατήση ή κοινή λογική και ή καλή θέληση. 'Η βασιική σκέψη, που θα οδηγούσε σ' αυτή είναι ότι τα λεγόμενα περι σημερινής κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας με τόσα τοίς εκατόν από τους ψήφους του λαού δέν έχουν καμιά πραγματική αξία, εφόσον τό αποτέλεσμα είναι ή έξακολούθηση τής αιματοχυσίας, δηλαδή τής ήθικης και οικονομικής καταστροφής. Βρισκόμαστε πάλι στην άμέσως μεταδεκεμβριανή κατάσταση. 'Ας άρχίσουμε λοιπόν πάλι από εκεί, από τήν άρχή. 'Ας σχηματισθή πάλι μιά ύπηρεσιακή Κυβέρνηση όχι όμως κάτω από πρόσωπο «ά ν ι κ ά ν ο υ έ μ π α θ ε ί α ς» αλλά κάτω από πρόσωπο έξόχου κύρους και έντιμότητας, στο όποιον να έχουν όλοι έμπιστοσύνη, ότι θα τηρήση τις ύποσχέσεις του. 'Ας δοθή σ' αυτό, κατόπιν κοινής συγκατανεύσεως, ή έντολή σχηματισμού έ θ ν ι κ ή ς, όχι άνάμικτης, Κυβερνήσεως ίκανής να εφαρμογή τήν πολιτική του κατευνασμού, τήν πολιτική δηλαδή τής έγγυημένης άμνηστίας και τής έγγυημένης ήθικης και όλικης δυνάμεως εναντίον κάθε ύποτροπής τής ανατρεπτικής κινήσεως. Τέτοια Κυβέρνηση θα μπορούσε να άφαιρέση από τό λαό τις μεταπολεμικές ψυχώσεις και να έτοιμάση μέσα σε λίγους μήνες τό έδαφος για τή λύση έκλογών.

Η Κυβερνητική συνεργασία

Οι προθυμοποιηθέντες να συνεργασθούν με το Λαϊκό κόμμα πολιτικοί ήγείται είναι τώρα σε θέση να συναγάγουν τα συμπεράσματά των. Θα υπέθετε κανείς ότι οι σκοποί της συνεργασίας αυτής θα ήταν: να ενισχυθή ήθικα ή Κυβέρνηση, ώστε να μη κατηγορηθεί ως μοναρχοφασιστική και έτσι να έχουμε προθυμότερη βοήθεια από τους Συμμάχους, να ξευμενισθῆ δὲ κάπως καὶ ἡ Ρωσσία· να διαλυθοῦν οἱ παρακρατικές ὀργανώσεις και να ἐπιβληθῆ κάποια ἠθική τάξη στο κράτος πού διοικούσαν καθαρά κομματικά οἱ Λαϊκοί·—να ἐδραιωθῆ ἐμπιστοσύνη στους ἀριστερούς, ὅτι ἡ ἀμνηστία ἤθελε τηρηθῆ.

Ἐκ τῶν ὑπέρων τὰ πράγματα πιστοποιοῦν τὰ ἐξῆς: Ἡ Ἀμερικανική βοήθεια θὰ δινόταν ὅπωςδήποτε, ἀφοῦ δόθηκε και στὴν Τουρκία τοῦ ἐνὸς κόμματος. Ἡ φανλοκρατία παρμένει. Ἐμπιστοσύνη στὴν τήρηση τῆς ἀμνηστίας δὲν ἔχει πουθενά παρατηρηθῆ. Ὡφέλεια λοιπὸν ἀπὸ τὴν συνεργασία δὲν προήλθε. Ἐγινε ὅμως σημαντική βλάβη. Ἡ ἀπομόνωση τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων στὸν ἀγῶνα του γιὰ τὴν οὐσιαστικὴ δημοκρατικοποίηση τῶν κοινῶν συκοφαντεῖται τώρα εὐκολώτερα, καίτοι ἡ πολιτικὴ του αὐτὴ εἶναι ἀπαραίτητη, γιὰ νὰ σταματήσῃ ἐδῶ ἡ πρόοδος τοῦ κομμουνισμοῦ καὶ ὁ μόνος τρόπος νὰ ἀναπτυχθῆ ἡ οὐκονομία μας πρὸς γενικὴ ὠφέλεια πλοουσιῶν και πτωχῶν. Βεβαίως οἱ συνεργαζόμενοι στὴν Κυβέρνηση πολιτικοὶ διατείνονται, ὅτι δὲν ἔχουν παραιτηθῆ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν· ὁ λαὸς ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ κάμῃ αὐτὲς τῆς διακρίσεις. Γιὰ τὸν πολὺν λαὸ ἡ συνεργασία αὐτὴ δίνει ἀφεση ἀμαρτιῶν στοῦ Λαϊκοῦ Κόμμα.

Γιὰ νὰ ὑπάρξῃ μολαταῦτα, νὰ γίνῃ ἐδῶ κράτος ὑπερκομματικό, νὰ πολεμηθῆ ριζικά ὁ κομμουνισμός, νὰ ἐπιβληθῆ ἠθικὴ ἐξυγίανση, νὰ ἀναπτυχθῆ ἡ οὐκονομία μας, νὰ γίνουμ και ἐμεῖς ἰσῶτιμοι σύμμαχοι, νὰ παύσῃ νὰ ρεῖ τὸ αἷμα ποτίζοντας τὸ μῖσος, γιὰ νὰ ὑπάρξῃ κάποια ἐλπίδα γιὰ τὰ πρῆτοι Λαϊκοῦ Κόμμα νὰ παρασταθῆ στοῦ λαοῦ ὅπως ἀκριβῶς εἶναι: τὸ κόμμα τῆς οὐκονομικῆς ἀσυδοσίας, τὸ κόμμα τῆς ἀρνητικῆς πολιτικῆς τοῦ ἀντιβενιζελισμοῦ, τοῦ ἐκμηδενισμοῦ τῶν ἐθνικῶν μας διεκδικήσεων, τῆς ἐκπαταλήσεως τοῦ καλύμματος και τῆς ξένης βοήθειας, τὸ κόμμα πού ἐταύτισε τὸν ἐθνικισμό με τὸν μπεζαχτὰ και τὸ δσοιλογισμό, πού θυσίασε τὰ πάντα στὴν παλινορθωση, δχι βέβαια ἀπὸ πίστη πρὸς τὸ βασιλικὸ θεσμό, τὸν ὁποῖον ἀλλωστε εἶχε ἀποκηρύξει, ἀλλὰ γιὰ τὴν σταθεροποίηση τοῦ κομματικοῦ του κράτους.

Οἱ συνεργαζόμενοι στὴν Κυβέρνηση τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος πολιτικοὶ ἰσχυρίζονται πὼς εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ μείνουν ἀκόμα στὴν θέση τους, γιὰ νὰ μὴ ἐπέλθῃ κανένα ρήγμα στὴν ἀναληφθεῖσα προσπάθεια καταβολῆς τῶν συμμοριῶν. Ὅταν ὅμως και αὐτὴ ἡ προσπάθεια θὰ μὴ πρὸς τὸ μόνιμο στάδιό της, ἔπειτα δηλαδὴ ἀπὸ λίγες ἐβδομάδες ἡ θέση τῶν θὰ εἶναι πάλι στὴν ἀντιπολίτευση. Ὁ σκοπὸς τῶν πρέπει νὰ εἶναι ὁ σχηματισμὸς μιᾶς δημοκρατικῆς παρατάξεως ἱκανῆς νὰ κυβερνήσῃ τὴν χώρα νὰ ἀποκαταστήσῃ τὸ ἠθικὸ της κύρος στὴ διεθνή κοινὴ γνώμη και νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν Ἀμερικανικὴ βοήθεια γιὰ νὰ προχωρήσουμε ὅσο τὸ δυνατόν γρηγορώτερα πρὸς κάποια αὐτοτέλεια οὐκονομικὴ, ἄρα και πολιτικὴ στοῦ βαθμοῦ βέβαια πού τὸ ἐπιτρέπουν σήμερα οἱ διεθνεῖς ὅροι και οἱ ἄμεσοι κίνδυνοι στὰ σύνορά μας.

Ἡ ἔαρινὴ ἐκστρατεία

Ὁ στρατὸς και ἡ χωροφυλαχὴ κάνουν ὅ,τι τοὺς εἶναι δυνατό γιὰ νὰ χτεπῆσουν τὸν ἀνταρτικὸν ἀγῶνα, τὸν ὁποῖον δημιούργησε ἡ ξενικὴ ἐπιβολή, τροφδοτόησε ὅμως συνεχῶς ἡ «ἀντίκωνος ἐμπάθεια» τῆς δεξιᾶς. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι θὰ κατορθώσουν πολλὰ, ἀσφαλῶς θὰ «περιορίσουν» τὸ κίνημα κατὰ τὴν ἐκφραση ἐνὸς τῶν συνεργαζόμενων ἀρχηγῶν. Αὐτὰ τὰ πολλὰ ὅμως θὰ εἶναι δυστυχῶς πολὺ ὀλίγα στοῦ πολιτικὸν πεδίο· και θὰ εἶναι αἰτία νέων κακῶν. Ἡ αἵματηρὴ βία δὲν μπορεῖ νὰ συγχωρηθῆ παρὰ μόνο, ὅταν τὰ μέτρα τῆς ἐπιχειρίας και τῆς βίας ἐξανυληθῶν. Ἐδῶ συνέβη τὸ ἀντίθετο: Μετὰ τὴν σχετικὴ ἠρεμία, πού παρέδωκε στῆς ὑπηρεσιακῆς Κυβερνήσεις ἡ δημοκρατικὴ Κυβέρνηση Πλαστήρα τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1945, ἡ νέα πολιτικὴ ἐγκαινιάσθη με τὰ μέτρα τῆς πολιτικῆς και τῆς προσωπικῆς ἐκδικήσεως και τῶν δεξιῶν παρακρατικῶν ὀργανώσεων, ἔφθασε δὲ μετεκλογικὰ στὰ μέτρα τοῦ καθαροῦ κομματικοῦ κράτους. Ἐστὶ τροφδοτόηθη ἡ σύρραξη, τὴν ὁποῖαν οἱ ξένοι ὑπεκίνησαν και ἐμεῖς ἔπρεπε με κάθε θυσία νὰ ἀποφύγουμε. Πίσω ἀπὸ ἐκείνους πού χύνουν τὸ αἷμα τῶν και ἀπὸ τὰ δυὸ στρατόπεδα κρύβονται σκοτεινοὶ ὑπολογισμοὶ και τῆς δεξιᾶς και τῆς ἀριστερᾶς. Στὴ δεξιὰ εἶναι ἀπαραίτητος ὁ κομμουνισμὸς γιὰ νὰ στερεωθῆ τὸ καθεστῶς. Στὴν ἀριστερὰ εἶναι ἀπαραίτητὴ ἡ τυφλὴ ἐκδικητικὸς τῆς δεξιᾶς και νὰ στρατολογήσῃ ὁπαδοὺς. Καὶ ὁ λαὸς πέφτει θύμα τῆς καλῆς του θελήσεως. Αὐτὸ πού συντελεῖται και ἀπὸ τὰ δυὸ ἄκρα ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος εἶναι με ἀπλὰ λόγια ἕνα ἐγκλημα κατὰ τῆς πατρίδος. Θὰ περάσῃ ἀραγε ἀπαρατή-

* Ἀπρίλιος

323

ρητο, ὅταν ὁ λαὸς θὰ ἴδῃ τέλος τὴν ἀλήθεια και θὰ καθαιρέσῃ τοὺς σημερινοὺς ἀναξίους κυβερνήτας του;

«Βαρβαρέσσος ἐναντίον Διομήδη»

Ἡ βαρύτερη προσωπικὴ ἀντέγκληση ἀπογομῶναι συχνὰ τὴν ἀλήθεια ἀπὸ τὴν προσωπικὴ τῆς περιβολῆ και τὴ φέρνει στὴν πάλλουσα διαλεκτικὴ τῆς μορφῆ. Στὴ μορφὴ ἰσχυρὰ ἐκείνη πού ἡ ἀλήθεια παίρνει τὸ κύρος τῆς ἀπὸ τὴν ἀντιμετώπιση ὄλων ἐκείνων τῶν στοιχείων πού θὰ ἐπέβαλαν μιὰ ἀντίθετη λύση.

Ὁ κ. Βαρβαρέσσος δίδει στῆς δυὸ προτελευταίους παραγράφους τῆς ἐπιστολῆς του ὄλο τὸ καλὸ και ὄλο τὸ κακὸ τοῦ ὁποῖου ἔγινε ὁ φορεὺς:

1. «Τὸ γεγονός» γράφει, «ὅτι οἱ ἐργασθέντες με ἐνθουσιασμόν, ἀνιδιοτέλειαν και αὐταπαρνησιν ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων, ἐν μὲν τῇ ἀλλοδαπῇ τυγχάνουν ὑπολήψεως, σεβασμοῦ και ἀσυνήθους κύρους, ἐν δὲ τῇ πατρίδι τῶν εἶναι ἀντικείμενον φθόνου, δυσφημίσεως και συκοφαντίας, δίδει τὴν θλιβεράν εἰκόνα τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως εἰς τὴν ὁποῖαν εὐρίσκονται αἱ λεγόμεναι ἰθύνουσαι τάξεις τῆς σημερινῆς κοινωνίας μας».

2. «Ἀπὸ τὴν βεβαίαν καταστροφὴν σώζει τὴν τελευταίαν αὐτὴν κτιγμὴν ἡ γενναιοφροσύνη και τὸ ἐνδοκίμερον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Θὰ ἦτο ὅμως τραγικὸν διὰ τὴν χώραν μας, ἂν και πάλιν ἐπιτραπῆ εἰς τοὺς ἀσυνειδήτους νὰ παρερμηνεύσουν τὰ πράγματα και νὰ ἐπιχειρήσουν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὴν χορηγηθεσομένην βοήθειαν πρὸς ἴδιον ὄφελος. Ἀν συμβῆ τοιοῦτον τι, ἡ Ἑλλάς ὀχι μόνον δὲν θὰ ἀναλάβῃ, ἀλλὰ θὰ μεταβληθῆ εἰς παράσιτον, θὰ ἀπολέσῃ δὲ τελικῶς τὴν ἐκτίμησιν τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν».

Ὅσο ἀληθινὴ και ἀνάγλυφα διατυπωμένη εἶναι ἡ δευτέρη παράγραφος, ἀντάξια ἐνὸς «ἀκαδημαϊκοῦ», τόσοσφαλερὴ και ἀνάξια εἶναι ἡ ἔννοια τῆς πρώτης. Σ' αὐτὴ φαίνεται ὡμὸ τὸ λάθος τοῦ κ. Βαρβαρέσου. Ἐφερὲν ἐδῶ ἀπροσάρμοστη τὴν ὀρθὴ θεωρία τοῦ Keynes και ἐπιπλέον δὲν τόλμησε ποτὲ νὰ ὑψώσῃ τὸ ἀνάστημά του ἀπέναντι τῶν ξένων ὅπως τὸ ὑψώνει ἀπέναντι τῶν Ἑλλήνων. Ἀπροσάρμοστη ἡ κεφαλαιοκρατικὴ θεωρία ἐμεινε στεῖρα ἐδῶ. Τὰ ἴδια ἔπαθε ἡ νέα θεωρία με τὸν κ. Βαρβαρέσου. Ἐπειτα, τὸ ἄλλο του λάθος, ἡ ἐναντίον τῆς εἰσαγωγῆς ξένων κεφαλαίων φανατικὴ του πολιτικὴ, τὸ νὰ θέλῃ νὰ δημιουργήσῃ στὴν Ἑλλάδα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, νὰ δημιουργήσῃ ἀπὸ τὰ χάρτινα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κέρδη μιᾶς ὀλιγαριθμῆς σχετικὰ και ἀπειθαρχῆς τάξεως, εἶναι ἀσύγγνωστο σ' ἕνα οὐκονομολόγο,

ἱκανὸν νὰ ξεφεύγει ἀπὸ τοὺς τύπους. Ἐκέρδιζαν και κερδίζουν ἀκόμη πολλὰ, ἕνα μέρος τῶν Ἑλλήνων. Ἡ ἠθικὴ και κοινωνικὴ ἀξία τῆς προσπάθειας νὰ τοὺς πειθαρχήσῃ, στὴν ὁποῖαν ἀναφέρεται ὁ κ. Βαρβαρέσσος θὰ ἦταν μεγάλῃ ἡ οὐκονομικὴ ὅμως ἐλαχίστη. Ὁ οὐκονομολόγος και ὁ πολιτικὸς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι οὐκονομολόγοι ἀλλὰ πραγματισταί.

Ὁ ἴδιος ἐπιμένει ὅτι εἶχε δίκην προσαθόντας νὰ μᾶς πείσῃ ὅτι ἡ «παροχὴ ἐξωτερικῆς βοήθειας διὰ δαπάνας ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἦτο ἐντελῶς ἀδύνατος» τὴ στιγμή πού ξένες ἐπίσημες ἐκθέσεις εἰδικῶν διαφωνοῦν τώρα ριζικὰ μαζί του· ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ Ἑλλάς μπορεῖ νὰ ἔχῃ αὐτοτέλεις νόμισμα χωρὶς νὰ χρησιμοποιῆ τὸ κάλυμμα τῆς στιγμῆ πού δὲν εἶχε κανένα ρευστοποιήσιμο περιουσιακὸ στοιχεῖο. Ὑπεστήριξε δὲ ἀκόμη ὅτι μποροῦσαν νὰ λειτουργήσουν λεπτότατες κρατικὲς οὐκονομικὲς λειτουργίαι σὲ ἐποχὴ ὅπου τὸ κράτος δὲν ὑπῆρχε. Ὁ κ. Βαρβαρέσσος εἶχε ἔλθει ἀπὸ τὴν Ἀγγλία. Αὐτὸ σημαίνει πολλὰ κατὰ μὴ μὴ πολλὰ κακά. Δὲν πρέπει νὰ ὑπεριτιμήσουμε τὴν ἐσωτερικὴ ἀξία τῶν μὲν εἰς βάρος τῶν δὲν. Τὸ πρακτικὸ ὅμως ἀποτέλεσμα εἶναι μιὰ ἀλληλοεξουδετέρωση, ἡ ὁποῖα ὀδηγεῖ σὲ κακὸ, γιὰ τὸ χαμῆνος χρόνος σὲ περιοδὸ οὐκονομικῆς ἀνορθώσεως παρεμβαίνει ὡς βασικὸ στοιχεῖο ἀποτυχίας.

Ἡ Ἐπιτροπὴ Ἐρεῦνης

Ὅταν ἀρχισε τῆς ἐργασίας τῆς ἡ Ἐπιτροπὴ Ἐρεῦνης κανεὶς βέβαια δὲν ἀμφέβαλλε γιὰ τὴν ἐνοχὴ τῶν γειτόνων μας. Ἡ ἀπόφαση ὅμως τῆς Ἐπιτροπῆς ἦταν φανερό, ὅτι ἤθελε ἐπηρεασθῆ ἀπὸ τὴν πολιτικὴ τῶν διαφόρων Κυβερνήσεων, ἐκτὸς ἂν ἡ Συνδιάσκεψη τῆς Μόσχας κατέληγε σὲ κάποιο γενικώτερο συμβιβασμό. Ἐστὶ μετὰ τὴν διχοστασίαν τῆς Μόσχας προβλέπεται ἡ ἀντανάκλασῆ τῆς και στὴ Γενεύη. Ἡ προβλεπομένη πρόταση τῆς πλειοψηφίας τοῦ διαρκοῦς ἐλέγχου τῶν συνόρων και τῆς μετατοπίσεως τοῦ Σλαβικοῦ ἢ Σλαβοφίλου πληθυσμοῦ εἶναι προσωρινῶς ἱκανοποιητικὴ. Ἡ ἄρνηση τῆς ἀποδοχῆς τῆς ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους μας εἶναι μιὰ ἀκόμη ἐνδειχὴ τῶν προβῆσεων τῶν. Ἡ λύση αὐτὴ μπορεῖ νὰ ἐπιδιωχθῆ με συνεχεῖς προσπάθειες στὸν Ο. Η. Μείστη μερὶς ἐκείνων πού ἡ μετατόπιση ἀφορᾶ θὰ ἦσαν βέβαια ἀντίθετοι πρὸς αὐτὴν. Ἄν ὅμως ἤθελε κατ' ἀρχὴν ληφθῆ ἀπόφαση τῆς μετατοπίσεως τῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἑλλάδος, εἴτε πέρα ἀπὸ τὰ σύνορα, πιθανόν νὰ προτιμοῦσαν και οἱ ἴδιοι τὴν τελευταία λύση. Ἡ πολιτικὴ τοῦ Γάλλου ἀντιπροσώπου καίτοι φαίνεται οὐδέτερά, εἶναι μὲν ταῦτα ἀντιελληνικὴ, γιὰ τὸ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Η πολιτική εξέλιξη στη Γαλλία

Η εξέλιξη της καταστάσεως στη Γαλλία παρακολουθείται από όλον τον κόσμο με το μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Οι λόγοι είναι παραπολλοί. Η Γαλλία, ως έθνος πνευματικά προηγμένο στέκεται ακόμη στην πρώτη γραμμή. Ο καθένας λοιπόν καταλάβαινε τι σημασία θα είχε, αν ο πνευματικός της πολιτισμός ήθελε τεθεί στην ύπηρεσία του κομμουνισμού ή αν από αντίδραση ξαναγαυρήσει ποτέ στην ύπηρεσία της δεξιάς, που έχει τώρα σχεδόν διαδοθεί στη Γαλλία. Έπειτα μερική ή ολική επικράτηση του κομμουνισμού στη Γαλλία σημαίνει μερική ή ολική επικράτηση του κομμουνισμού στη Γαλλία σημαίνει μερική ή ολική κομμουνιστική υπερέκταση της Γερμανίας. Από τη Γαλλία επίσης επηρεάζονται επίσης τα γειτονικά της μικρά κράτη καθώς και η Ιταλία.

Ποιά είναι τώρα σε γενικές γραμμές η κατάσταση στη Γαλλία; Έπειδη ο Πetaίν, που συνεργάσθηκε με τους Γερμανούς άνηκε στη δεξιά, οι κομμουνιστάι, κατάφεραν να επιβληθούν ως προωτεργάτες της Έθνικης Αντιστάσεως.

Από την εποχή της κατοχής μένον ακόμη συνταγμένοι στη Γαλλία 100.000 περίπου ένοπλοι κομμουνιστάι. Έπί πλέον οι κομμουνιστάι, κατέχοντες 6 Υπουργεία στην Κυβέρνηση, έχουν οικειοποιηθή ένα μέρος της Γαλλίας στο όποιο στερεώνουν μεθοδικά την απόλυτη επιβολή των. Στους υπολοίπους τομείς επιδιώκουν τη βαθμιαία άποβολή των αντικομμουνιστών, έτσι ώστε οι μόν δικοί των τομείς να γίνονται άπορόβλητοι οι δέ τομείς τους οποίους κυβερνούν τα Υπουργεία των άλλων κομμάτων να μη μπορέσουν στην κρίσιμη στιγμή να προβάλουν καμιά αντίσταση. Στο άναμεταξύ συμμετέχουν ειλικρινώς στην οικονομική άνορθωση της Γαλλίας. Όσο περισσότερο ενεργώς παίρνουν μέρος σ' αυτή, τόσο περισσότερο φέρουν στην έπιρροή τους την οικονομική ζωή της Γαλλίας.

Έναντίον αυτής της στρατηγικής, η όποία δεν πλησίασε, προχωρεί όμως προς τον συγκεκριμένο της σκοπόν, δρούν τρεις ισχυρές δυνάμεις. Η ισχυρότερη από όλες είναι η καθολική εκκλησία, η όποία δρώ πλέον όχι ως θρησκευτικός αλλά ως πνευματικός παράγων. Η δύναμη αυτή συνδυάζεται πολύ άποτελεσματικά με όμοια κίνηση στις Η.Π.Α. και στην Ιταλία. Η άλλη δύναμη είναι οι σπουδαστάι. Ο κ. Μπλουμ συνυπεύθυνος με το ΚΚΓ για την προπολεμική κατάσταση της Γαλλίας, πολιτικός όμως πολύ μεγαλυτέρας πνευματικής όλης

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

δίκιο της Έλλάδος, ή από ύπαιτιότητα των γειτόνων μας ένταση της έσωτερικής μας συγκρούσεως και ό κίνδυνος των συνόρων μας, είναι γεγονότα τόσο μεγάλα σ' αυτήν την περίπτωση, ώστε κάθε παραγνώριση των να άποτελή καταφανή άδικία έναντίον μας.

Η Έπιτροπή είχε έντολή να διαπισώση τον βαθμόν ένοχής των γειτόνων μας, αυτό όμως δέν θα την έμποδισή πιθανότατα να προβή και σε άλλες διαπιστώσεις όπως ή πλήρης Έλληνικότης των βορείων μας έπαρχιών, ή αντιδημοκρατικότητα της Κυβερνήσεώς μας, ή και προτάσεις όπως ή παροχή έμπορικής άδιεξόδου της Βουλγαρίας στο Αιγαίον. Έτσι ή έκθεση της έπιτροπής αυτής μαζί με την έκθεση της έπιτροπής Πόρτερ και τη προηγηθείσαν έκθεση του όργανισμού τροφών της Γεωργίας του ΟΗΕ, θα δώσουν στη διεθνή και ιδιαίτερα στην Αμερικανική κοινή γνώμη, μιá πλήρη εικόνα του Έλληνικού προβλήματος, στην όποιαν θα μπορούμε στο έξής να αναφέρωνται οι άσχολούμενοι με τα Έλληνικά πράγματα, χωρίς να είναι εύκολο να διαβληθούν ως ροληπτούντες ύπερ της Έλλάδος.

Η βασιλική μεταβολή

Όταν πεθαίνει ένας πολιτικός ή ένας βασιλεύς ή κριτική που έχει σημασία είναι όχι εκείνη που άφορά το άτομό του αλλά την πολιτική του που στην περίπτωση των βασιλέων έξ' ύσου συχνά προέρχεται από δική των θέληση, ή και από έλλειψη θελήσεως, Για το Γεώργιο τρία είναι τα κύρια σημεία που σύνθεσαν την πολιτική του. Στο έσωτερικό ζήτημα ύπήρξε σύμβολον διαιρέσεως του λαού. Στήν έξωτερική πολιτική στην κρίσιμη στιγμή άφησε την Έλλάδα πλησίον των φυσικών της συμμάχων. Τρίτον, στον τρόπο της διεξαγωγής αυτής της πολιτικής, τόσο πρό του 1940, όσο και μετά το 1941, έχει στο παθητικό του ότι ή πολιτική του ήταν τέτοια ώστε την Έλλάδα δέν την μεταχειρισθήκαν οι φίλοι της ως ισότιμο σύμμαχο. Το καθένα από τα τρία αυτά στοιχεία έχει μεγάλη βαρύτητα. Πολλά θα ήταν διατεθειμένος κανείς να του συγχωρήσει χάρις στο δεύτερο στοιχείο, αν δέν βρισκότον μπρός στην άπόλυτη βεβαιότητα, ότι ή έξωτερική πολιτική της Έλλάδος θα ήταν σταθερώτερη στο πλευρό των Δυτικών μας Συμμάχων αν είχαν την άρχή οι δημοκρατικοί και θα άπέδιδε πολύ περισσότερους καρπούς, ένώ συγχρόνως θα είχαν άποτρέψει τη σημερινή τραγωδία. Όλοι ένθυμούνται ακόμη την άγωνία που συνέιχε τον κόσμο στις παραμονές του Έλληνοϊταλικού πολέμου, μήπως το καθεστώς

της δικτατορίας ήθελε στραφή με το μέρος της Γερμανίας.

Ό νέος βασιλεύς βρίσκεται μέσα στη σύγχρονη καταγίδα χωρίς το μειονέκτημα του προσωπικού φόρτουσφαλμάτων που έβάρυνε άνυπόφορα τον προκάτοχό του. Χωρίς φορτίο αλλά και χωρίς πείραν ή μάλλον με άμφιβολή πείρα. Θα ήταν λάθος αν θέλαμε μεταχειρισθή τη συνηθισμένη έκφραση, ότι ό χρόνος θέλει δείξει τα προσόντα του νέου Βασιλέως. Θα ήταν λάθος, γιατί ούτε ό έλληνικός λαός ούτε και ή εποχή μας είναι πρόσφοροι για το θεσμό της Βασιλείας. Όταν ό θεσμός δέν είναι καλός, τίποτε δέν μπορεί να διορθώση τα πράγματα. Γι' αυτό, ό ρόλος του νέου Βασιλέως περιορίζεται στο να προσαθήση να κάμη όσον το δυνατό λιγότερο κακό. Μέσα στην καταγίδα που μας καταπονεί μεταπολεμικά, ή προσπάθεια αυτή διατηρεί έν τούτοις πλήρη τη σημασία της.

Οι βασιλικές συγεντεύξεις

Τέσσαρες ξένοι άνταποκριτάι πήραν έκπληκτικές συγεντεύξεις από τον Βασιλέα στρεφόμενες έναντίον μιás μερίδος του Έλληνικού λαού. Η διατύπωση της Κυβερνητικής διαψεύσεως ύπήρξεν άνεπαρκής. Η βασιική αίτία, ή ψυχική διάθεση, που ύπήρξεν ή πηγή των γενομένων δηλώσεων, δέν πρέπει να διαφεύγη κανένα. Η ψυχική αυτή διάθεση, είτε σε προσωπικούς, είτε σε άντικειμενικούς λόγους —λόγους δηλαδή συνυφασμένους όχι με το πρόσωπο αλλά με το θεσμό— όφείλεται, είναι έξ' ύσου επικίνδυνη. Αν σήμερα έναντίον των κομμουνιστών, γιατί όχι αύριο έναντίον των συνοδοιπόρων» και μεθαύριον έναντίον καθενός, που δέν είναι «δικός μας»; Η άρχή είναι το ήμισυ του παντός.

Οι κομμουνιστάι, καταστρέφοντας, κάνοντας άληθινά μαρτυρική τη ζωή του λαού της ύπαίθρου, είναι βέβαια οι τελευταίοι, που δικαιούνται να παραπονέθουν για όποιαδήποτε δήλωση έναντίον τους, Ό μόνος όμως, που δέν είχε το δικαίωμα να κάνη δηλώσεις, είναι ό βασιλεύς. Αυτό είναι και έναντίον του προσφάτου όρκου του στο Σύνταγμα. Ας το σκεφθούν αυτό και οι δεξιόι, γιατί στο παρελθόν ήλθε και ή δική τους σειρά και ό δρόμος αυτός οδηγεί προς το ίδιο πάντοτε τέρμα.

από τους κομμουνιστές, έχει ταχθί τώρα αντίπαλός του, εύκολυνόμενος σ' αυτό από την εκθλιψη της άκρας δεξιάς. Η τρίτη δύναμη είναι ό στρατηγός Ντέ Γκόλλ, ό όποιος καταγγέλει όχι μόνο την προΐούσα παράδοση της Γαλλίας στους κομμουνιστάς, αλλά και την πραγματοποιηθείσα ήδη κατονομή της στα διάφορα κόμματα. Σύμφωνα προς την κατονομή αυτή και προς το ψηφισθέν Σύνταγμα ή Γαλλία δέν διοικείται σύμφωνα με τη θέληση της πλειοψηφίας, αλλά το κάθε τμήμα της πολιτικής μηχανής της χώρας διοικείται σύμφωνα με τη θέληση μιás μειοψηφίας. Είναι φανερό, ότι αν για κάμποσα χρόνια συνεχισθί αυτού του είδους ή κατονομή δέν θα καταστή δυνατό να σταθεροποιηθί μιá κατάσταση στη Γαλλία.

Η Συνδιάσκεψη της Μόσχας

Η Συνδιάσκεψη της Μόσχας, ή κυριώτερη συνδιάσκεψη της Ειρήνης, δέν προχώρησε κατά τίποτε την κατάσταση. Η κυριώτερη διαφορά είναι ότι οι Δυτικοί Σύμμαχοι θέλουν μιá οικονομική ένωση της Γερμανίας και μιá πολιτική συνομοσπονδία, ένφ οι Ρώσοι έχοντες έμπιστοσύνη στον μεγαλύτερο δυναμισμό του κομμουνισμού που έγκαθιστούν τώρα στην Ανατολ. Γερμανία θέλουν συγκεντρωτική πολιτική Διοίκηση από το Βερολίνο. Είναι όμως φανερό, ότι στη Μόσχα έτέθη άναγκαστικά όλόκληρο το πρόβλημα της διεθνούς ισορροπίας. Δέν πρέπει να φανή ούτε υπερόβολή ούτε παραδοξολογία το ότι το άδιέξοδο της Μόσχας είναι ένα πραγματικό βήμα αν όχι προς τη σύναψη των συνθηκών Ειρήνης, ίσως όμως προς την κατασφάλιση της Ειρήνης. Πράγματι τίποτε δέν ήταν περισσότερο επικίνδυνο για την ειρήνη παρά ή διαρκής έδαφική και έσωπολιτική έξάπλωση της Ρωσικής έπιρροής και ή υποχωρητικότητα των Άγγλοσαξώνων. Πολλά στοιχεία συσσωρεύονται τώρα στο να έγυνηθούν την ειρήνη για το άμεσο μέλλον. Και τα στοιχεία αυτά είναι κυρίως ή όμη άντιμετώπιση του ζητήματος ή μόνιμη για πολλά χρόνια άνάγκη της Ρωσίας για οικονομική άνασύνταξη ή πείνα ή όποία ήδη μαστίζει τη Ν. Ρωσία ή κακή έφετεινή έσοδεία όλόκληρης της Ευρώπης ή συνειδητοποίηση του κομμουνιστικού κινδύνου τόσο στην Αμερική όσο και στην Άγγλία.

Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ

“Όπως στα 1918, έτσι και τώρα, τα γεγονότα της Έγγυς και Μέσης Ανατολής εκτυλίσσονται σε τόσο μεγάλη κλίμακα ώστε η στενωπή κομματική πολιτική των Λαϊκών, που ουσιαστικά μας κυβερνούν, είναι αδύνατο να τα παρακολουθήσει. Στην περιοχή μας εγκαταστάθηκε για μια φορά ακόμη η Παγκόσμια Ιστορία. Αυτό μπορεί να γίνει για μας αίτια μεγάλου καλού ή μεγάλου κακού. Τα διεθνή γεγονότα προκαλούν εδώ την αφαίμαξη και την ήθικη μας κατάπτωση από το 1943. Μια σύγκρουση που συνεχίζεται για τόσο μεγάλο διάστημα χρόνου, μεταβάλλεται, ακριβώς ένεκα της διάρκειάς της, σε οργανική κατάσταση αποκτά δηλαδή δική της οντότητα, που έπιζη των αρχικών αιτίων, γιατί στο άναμεταξύ δημιουργεί οργανικά δικά της συμφέροντα και αντιθέσεις, ψυχολογία και προοπτική. Πράγματι το γεγονός των φόνων και της καταστροφής είναι πολύ σημαντικότερο από τις πολιτικές μας διαφορές.

Σε μια τόσο κρίσιμη περίσταση έρχεται απότομος και αποφασιστική η αμερικανική βοήθεια. Μπορεί και αυτή να σπαταληθεί δλόκληρη στην τροφοδότηση της έσωτερικής συγκρούσεως, να έντεινι τον άφαιμαξισμό της φυλής μας και να προετοιμάσει μέσα στη θριαμβολογία της σημερινής Κυβερνήσεως την ήθικη κατάπτωση που συνοδεύει κατά κανόνα τα αυθαίρετα καθεστώτα και πρό πάντων τις συγκρούσεις των άκρων. Η έκταση όμως της αμερικαν. βοήθειας, ήθικη και ύλικη είναι τόσο μεγάλη, ώστε μπορεί και αντίθετα, αν χρησιμοποιηθεί με σύνεση και προοπτική ευρύτερη από τις κομματικές έπιδιώξεις, να συντελέσει ουσιαστικά στο να μπουν οι βάσεις μιας νέας πολιτικής και οικονομικής ζωής.

Το πρόβλημα της Ελλάδος έχει τρία κύρια στοιχεία, την έξωτερική πολιτική, την οικονομική συγκρότηση και το έσωτερικό πολιτικό ζήτημα, του οποίου το ήθικό μέρος είναι το σπουδαιότερο. Τα δυο πρώτα ανάγονται στην κοινή άρμοδιότητα της Κυβερνήσεως και της Αντιπολιτεύσεως, και η κοινή ένέργεια πάνω σ' αυτά, ένέργεια μακράς και αποτελεσματικής προοπτικής πρέπει να αρχίσει άμέσως. “Αν παραδεχθούμε την τόσο συχνά επανασταμβανομένη άποψη, ότι τίποτε δέν μπορεί να γίνει πριν η άνταρσία κατασταλη, τότε η άφθονία της αμερικανικής βοήθειας θα στραφη τελικά εναντίον του πραγματικού μας συμφέροντος και για άλλους λόγους και γιατί όσο πιο άφθονη είναι αυτή η βοήθεια, τόσο πιο γρήγορα υπάρχει φόβος να διακοπη, αν μάλιστα άποδειχθι, ότι χρησιμοποιήθηκε χωρίς μόνιμο άποτέλεσμα. “Αν τουναντίον παραδεχθούμε, ότι η άνταρσία, άλλοτε έντεινομένη και άλλοτε λυποψυχούσα θα διαρκέσει για σημαντικό άκόμα διάστημα, μπορούμε να φθάσουμε σε μια προοπτική μακράς διάρκειας, ή όποια ένεκα αυτής της της φύσεως, θα είναι ικανή να δώσει τελικά μια ικανοποιητική λύση.

**

A. Ός προς την έξωτερική μας πολιτική, η αμερικαν. βοήθεια μας επιτρέπει να τηρήσουμε με πλήρη ψυχραιμία πολιτική καθαρά άμυντική απέναντι των Ρώσων και των βορείων μας γειτόνων παρέχοντας σ' αυτούς άποδείξεις καλής θελήσεως και έδαφος συνεργασίας, στοιχεία που θα άποδειχθουν πολύτιμα άργότερα. Η αμερικανική επέμβαση κάνει από-

λυτα δυνατήν αυτήν την πολιτική, γιατί στην αντίθεση των βορείων μας γειτόνων και ήμων ύποκαθιστάται τώρα άμεσα η αντίθεση ΗΠΑ και Ρωσίας. Μπορούμε τώρα να συγκροτήσουμε στρατό, να όχυρώσουμε μια κατάλληλη γραμμή άμυνας και να καθορίσουμε στους έπισφαλείς τομείς μια ευρεία συνοριακή ζώνη ασφαλείας, μέσα στην όποια η έμπιστοσύνη σε όλους τους κατοίκους να είναι άπόλυτη. Το κυριώτερο όμως από όλα είναι το ότι η αμερικανική βοήθεια εκτείνεται με ίσο σχεδόν ένδιαφέρον σε δλόκληρη την Ανατολική Μεσόγειο. Αυτό μας επιτρέπει να αναλάβουμε πρωτοβουλία στην προοδευτική παγίωση πολιτικής ένότητος σε όλην αυτήν την έκταση. Μόνο μια τέτοια ένότητα θα μπορέσει να δώσει στα κατεσπαρμένα άνίσχυρα, μέσα στη σωβινιστική τους απομόνωση έθνη, μια τοπική δύναμη πολιτιστικής και πολιτικής άντιστάσεως απέναντι στον ήπειρωτικό όγκο του βορρά, ώστε να παύσουν να είναι άρνητικοί παράγοντες στον ευρύτερο θαλάσσιο συνασπισμό, την ευθύνη του οποίου έχουν τώρα αναλάβει οι ΗΠΑ.

Η πολιτική της ένότητος της Ανατ. Μεσογείου, πολιτική πρωταρχικής σημασίας για την άνεξαρτησία της Ελλάδος δέν βρήκε ποτέ ευνοϊκότερους όρους έφαρμογής μετά το 1920, όποτε έπεχείρησε να την έφαρμογή σε πολύ μικρότερη κλίμακα, με πολύ μεγαλύτερη όμως έθνική φιλοδοξία, ο Βενιζέλος συνεργαζόμενος με τους Άγγλους. Τότε στην πολιτική αυτή άντιδρούσε η Ιταλία και η Γαλλία, απέφευγε να συνεργασθι η Αμερική, η δε Τουρκία είχε βοηθό τη Ρωσία στην άνατροπή της. Τώρα η Ιταλία και η Τουρκία είναι από τους κυρίους συνεργάτες, η δε Άγγλία και οι ΗΠΑ έχουν στην περιοχή μας τον ισχυρότερό τους δεσμό.

B. Ός προς την οικονομική μας πολιτική η αμερικανική βοήθεια πρέπει να χρησιμοποιηθεί, ώσαν να μη υπήρχε καθόλου η άνταρσία. Δέν μπορεί φυσικά να έκταθι με πλήρη άποτελέσματα στα όρεινά συγκροτήματα, που έννοουν τη δράση των άνταρτών, η έκταση όμως αυτή, άπόλυτα μόν μετρουμένη, είναι ένα μικρό μόνο μέρος της όλης Έπικρατείας, μετρουμένη δε σχετικά με την οικονομική της σημασία, είναι πράγματι έλαχίστη.

Οι λόγοι που μας έπιβάλλουν να προχωρήσουμε στη συγκρότηση βιώσιμης οικονομίας, χωρίς να περιμένουμε την καταστολή της άνταρσίας είναι πολλοί. Οι κυριώτεροι όμως είναι τρεις. Μια αίτια που ένισχύει την άνταρσία είναι η έλλειψη έπικερδους άπασχολήσεως. “Αν δέν όρθοποδήσει μόνιμα η οικονομία μας, η από την οικονομική άθλιότητα πηγάζουσα ένίσχυση του Κ. Κ. Ε. θα είναι τόσο μεγάλη, ώστε η χώρα μας θα πέσει σαν ώριμος καρπός στα χέρια του χωρίς ένοπλη σύγκρουση. Τρίτος λόγος είναι ότι χωρίς ριζική άνασύνθεση της οικονομίας μας θα έξακολουθήσουμε να μη είμαστε πλέον σε θέση να συντηρήσουμε πολεμικές δυνάμεις ένεκα της σημερινής πολυδάπανης μηχανικής των μορφής. Έπομένως προς όποιονδήποτε κατεύθυνση και αν στραφούμε—άκόμη δε χειρότερα αν δοκιμάσουμε να άπομονωθούμε—θα χάσουμε μόνιμα την πολιτική μας άνεξαρτησία.

Είναι ουσιώδες να έντυπωθι βαθεία στην ήγεσία όλων των κομμάτων, ότι τόσο ευρεία οικονομική βοήθεια, ώσαν αυτή που τώρα μας ύπόσχονται, ούτε είναι δυνατόν, ούτε και μας συμφέρει, να συνεχισθι για πολύν καιρό. Είναι δε εύκολο να έκσταταληθι στις ίδιες γραμμές, όπως έγινε και με χίλια περίπου έκατομμύρια δολάρια έως τώρα μετά την άπελευθέρωση, δαπανηθέντα για άπλη συντήρηση και για συμπίεση των τι-

μών ὄχι μὲ τὴν αὐξηση τῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ μὲ τὴν ἔνταση τῆς εἰσαγωγῆς. Οἰκονομικὴ βοήθεια σὲ ὅσο προβλέπεται μεγάλη κλίμακα δὲν εἶναι βέβαια δυνατόν νὰ δοθῆ χωρὶς τὴν ἀποδοχὴ κάποιας μορφῆς ἐλέγχου στὴ διάθεσή της. Τὸ ἐκπληκτικὸ ἢ καὶ δυσάρεστο σημεῖο στὴν ὑπόθεσι αὐτῆ δὲν βρίσκεται βέβαια στὸ ὅτι οἱ Ἀμερικανοὶ ζητοῦν νὰ συνεργασθοῦν στὴν ἀποδοτικώτερη χρησιμοποίησι τῶν ποσῶν ποὺ μᾶς δίδουν, οὐσιαστικὰ ἢ καὶ τυπικὰ, δωρεάν, μάλιστα — καὶ μᾶς συμφέρει νὰ μοιρασθοῦμε μαζὶ τοὺς τίς εὐθύνες σχετικὰ μὲ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς χρηματοδοτήσεως — τὸ δυσάρεστο εἶναι ὅτι φθάσαμε νὰ μὴ μποροῦμε νὰ συντηρήσουμε οὔτε τίς πολεμικὲς μᾶς δυνάμεις, οὔτε κἂν ἐπαρκῆ χωροφυλακὴ, οὔτε καὶ νὰ εἰσαγάγουμε τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὴ συντήρησή μας ἐφόδια. Οἱ προσπάθειές μας λοιπὸν πρέπει νὰ ἀφοροῦν τὸ πῶς θὰ φθάσουμε τὸ ταχύτερον σὲ σημεῖο ποὺ νὰ μὴ ἔχουμε ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ μᾶς συντηροῦν οἱ ξένοι. Πράγματι τὸ νὰ συντηροῦμεθα ἀπὸ ἄλλους συνεπάγεται αὐτομάτως πολιτικὴ καὶ ἠθικὴ ὑποτέλεια καὶ μάλιστα μονιμότερης μορφῆς, παρὰ ἢ ἀποδοχὴ τῆς συνεργασίας των γιὰ χρονικὸ διάστημα, ποὺ ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμᾶς νὰ περιορισθῆ στὸ ἐλάχιστο.

Γ. Τὸ ἐσωτερικὸ μᾶς πρόβλημα εἶναι ἐξ ἴσου σπουδαῖο καὶ γίνεται διαρκῶς δυσκολώτερο. Τὸ ἀμερικανικὸ ἐνδιαφέρον μὲ τὴ μορφή ποὺ, ἢ ἐξαγγελία τοῦ Προέδρου Τροῦμαν οἱ γνώμες ἐξεχόντων μελῶν τοῦ Κογκρέσσου καὶ τοῦ τύπου ἔδωσαν στὶς ἀπόψεις των, σχετικὰ μὲ τὴν ἀντιδημοκρατικότητα τοῦ σημερινοῦ καθεστώτος στὴ χώρα μας, μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ σημαντικὰ σὲ μιὰ ἱκανοποιητικὴ λύση. Τὸ πρόβλημα αὐτὸ ἀπαιτεῖ τρεῖς ἀλληλοσυνδέομενες ἐνέργειες: Τὴν ἀντικατάστασι τῆς διασπώσης τὴν ψυχικὴ ἐνότητα δυναμικῆς πολιτικῆς με τὴν πολιτικὴ τοῦ κατευνασμοῦ· τὴ δημιουργία ἰσχυροτάτης εἰδικὰ ἐξωπλισμένης χωροφυλακῆς, ἐξ ἴσου ἀπαραίτητης γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ ὁποιασδήποτε πολιτικῆς καί, τρίτον, τὴ δημοκρατικοποίησι τοῦ πολιτικοῦ μᾶς καθεστώτος.

Οἱ κρίσεις τῶν ξένων παρατηρητῶν ἐπιηραζόνται βεβαίως ἀπὸ τὴ σύγκρισι τῆς κακομεταχειρίσεως τῶν δημοκρατικῶν στὴν Ἑλλάδα μὲ τὰ συμβαίνοντα σὲ ἄλλα κομμουνιστικὰ καθεστῶτα διατηροῦντα στρατόπεδα συγκεντρώσεως πολιτικῶν δούλων. Καὶ μόνο τὸ ὅτι γίνεται αὐτὴ ἢ σύγκρισι ἐγείρη τὴν ἀγανάκτησι.

Ὅποιος ἔχει κάποια πείρα στὴν πολιτικὴ, ἀντιλαμβάνεται ἀμέσως, ὅτι εἶναι καθαρὰ ματαιοπανία κάθε προσπάθεια συγκροτήσεως κράτους πάνω στὴν ἔλλειψι πολιτικῆς ἠθικῆς, ποὺ διακρίνει τοὺς πυρῆνας τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος. Τὸ κόμμα αὐτό, βασιέται στὴν ἀρχὴ ἐξαπατώντας συνεχῶς τὸ λαὸ ὅτι σὲ λίγο καταστέλλεται ἢ ἀνταρσία, ὅτι οἱ δημοκρατικοὶ εἶναι συνοδοιπόροι τῶν κομμουνιστῶν καὶ ὅτι οἱ σύμμαχοί μας εὐνοοῦν τὸ δεξιὸ καθεστῶς. Καὶ ἡ ἐξαπάτησι αὐτὴ εὐδοοῦται στὴν ὑπαιθρο, ὅπου μόνο ὁ δικὸς τους τύπος κυκλοφορεῖ ἐλεύθερα, ἐνῶ ὁ μὲν δημοκρατικὸς ἀπαγορεύεται, ὁ δὲ κομμουνιστικὸς φθάνει ἕως τὰ πιὸ μακρυνὰ χωρὶς χάρις στὶς μυστικὲς ὀργανώσεις. Ἔτσι οὔτε ἡ ἐνέργεια ἐκλογῶν μπορεῖ νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα, ἀν δὲν προηγηθῆ σημαντικὸς χρόνος διαφωτίσεως.

Παρὰ τοὺς κινδύνους μολαταῦτα ποὺ συνεπάγεται ἡ συνέχισι ἐνὸς τέτοιου καθεστώτος τὰ δημοκρατικὰ κόμματα δὲν πρέπει νὰ καταφύγουν στὴν ἐπέμβασι τῶν ξένων στὸν ἐσωτερικὸ μᾶς ἀνταγωνισμό. Ἡ γνώμη ποὺ σχηματίσαν οἱ ἴδιοι ἐδῶ, ποὺ διατυπώθηκε ἤδη σὲ ἐπίσημες ἐκθέσεις καὶ διατυπώνεται τώρα σὲ νέες, θὰ φέρῃ χωρὶς ἀμφιβολία τὸ ἀποτέλεσμά της.

ΔΑΜΙΑΝΟΥ ΚΥΡΙΑΖΗ

ΤΑ 25 ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΜΑΝΙΦΕΣΤΟΥ

Δὲν θὰ ὑπογραμμίζαμε αὐτὴ τὴ στιγμὴ τὴν ἐπέτειο τοῦ δημοκρατικοῦ μανιφέστου ποὺ ὑπῆρξε ἕνας σπουδαιότατος σταθμὸς στὴν πολιτικὴ ἱστορία καὶ στὴν πολιτικὴ ἀνάπτυξι τοῦ τόπου μας, ἀν δὲν μᾶς ἐδινε ἀφορμὴ ἢ ὑπόμνησι τοῦ κ. Σ. Κρητικὰ στὴν «Ἑλεῦθερη Ἑλλάδα» τῆς 11ης Φεβρουαρίου.

Δὲν θὰ τὴν ὑπογραμμίζαμε αὐτὴ τὴ στιγμὴ, παρ' ὅλη τὴν ἀκλόνητη πίστι μᾶς καὶ στὰ δημοκρατικὰ ἰδανικά καὶ στὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα, διότι μιὰ τέτοια ὑπόμνησι θὰ συντελοῦσε, ἀπὸ δυσπιστία καὶ παρεξήγησι, στὴν ἔντασι καὶ παράτασι τοῦ διχασμοῦ, ἐνῶ ἀντιθέτως θεωροῦμε ὡς ζήτημα ὑπάρξεως γιὰ τὴν Ἑλλάδα τὴν ἐπίτευξι μιᾶς ἐθνικῆς ἐνότητος σὲ ὅσο τὸ δυνατό πλατύτερη βάση ποὺ νὰ περιλαμβάνη δηλ. ὅσο τὸ δυνατό περισσότερα καὶ λαϊκὰ καὶ πνευματικὰ στρώματα καὶ γεωργούς καὶ μικροαστοὺς καὶ ἐργάτες καὶ ἐπιστήμονες καὶ χειροτέχνες, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ξαναζωντανέψῃ μιὰ κοινὴ ἐθνικὴ συνείδησι καὶ μιὰ κοινὴ καὶ ρεαλιστικὴ ἀντιμετώπισι τῶν κινδύνων ποὺ, στὴ σημερινὴ ἀκαθόριστι καὶ μεταβατικὴ παγκόσμια πολιτικὴ κατάστασι, διατρέχει ὅλως ἰδιαίτερα ἡ Ἑλλάς.

Γιατὶ εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι ὁ Πόλεμος δὲν ἔλυσε τὰ προβλήματα καὶ δὲν ἐξεμηδένισε τίς δυνάμεις τοῦ κακοῦ ποὺ τὸν ἐπροκάλεσαν. Ὁ Πρωσικὸς μιλιταρισμὸς υἱοθετήθηκε ἀπὸ τίς ἐπιλεγόμενες Μεγάλες «Δημοκρατικὲς» Δυνάμεις ποὺ ἐνωμένες τὸν ἐκατασύντριψαν δηλ. τίς Ἦν. Πολιτείες, τὴ Σ. Ρωσικὴ Δημοκρατία καὶ τὴν Ἀγγλ. Αὐτοκρατορία. Ὁ ἱμπεριαλισμὸς τῶν Δυνάμεων αὐτῶν, εἴτε ὅταν στηρίζεται στὴν ἐξασφάλισι καὶ στὴν συντήρησι τῶν κεκτημένων, εἴτε ὅταν ἀποσκοπεῖ τὴν ἐξασφάλισι τῆς ἀναπτύξεως ζωτικῶν συμφερόντων, γίνεται σχεδὸν ἀλληλένδετος μὲ τὸ αἶσθημα τῆς αὐτοσυντήρησεως, ποὺ τίθεται γιὰ κάθε μιὰ ἀπὸ

τίς Δυνάμεις αὐτὲς χωριστὰ καὶ κατὰ διαφορικὸ τρόπο. Ὁ Ἀγγλικὸς ἱμπεριαλισμὸς ἔχει καθαρὰ ἀμυντικὴ μορφή. Ἡ προσπάθειά του εἶναι νὰ διατηρηθῆ ἡ Ἀγγλικὴ Αὐτοκρατορία μὲ σημαντικὲς, ὅσο εἶναι ἀπαραίτητες, καὶ ἐσωτερικὲς καὶ ἐξωτερικὲς παραχωρήσεις καὶ νὰ στηριχθῆ στὴν ἰδέα μιᾶς ὁμοσπονδιακῆς ὀργανώσεως ἐλευθέρων δημοκρατικῶν Κρατῶν. Ὁ Ἀμερικανικὸς ἱμπεριαλισμὸς στηρίζεται στὴν καταπληκτικὴ δυναμικότητα ποὺ ἀνεπτυξεν ἡ Χώρα αὐτὴ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ σκληροῦ πολέμου. Ἄν ὅμως αἱ Ἠνωμένες Πολιτείες ἐξῆλιχθησαν, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ πολέμου, στὴν πρώτη στρατιωτικὴ δύναμη τοῦ Κόσμου, εἶναι αὐτονόητο ὅτι δὲν εἶναι διατεθειμένες νὰ θυσιάσουν τὴν πρωτεύουσα αὐτὴ θέση, χωρὶς νὰ ἐξασφαλίσθουν κατὰ τρόπο ἀπολύτως ρεαλιστικὸ ἀπὸ κάθε κίνδυνο διὰ τὸ μέλλον. Ἡ ἐξασφάλισι ἐπομένως τῆς Ἀμερικανικῆς Ἠπείρου ὀφεί κυρίως τίς Ἠνωμένες Πολιτείες πρὸς ἕνα παγκόσμιον ἱμπεριαλισμὸ. Ὁ ἱμπεριαλισμὸς τῶν Ἀγγλο-Σαξωνικῶν Δυνάμεων ἔχει τὸ κοινὸ χαρακτηριστικὸ γνώρισμα ὅτι ἔχει φιλελεύθερη κατεύθυνσι γιατί οἱ χώρες αὐτὲς εἶναι δημοκρατικὲς καὶ φιλελεύθερες καὶ ἡ Κοινὴ τους Γνώμη δὲν ἀνέχεται τὴν πολιτικὴ ὑποδούλωσι ἄλλων Λαῶν. Καὶ ἀν αὐτὸ γίνεται ἀκόμα ἐν μέρει καὶ δὲν παρέχεται ἢ πολιτικὴ ἐλευθερία σὲ ὠρισμένες Κτήσεις, αὐτὸ ὀφείλεται κυρίως σὲ λόγους ἐθνικῆς τους ἀμύνσεως καὶ στὸν φόβο μήπως ἢ πολιτικὴ ἀπελευθέρωσι αὐτῶν συντελέσῃ εἰς τὸ νὰ γίνουν ὄργανα ἄλλων Συνασπισμῶν.

Ἀπέναντι τῶν δύο αὐτῶν Ἀγγλο-Σαξωνικῶν ἱμπεριαλισμῶν ὁ Ρωσικὸς ἱμπεριαλισμὸς ἔχει ἐντελῶς ἄλλη μορφή. ἔχει ἄρκετὰ κοινὰ σημεῖα, διότι ἔχει καὶ πολλὰς κοινὲς ρίζες, μὲ τὸν Γερμανικὸ ἱμπεριαλισμὸ. Εἶναι δυναμικὸς γιατί εἶναι νέος καὶ εἶναι βιαστικὸς γιατί εἶναι ἀργοπορη-

μένος. Μη μπορώντας να στηριχθῆ σε συνθήκες και σε κεκτημένα ιστορικά δικαιώματα τὰ πολεμὰ σὲ ὅλη τὴ γραμμὴ καὶ στηρίζει τὸν ἱμπεριαλισμὸ του στὸν πόλεμο τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ. Μη ἔχοντας ἱμπεριαλιστικὴ παράδοση, προσπαθεῖ νὰ φαντασθῆ τις λαϊκὲς μάζες κατὰ τρόπον ἀκόμα ἰσχυρότερον ἀπὸ τὸ δικαίωμα ποῦ θὰ ἔδινε ἡ ἱστορικὴ παράδοση. Ἐνῶ ὅμως ἡ Γερμανία εἶχε χρησιμοποιήσει γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ τοῦ φανατισμοῦ τῶν λαϊκῶν μαζῶν τὴν ἰδέα τοῦ Παγγερμανισμοῦ, βάση αὐτὴ καθ' ἑαυτὴ περιορισμένη καὶ ἐγωϊστικὴ, ἡ Ρωσσία χρησιμοποιεῖ γιὰ τοὺς σκοποὺς της, μιὰ ἰδέα πολὺ εὐρύτερη καὶ ποῦ περιέχει ἀσυγκρίτως μεγαλύτερο δυναμισμό μέσα της, τὴν ἰδέα τοῦ παγκόσμιου Κομμουνισμοῦ. Ἡ κοσμοθεωρία τοῦ Κομμουνισμοῦ δὲν εἶναι μονάχα ἕνα οικονομικὸ σύστημα ποῦ θέλει νὰ ἀντικαταστήσῃ τις οικονομικὲς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ τις μετατρέψῃ σὲ ἕνα σύστημα κρατικῆς οἰκονομίας, ἀλλὰ εἶναι ταυτόχρονα καὶ μιὰ πνευματικὴ καὶ ἰδίως ἠθικὴ ἐπανάσταση ποῦ θέλει νὰ ἐνσαρκώσῃ μέσα της ὅλες τις πρὸ προοδευμένους ἰδέες τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ. Ἡ ἐπαναστατικότητά της ποῦ συμπίπτει μὲ τὴν ἀπαραίτητη ἀνάγκη τῆς ἀνανεώσεως καὶ τῆς θεμελιώσεως νέων ἀξιών τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ, εἶναι φυσικὸ ὅχι μόνον νὰ ἐξάπτῃ τὴ φαντασία τῶν λαϊκῶν μαζῶν οἱ ὁποῖες διαβλέπουν στὴν ἐπικράτηση τοῦ Κομμουνισμοῦ τὴ μετατροπὴ τῆς γῆς εἰς Παράδεισο, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπηρεάζῃ βαθύτατα, μέχρις ἀποτυφλώσεως, καὶ μεγάλες καὶ σημαντικὲς τάξεις μορφωμένων ἀνθρώπων. Ἐνεκα τούτου εἶναι φυσικώτατο νὰ χρησιμοποιήσῃ ὁ Ρωσισκὸς ἱμπεριαλισμὸς κατὰ τὸν πλέον εὐνοϊκὸ τρόπο καὶ μὲ τὴν μεγαλύτερη δυνατὴ ἐπιτηδειότητα τὴν κοσμοθεωρία αὐτὴ τοῦ Κομμουνισμοῦ εἰς διεθνή κλίμακα καὶ μὲ ἀποτελέσματα ἀσυγκρίτως μεγαλύτερα εἰς ἐπιτυχίας ἀπὸ τὸν Γερμανικὸ ἱμπεριαλισμό. Καὶ τὰ εὐκολότερα θύματα εἶναι, ὅπως καὶ γιὰ τὸν γερμανικὸ ἱμπεριαλισμό, εἴτε τὰ μικρὰ Κράτη, εἴτε τὰ κράτη ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων ἡ ἀνήσυχη κοινὴ γνώμη πρὸ εὐκόλου παρασύρεται ἀπὸ προπαγανδιστικὰ ρεύματα παρὰ ἀκολουθεῖ ρεαλιστικὰ πολιτικὰ προγράμματα. Καὶ ἐπειδὴ εἶναι φυσικὸ μετὰ ἕνα καταστρεπτικὸ πόλεμο στὰ περισσότερα κράτη ἡ κοινὴ γνώμη νὰ εἶναι καὶ ἀνήσυχη καὶ ἀνυπόμονη, ἡ κομμουνιστικὴ προπαγάνδα ἐντείνεται γιὰ νὰ ἔχη τὴ μέγιστη δυνατὴ ἀπόδοση. Στὰ διχτὰ της πέφτουν σημαντικὲς λαϊκὲς μάζες καὶ ἀνάλογοι ἡγέτες, σύντροφοι καὶ συναγωνιστές, ἡ κοινὴ γνώμη διχάζεται, ἡ ἠθικὴ συνείδηση ἀμβλύνεται, ἡ ἀντίθεση καὶ ἡ ἐμπάθεια παίρνουν δέυτατο χαρακτήρα. Ἄν ὅμως θὰ ἦταν ἀνόητο νὰ ἀρνηθῆ καί

νένας τὴν ἐλκυστικότητα τῆς κομμουνιστικῆς θεωρίας γιὰ τις λαϊκὲς μάζες, δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῆ ὅτι οἱ ἀδυναμίες της εἶναι ἀκόμα βαθύτερες ἀπὸ τις ἀδυναμίες τοῦ παγγερμανισμοῦ. Ἡ Ἀχιλλεὺς πτέρνα τῆς κομμουνιστικῆς κοσμοθεωρίας εἶναι ἡ τελειωτικὴ ἐξάφάνιση τοῦ πνεύματος τῆς ποιλτ. Δημοκρατίας καὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου ποῦ ἀποτελοῦν τοὺς ἀκρογωνιαίους λίθους τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ καὶ ποῦ εἶναι ὅμως ἀπολύτως ἀσυμβίβαστες μὲ τὴν οὐσία καὶ τὴν ὀργάνωση τοῦ κομμουνιστικοῦ Κράτους. Τὴν ἀδυναμία αὐτὴ προσπαθεῖ νὰ υπερπηδήσῃ ἡ κομμουνιστικὴ κοσμοθεωρία χρησιμοποιώντας τὴ λέξη δημοκρατία ὑπὸ ἄλλην ἔννοιαν. Γιὰ τις Σοβιετικὲς δημοκρατίες ἡ λέξις «*δημοκρατία*» δὲν εἶναι ταυτόσημη μὲ τὴν πολιτικὴ ἐλευθερία ἀλλὰ σημαίνει ἀπελευθέρωση ἀπὸ τὸν καπιταλισμὸ καὶ κρατικὴ ὀργάνωση τῆς οικονομικῆς ζωῆς. Γιὰ τοὺς Σοβιετικοὺς λαοὺς φασισμὸς σημαίνει πλουτοκρατικὴ ἐπικράτηση καὶ πλουτοκρατικὴ ὑποδούλωση τῶν μαζῶν.

Ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία, ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψεως δὲν ἔχουν θέση στὴν κοσμοθεωρία τοῦ κομμουνισμοῦ. Ἀντιθέτως γιὰ τοὺς Ἀγγλοσαξωνικοὺς λαοὺς ὁ κομμουνισμὸς ἐνσαρκώνει κατὰ πρῶτιστον λόγο τὴν καταπάτηση κάθε πολιτικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου. Ἀλλὰ καὶ ὡς οικονομικὸ σύστημα σημαίνει τὴν οικονομικὴ ὑποδούλωση τοῦ ἀτόμου στὴν κρατικὴ μηχανή.

Γύρω σὲ αὐτὲς τις διαφορετικὲς καὶ ἀντίθετες ἀντιλήψεις τῶν βασικῶν ἰδεῶν τῆς Δημοκρατίας καὶ τοῦ Κομμουνισμοῦ διεξάγεται σήμερὰ φαινομενικὰ ὁ δῆδς ἰδεολογικὸς ἀγὼνας μεταξὺ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων πίσω ἀπὸ τὸν ὁποῖον κρύβεται ἀγὼν αὐτοσυντηρήσεως καὶ ἐπικρατήσεως. Καὶ στὸν ἀγὼνα αὐτόν, παρὰ τὸν ἀποδοτικὸν ἀγὼνα, ἀποτέλεσμα τὸ νὰ διχάζεται ἡ κοινὴ τὸν γνώμη, νὰ ἐξασθενῆ ἡ ἠθικὴ τους συνείδηση καὶ νὰ δημιουργεῖται τέτοιος ἐσωτερικὸς ἀναβρασμὸς ποῦ νὰ δικαιολογῆται κάθε ἐπέμβαση στὴν ἐσωτερικὴ τους ζωὴ.

Λαβαίνοντας στὰς ἀπέναντι στὴ κατάσταση αὐτὴ ἡ ὁποία γιὰ μὲν τις Μεγάλες Δυνάμεις δικαιολογεῖται ἀπὸ τὰ δικά τους προβλήματα ὅπως παρουσιάζονται κατὰ τὴ σημερινὴ μεταπολεμικὴ περίοδο καὶ ἀπὸ τὴ δυσπιστία ποῦ ἐπικρατεῖ ἀναμεταξύ τους, γιὰ τὰ μικρὰ ὅμως κράτη, κοὶ ὅπως ἰδιαίτερα γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐνέχει τὸν κίνδυνον τῆς ἠθικῆς ἀποσυνθέσεως καὶ τῆς ἀπωλείας τῆς αὐτοτελείας της, ὀφείλουμ, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς 25ετηρίδος ἀπὸ τὴν δημοσίευση τοῦ Δημοκρατικοῦ Μανιφέστου νὰ διακηρύξουμε τὰ ἑξῆς :

1ον) Πιστεύουμε καὶ στὸ ἰδανικὸ καὶ

στὴν πραγματοποίησι τῆς Δημοκρατίας.

2ον) Θεωροῦμε τὴν ἔννοιαν τῆς Δημοκρατίας ἀναπόσπαστη ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἠθικῆς ἐλευθερίας καὶ θεωροῦμε νόθο κάθε ἄλλη μορφή Δημοκρατίας.

3ον) Θεωροῦμε τὴν ἔννοιαν τῆς Δημοκρατίας ἀναπόσπαστη ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ἐξυψώσεως τοῦ ἀνθρώπου, βασισμένη ἀπάνω στὴν συμπάθεια καὶ τὴ κατανόηση τοῦ ἄλλου ἀνθρώπου καὶ ἀπάνω στὴν ἐλευθερίᾳ τῆς σκέψεως.

4ον) Θεωροῦμε τὴν ἔννοιαν τῆς Δημοκρατίας ἀναπόσπαστη ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τοὺς νόμους τῶν ὁποίων σκοπὸς πρέπει νὰ εἶναι τὸ κοινὸν καλὸν καὶ ὅπως ἰδιαίτερα ὁ περιορισμὸς τῶν δυνατῶν καὶ ἡ προστασία τῶν ἀδυνάτων.

5ον) Θεωροῦμε τὴν ἔννοιαν τῆς Δημοκρατίας πρωταρχικὴ καὶ βασικὴ καὶ μὴ ἐπιδεχομένη καμμιάνοθεία καὶ διαστρέβλωση γιὰ ὅποιουσδήποτε ἄλλους σκοποὺς. Ἡ περιφρούρηση τῆς Δημοκρατίας εἶναι ὕψιστο καθήκον κάθε πολίτου, γιὰτὶ μόνον μὲ τὴν Δημοκρατίαν μπορεί νὰ ἐξασφαλισθῆ ἡ ἐξύψωση καὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ.

6ον) Θεωροῦμε, ὅπως ἰδιαίτερα γιὰ τὴν Ἑλλάδα, τὴν πατρίδα μας, τὴν ἔννοιαν τῆς Δημοκρατίας ἀναπόσπαστη ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ στὸν ὁποῖον οἱ σημερινοὶ Ἕλληνας χρεωστοῦμε καὶ τὴν διαβίωσίν μας ἐπὶ τὸς αἰῶνες καὶ τὴν διαβίωσίν μας ἐπὶ τὸς αἰῶνες καὶ τὴ σημερινὴ μας ζωτικότητά. Θεωροῦμε ἐπομένως τὴν ἔννοιαν τῆς Δημοκρατίας ἀναπόσπαστη ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς Ἐθνικῆς μας ἐνότητος.

7ον) Θεωροῦμε κάθε διαστρέβλωση τῆς ἔννοιος τῆς Δημοκρατίας ἀντίθετη πρὸς τις ἀρχές τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ κάθε διάδοσίν της στὴν Ἑλλάδα ἀσυμβίβαστη μὲ τὴν διατήρησίν τῆς Ἐθνικῆς μας ἐνότητος. Θεωροῦμε κυριώτατα τὴν κομμουνιστικὴν κοσμοθεωρίαν μὲ τὴν ἀπατηλὴν δημοκρατικὴν τῆς ἐτικέττα ὡς ἀσυμβίβαστη μὲ τὴν Ἑλληνικὴν πραγματικότητα γιὰτὶ δημιουργεῖ μιὰ ἀντιδημοκρατικὴν ἀντίδραση μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ εὐνοεῖ τὴν ἐπικράτησίν ἀνεπιθυμῶν ὑπὸ κανονικὰς συνθήκας πολιτικῶν παρατάξεων καὶ ἔτσι διασπάται βαθύτερα ἡ ἠθικὴ μας ἐνότης.

8ον) Πιστεύουμε ἀκράδαντα ὅτι ὅλα τὰ

σύγχρονα προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας, καὶ οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ καὶ ἠθικὰ καὶ πνευματικὰ, ὅσονδήποτε πολὺπλοκα καὶ ἄν εἶναι μόνον ἅμα βασισθῶν ἀπάνω στις ἀρχές τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ὅπως διαπλάσθηκε μὲ τὴν συνεχὴ του ἀνανέωσίν ἀνάμεσα στοὺς αἰῶνες θὰ μπορέσουν νὰ βροῦν μιὰ ὀριστικὴ καὶ ἰκανοποιητικὴ λύση ποῦ νὰ μπορέσῃ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀπρόσκοπτη ἀνάπτυξίν τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ πρὸς ἀνώτερες ἠθικὰ καὶ πνευματικὰς ἀξίας.

9ον) Πιστεύουμε ἀκράδαντα ὅτι εἰμεις, οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες ἀντὶ νὰ φιλονικοῦμε καὶ νὰ διχάζομαστε καὶ νὰ ἀλληλοσκοτωνόμαστε ἀκόμα ἔτι ἰδέες καὶ συνθήματα ποῦ μᾶς εἶναι ξένα καὶ ποῦ εἶναι ἀσυμβίβαστα μὲ τις βασικὰς ἀρχές τοῦ πολιτισμοῦ μας καὶ ποῦ δὲν, μποροῦν νὰ προκόψουν στὸν τόπο αὐτό, μποροῦμε καὶ ἔχουμε τὴν ψυχικὴ δύναμιν νὰ καταπιστοῦμε μόνον μας μὲ τὰ προβλήματα τοῦ τόπου μας, συζητώντας τα καὶ ἀποφασίζοντας γι' αὐτὰ ὡς ἐλεύθεροι Ἕλληνες μέσα στὸν «*Δῆμον*» φανερά καὶ παρησίχα ἀναμεταξύ μας. Αὐτὸ θὰ εἶναι ἔργον ἀντάξιον Ἑλλήνων καὶ ὅχι ὁ ἀλληλοσκοτωμὸς γιὰ ξένα συνθήματα καὶ γιὰ ξένα συμφέροντα.

10ον) Πιστεύουμε ἀκράδαντα ὅτι αὐτὸ ἔτσι θὰ γίνῃ καὶ ὅτι τὸ σημερινὸ παραστράτημα τῶν περισσοτέρων Ἑλλήνων πρὸς ἀντίθετες κατευθύνσεις, δοκιμασία κάποιας θείας Μοίρας, γιὰ νὰ μᾶς γαλβανίσῃ ὅπως κι' ἄλλες πολλές φορές στὴν Ἱστορίαν μας, θὰ πάρῃ τέλος. Πιστεύουμε ὅτι θὰ ἐργασθοῦμε πάλι ὅλοι μαζί γιὰ τὸν τόπον μας καὶ ὅτι θὰ βάλομε τάξιν καὶ νόμον καὶ στὴ Πόλιν μας καὶ στὰ σπίτια μας καὶ στὶς ψυχὰς μας. Καὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἔργον μας θὰ βγοῦν καινούριες ἀξίες πολιτισμοῦ ποῦ θὰ εἶναι ζυμωμένες μὲ τὸ αἶμα, μὲ τὸν ἠρωισμό καὶ μὲ τὴν αὐτοθυσίαν τοῦ κάθε ἀνθρώπου μας καὶ θὰ εἶναι ἐμπνευσμένες ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας. Καὶ αὐτὲς μόνες θὰ εἶναι ἀληθινές, πρωταρχικὲς ἀξίες, ἀξίες ἐλευθέρων ἀνθρώπων.

Τὸ δημοκρατικὸ μανιφέστο τοῦ Φεβρουαρίου 1922 ἦταν ἕνα τέτοιο Ἑλληνικὸ δημοκρατικὸ κήρυγμα. Γι' αὐτὸ ὑπῆρξε καὶ ἕνας σημαντικὸς ἱστορικὸς σταθμὸς.

I. N. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
Καθηγ. Πανεπ. Αθηνών

ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

VIII

Με το σοσιαλισμό ως θεωρία και με τους δύο παγκόσμιους πολέμους ως πράξη, και τέλος με τα φρικωδέστερα έγκλήματα φασισμού και κομμουνισμού έμπηκε η Εύρώπη στην τραγικότερη εποχή της ιστορίας της, τραγικότερη από κάθε άλλη φορά, γιατί ο μηδενισμός με τον οποίο μάχεται είναι ταυτόχρονα έσωτερικός και έξωτερικός. Για την Εύρώπη μηδενισμός είναι και ο ρωσικός κομμουνισμός ως θεωρία και ως λαϊκό υπόβαθρο και γιατί πουθενά άλλο δεν είναι ο μηδενισμός συνείδηση όσο μέσα στην άπεραντη ψυχή του σλαβισμού, ή οποία ξεσπάει κατά καιρούς με το μηδενιστικό της δαιμονισμό και καταστρέφει, τι ή ίδια πριν ανάδειξε κι' έδημιούργησε. Αλλά και μέσα στη θεωρία του σοσιαλισμού κρύβεται η άρνηση της ζωής. Όπου άλλοτε έγινε πράξη ο σοσιαλισμός παρουσιάστηκε ως άρνηση. Και τό γεγονός ότι εϋδοκιμεί εκεί όπου υπάρχει ανθρώπινη δυστυχία, ή οποία με τη βοήθειά του μεταμορφώνεται σε μηδενιστική εκδήλωση της ζωής επικυρώνει ότι ο σοσιαλισμός έχει στον πυρήνα του πολλά μηδενιστικά στοιχεία.

Τό θετικό που υπόσχεται τό προβάλλει μέσα στο άκαθόριστο και άβέβαιο μέλλον ως προφητεία. Πράγματι και ο σοσιαλισμός αντί να λυτρώνη, υποδουλώνει τους ανθρώπους και τους μετεκπαιδεύει για μιá δουλεία βαρύτερη και διαρκέστερη και γιατί ό ίδιος ως θεωρία δουλεύει με την έννοια της μάζας και γιατί στην πράξη καρποφορεί μόνο μέσα στη μάζα. Η έννοια της μάζας είναι γι' αυτόν αιώνια.

Όλα τα σχήματα με τά οποία σκέπτεται προϋποθέτουν την έννοια της μάζας. Από τό άτομο εκράτησε ό σοσιαλισμός μόνον εκείνα τά γνωρίσματα που τον μεταβάλλουν σε μάζα δηλ. τις κοινές ανάγκες. Και τόσο πολύ έδίδαξε ό σοσια-

λισμός, ότι ο άνθρωπος άπαρτίζεται μόνον από κοινές ανάγκες, από άπλά ένστικτα: ώστε τά άτομα του σοσιαλισμού και του κομμουνισμού να μην είναι τίποτα άλλο παρά σύνολα στοιχειωδών ένστικτων. Έτσι φθάσαμε στην άπουσύνθεση των αξιών της ζωής ήθικών, πολιτικών, συναισθηματικών και όλων των άλλων. Μένουν λοιπόν μόνον τά άτομα όλόγυμνα δίχως προσωπικότητα, αριθμημένα μέσα στη σειρά της μάζας. Γυμνά άτομα και άδυσώπητη μάζα, άτομα με όρέξεις και πάθη και μάζα με μονοσήμαντους άντικειμενικούς σκοπούς δηλ. έργοστάσια, μηχανικά έργα, τά οποία όμως ή μάζα ποτέ δεν μπορεί από μόνη της να τά σχεδιάση ούτε να τά συλλάβη, αλλά μόνο τά δουλεύη. Έφθάσαμε στον κατακερματισμό και της προσωπικότητας και της κοινωνίας. Η προσωπικότητα έγινε άτομο, τό άτομο όμως πάλι άπαρτίζεται από άπειρα μικρότερα άτομα, δηλ. τά πάθη και τις όρέξεις. Η κοινωνία από τό άλλο μέρος έγινε μάζα και τά έργα της μάζας είναι μόνον τεχνικά. Τεχνικός πολιτισμός προς τά έξω και άπειρα μικρά και μεγάλα πάθη και όρέξεις προς τά μέσα, τούτο είναι τό πρόσωπο της σημερινής κοινωνικής πραγματικότητας. Ζούμε πραγματικά στην εποχή των μικρών ατόμων, και του άτομικιστικού χάους, κι' άπ' τό άλλο μέρος ζούμε στην εποχή του δεσποτισμού της μάζας και των δεσποζομένων άπ' αυτήν, κι' αυτοί είναι οι σύγχρονοι τύραννοι.

Η μάζα είναι σήμερα ή μορφή που περιορίζει κάπως τό άτομικιστικό χάος, δηλ. τήν άπειρόμορφη εκδήλωση των γυμνών άτομοκότητων άλλτε, δηλ. στο Μεσαίωνα ήταν ή χριστιανική εκκλησία και γενικά ή πνευματική ένότητα και ή έσωτερική της Ιεράρχηση που κρατούσε τον άνθρωπο στα όριά του και τον άνέβαζε ως την κορυφή, όπου δείχνει ό γοητικός

νάος. Σήμερα είναι ή μάζα ή οποία έξομιώνει τους ανθρώπους, κι' έτσι άποστομώνει και κάθε τάση τους να περάσουν τά άτομα πέρα από τό μέτριο και να γίνουν πρόσωπα. Και μέσα στη μάζα μεγαλώνουν οι πολιτικοί και κοινωνικοί δημαγωγοί, οι όποιοι με πύρινα συνθήματα την πληροφορούν για τη δύναμή της, την άποστολή της, την προσκαλούν άνατρέψη κάθε τάξη με την ύπονοούμενη ύποβολή και άπάτη, ότι πάραυτα θα ύψωση ή ίδια ή μάζα τους μεγάλους ναούς του ανθρωπισμού και του πνεύματος. Και μέσα σ' αυτόν τον άγώνα της μάζας έφευρίσκει ή δημιουργία όλα τά τεχνικά μέσα που είναι πλούσια στον αιώνα της τεχνικής.

Έτσι κυριεύθηκε ή Εύρώπη από ένα πάθος, που τίποτε δεν φαίνεται ικανό να τό δυσωπήση. Ο σοσιαλισμός ήλθε να φέρη την επί γής ειρήνη. Πράγματι όμως έφερε τον πόλεμο και προς τά έξω και προς τά μέσα, τον ολοκληρωτικό. Ο αιώνας του σοσιαλισμού είναι ο αιώνας των φρικωδεστέρων πολέμων που έζησε ή ανθρωπότητα. Κάθε μεταβολή μέσα στην κοινωνία ο σοσιαλισμός ως θεωρία και ο κομμουνισμός ως πράξη την μεταφράζουν σε καταστροφή και αίμα. Ποτέ άλλοτε στην ιστορία της γής δεν άκούστηκε τόσο θρίαμβος και τόσο θόρυβος, όσος άκούστηκε για τη γαλλική και τη Ρωσική επανάσταση. Όσο κι' αν διαφέρουν τά δύο αυτά κινήματα έχουν πολλά τά κοινά: Τά δικαιώματα όλων ύποσχέθηκε ή πρώτη, την εϋδαιμονία όλων ή δεύτερη.

Τήν τελευταία πολιτική άριστοκρατία που διαμορφώθηκε στην Εύρώπη κατά τον 17ον και 18ον αιώνα αφάνισε ή πρώτη και ταυτόχρονα εξαπέλυσε άδυσώπητα τά ένστικτα της εκδικησης. Τήν τελευταία πνευματική και πολιτική σύνθεση της Εύρώπης δηλ. την σύνθεση του 19ου αιώνα κατάστρεψε ή δεύτερη, γιατί ο κομμουνισμός δεν χτύπησε τόσο την κοινωνική άδικία που φέρνει ή κεφαλαιοκρατία, αυτή μένει και με τον κομμουνισμό, άφοϋ τό κόμμα είναι ο μεγαλύτερος κεφαλαιοκράτης, δηλ. πάλιν οι όλιγοί, όσο χτύπησε την πνευματικότητα της ζωής, όπου έφθασε ή Εύρώπη τους τελευταίους αιώνες. Και ό,τι έγινε με τη γαλλική επανάσταση τό ίδιο έγινε και με τη ρωσική επανάσταση. Όπως μέσα στην πρώτη έπρόβαλαν τά εϋγενικά τους συναισθήματα πολλοί όνειροπόλοι της Εύρώπης, άλλα πάλι με έμπάθεια έπρόβαλαν έναντίον της την αγανάκτησή των, και έτσι τό κείμενο που λέγεται γαλλική επανάσταση παραμορφώθηκε με τά σχόλια και τις έρμηνείες, όμοια γίνεται σήμερα με τό κείμενο, τραγικό μαζί και μηδενιστικό, που λέγεται ρωσική επανάσταση. Ονειροπόλοι της Εύ-

ρώπης από τό ένα μέρος, ξεριζωμένοι δηλαδή διανοούμενοι, βάζουν μέσα στη ρωσική επανάσταση τά ένθουσιώδη συναισθήματά τους, όσο φτωχά κι' αν είναι αυτά, οι άπαθλιωμένες μάζες από τό άλλο μέρος βάζουν μέσα σ' αυτήν τις προσδοκίες τους, και σήμερα σ' όλη τη γή άπλωμένοι οι σχολιαστές του κειμένου που λέγεται ρωσική επανάσταση.

Κι' αν κάποιος μπορεί να τό διαβάση και να πληροφορήση την ανθρωπότητα για την έννοιά του, αυτός είναι μόνο ο ρωσικός λαός. Μιά άπεραντη δεισιδαιμονία άπλώθηκε επάνω στην Εύρώπη από τη γαλλική επανάσταση. Η δεισιδαιμονία ότι ο άνθρωπος ήταν φύσει καλός, αλλά οι θεομοι της ζωής και της ιστορίας, ό πολιτισμός, τον έκαμαν κακόν. Αυτή ήταν ή ιδεολογία του Ρουσσώ.

Μιά οικονομική δεισιδαιμονία άπλώνεται σήμερα από τη ρωσική επανάσταση επάνω σ' όλη την υδρόγειο, ή δεισιδαιμονία ότι οι άνθρωποι είναι παράγωγα της οικονομίας, και ότι όλα τό άλλα έργα της ζωής είναι έπιφαινόμενα της οικονομίας και ή πρέπει να λείψουν ή αν μείνουν να γίνουν μόνον με τον κανόνα του κομμουνιστικού συστήματος. Η γαλλική επανάσταση παρέλαβε τό γαλλικό έθνος Ιεραρχημένο, στη θέση όμως της παλαιάς Ιεραρχίας δεν κατώρθωσε να βάλη καινούργια. Τό μόνο που έκανε ένοποίησε τά πάντα, δηλ. έτυποποίησε τον άνθρωπο της Γαλλίας, τό Γάλλο πολίτη. Έφερε την αρχή της άνόργανης ισότητας μεταξύ των ανθρώπων. Και ή ποσότητα ένικησε έδω γρήγορα την ποιότητα, γιατί γρήγορα κατέπεσε ή επαναστατική αυθεντία, ακολουθήσε ή αναρχία και μεγάλωσε τόσο, ώστε χτύπησε και τους ίδιους τους άρχηγούς της επανάστασης. Τά στοιχεία του Ιπποτισμού που ύπήρχαν και μέσα σε πολλούς άρχηγούς της επανάστασης, άπομεινάκια του παλαιού πολιτισμού του γαλλικού έθνους, έρέθιζαν αφάνταστα την επαναστατημένη μάζα. Έτσι οι ήγέτες παραμερίστηκαν κι' έμεινε μονάχη της ή μάζα με τη δεισιδαιμονία της ιδεολογίας του Ρουσσώ, ή οποία πλήθαινε την αναρχία και ώρίμαζε τον έρχομό του Ναπολέοντος. Έτσι ή μάζα έγέννησε τον νεώτερο καισαρισμό. Τό ανάλογο έχουμε στην ιστορία της Ρώμης. Όσο πλήθαινε ή μάζα στην αρχαία Ρώμη, όσο οι θεομοι της δημοκρατίας έλύονταν, τόσο μεγάλανε ο κίνδυνος του καισαρισμού. Μέσα στον τελευταίο πρό Χριστό αιώνα διαδραματίστηκαν γεγονότα ανάλογα με τά σημερινά στην Εύρώπη, όπου δεσπόζουν κινήματα των μαζών.

Όυτε ο φασισμός, δηλ. ή γερμανική ύβρις, δεν θα ήταν δυνατόν να ύπάρξη δίχως την προηγούμενη μαζοποίηση των λαών

και των ανθρώπων. Η επικράτηση του Χίτλερ απέναντι της σοσιαλοδημοκρατίας στη Γερμανία έγινε με τα μέσα του σοσιαλισμού, δηλ. με την έννοια της μάζας και τα κοινωνικά συνθήματα. Και ο σοσιαλισμός, όπως και η γαλλική επανάσταση και πρό παντός η ιδεολογία του Ρουσσώ, αρχίζει μ' ένα δόγμα που είναι έξω από την ιστορική πραγματικότητα, ενώ από τ' άλλο μέρος ο ίδιος είναι γέννημα αυτής της πραγματικότητας. Τουτό είναι η τραγική αντίνομία του σοσιαλισμού. Και ο σοσιαλισμός αρχίζει με την ισότητα, δηλ. τόσον των νομικών δικαιωμάτων του ανθρώπου όσον την ισότητα της ευδαιμονίας του. Υπόσχεται να μεταχειρισθή τους ανθρώπους ως ίσους πράγμα που στηρίζεται πάλι στην υπόθεση ότι όλοι είναι έξ' ίσου αξιόλογοι και καλοί. Είναι άπλοικός με την αισιοδοξία του, και για τουτό γίνεται την ίδια ώρα σκληρότατος όταν αυτή δεν επικυρώνεται από τα πράγματα. Υπάρχει κάτι μέσα στο σοσιαλισμό που θυμίζει αντίστροφο, αναποδογυρισμένο Χριστιανισμό. Όπως αυτός έρχεται να σώση όλους τους ανθρώπους από την πλάνη της ψυχής, την άμαρτία, όμοια έρχεται ο σοσιαλισμός να σώση όλους τους ανθρώπους από την υλική δυστυχία. Όπως ο πρώτος καταργεί τη διαφορά των ανθρώπων ενώπιον του θεού και τους φέρνει ολόγυμνους μπροστά του, έτσι υπόσχεται ο δεύτερος να έκηδεύει κάθε υλική διαφορά των ανθρώπων και να τους φέρη όλους ίσους ενώπιον της ευδαιμονίας. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το δόγμα τουτό το συνοδεύει μεγάλη ένθουσιαστική δύναμη, γιατί χρειάζεται τόλμη να θέση κανείς, έστω και ως δόγμα την Ιση ευδαιμονία των ανθρώπων, όταν η ζωή από τ' άλλο μέρος και η ιστορία, αλλά ακόμα και η ίδια η φύση είναι τόσο ανισες στην κατανομή της ευδαιμονίας των ανθρώπων. Αλλά άκριβως μέσα από την πρωτάκουστη αυτή τόλμη πηγάζει και η τρομοκρατία που είναι σύμφυτη απ' αρχής με το σοσιαλιστικό ιδανικό, και που στη πράξη τήνεφαρμόζει πιστά ο κομμουνισμός.

Με τη λέξη δικαιοσύνη δουλεύει ο σοσιαλισμός και ο κομμουνισμός μέσα στις παραμορφωμένες μάζες και μ' αυτό το σύνθημα τους αφαιρεί ολότελα την νοημοσύνη, ή όποια όμως έχει πάθει από πριν μεγάλο κακό με τη λεγόμενη διαφώτιση. Πραγματικά και ο σοσιαλισμός, όχι μόνο δηλ. ο εμπράγματος χειριστής της θεωρίας ο κομμουνισμός, καταστρέφει συστηματικά όλες τις δυνάμεις, ήθικες, πολιτικές και πνευματικές, που έρχονται από τη παράδοση, απογυμνώνει τον άνθρωπο ή όπως αυτός λέει, τον διαφωτίζει. Οί άνθρωποι όμως δεν μπορούν να ζήσουν δίχως κάποιο, έστω και τεχνητό, πνευματικό

στερέωμα γύρω τους. Το γυμνό άτομο έχει ανάγκη να στεγασθή κάτω από ένα σχήμα, ως είναι οποιοδήποτε, δια τουτό κατασκευάζεται το σχήμα τουτό από το σοσιαλισμό επάνω στις παραμορφωμένες έννοιες δικαιοσύνης, ισότητας, και στην πρωταρχική έννοια της μάζας. Αντί όμως να φέρη δικαιοσύνη ο σοσιαλισμός, δηλ. αντί να άδυνατίση τα βίαια ένστικτά των ανθρώπων τα δυνάμωσε αφάνταστα. Αντί να δημιουργήση καινούριες σχέσεις των ανθρώπων με τα υλικά αγαθά, σχέσεις πραγματικής έλευθερίας προς αυτά, κι' έτσι ν' αλλάξη την κοινωνία, πραγματικά αλλάζει μονάχα κυρίως, των υλικών αγαθών. Η άδικη νοοτροπία, που υπήρχε πριν στους κατέχοντες υπάρχει τώρα στους τέως άκτήμονες και τώρα κατέχοντες με μεγαλύτερη ακόμα βαναυσότητα. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο άνθρωπος για να είναι κάτι πρέπει να κατέχη και κάτι, τότε άπλώνει και φανεώνει τη δύναμή του, τότε λειτουργεί πληρέστερα και ή βούλησή του και όλος ο άλλος ψυχικός και πνευματικός του κόσμος. Το σώμα του είναι άλλωστε ή πρώτη σφαίρα, όπου ο άνθρωπος άπλώνει τη βούλησή του και μ' αυτό δουλεύει αντίστροφα και το πνεύμα του. Και ή ιδιοκτησία είναι λοιπόν προέκταση του σώματος, γιατί μέσα σ' αυτήν και μ' αυτήν μεγαλώνει και ή νοημοσύνη και ή βούληση του ανθρώπου. Είναι νόμος ότι πρέπει κανείς να κατέχη κάτι, για να μπορεί να γίνη κάτι. Τουτό είναι το υγιέστερο έστω ένστικτο του ανθρώπου. Και ο σοσιαλισμός παρά την αρχική του θέση περί άκτημοσύνης, δυνάμωσε το ένστικτο τουτό σε βαθμό έξ' ίσου επικίνδυνο με την κεφαλαιοκρατία και το μετέβαλε σε τάση κεφαλαιοκρατική εκ των κάτω.

Η μάζα όπως έκαμε τον άνθρωπο ο σοσιαλισμός, θέλει ολόένα και περισσότερα γιατί μόνο έτσι μεγαλώνει και ή δύναμή της έστω και ή άπλωσε υλική. Όχι μόνο λοιπόν δεν χωρίστηκε ο άνθρωπος με τον σοσιαλισμό από την ιδιοκτησία ή από το ένστικτο του κατέχειν αλλά γίνεται ολόένα και βιαϊότερος καθώς ζητάει να το Ικανοποιήση.

Η βραχνή φωνή που ύψώνεται από τη μάζα προς τα πάνω, και ζητάει όλα να τα υποτάξη στο κράτος δίχως κανένα μέτρο είναι άπειλη όλων των έσωτερικών αξιών της ζωής, άπειλη κατά το πνεύματος, το όποιο τώρα έλέγχεται από το ίδιο το κράτος και κατά άντανάκλαση έλέγχεται από την ίδια τη μάζα. Το πνεύμα όμως έχει δική του έσωτερική νομοτέλεια, έχει δικά του αίτήματα, τα όποια όλα μαζί συνοψίζονται σ' ένα που λέει ότι το πνεύμα δεν έλέγχεται ποτέ άμεσα από το κράτος όπως ούτε ψυχικός βίος των ανθρώπων πρέπει να έλέγχεται ποτέ από το κράτος.

Και χρειάζεται πραγματικαινούργια άγωγή των ανθρώπων, όχι σοσιαλιστική γιατί κι' αυτή έγινε δόγμα επικίνδυνο για τον ψυχικό βίο των ανθρώπων. Αλλά μετασοσιαλιστική, χρειάζεται ή ανθρωπιστική άγωγή. Μ' αυτήν ο άνθρωπος θα άντικρύση τη ζωή του έλεύθερα από το σοσιαλιστικό σχήμα που κι' αυτό του ένεκρωσε τον ψυχικό και πνευματικό του βίο. Από τη σκοπιά του ανθρωπισμού τη σύνθετη θα ιδή ο άνθρωπος, ότι το σώμα και ή οικονομία του είναι ένα μονάχα στοιχείο της ζωής του. Οικονομία και πολιτική, έπιστήμη και τεχνική, θρησκεία και τέχνη, φιλοσοφία και ζωή άλλα και γενικά πνεύμα και φύση, είναι σκναρτημένα άπόλυτα το ένα με τ' άλλο όχι όμως έξαρτημένα το ένα από τ' άλλο. Η Εύρώπη έχει τη σκοπιά αυτή μέσα στην έλληνοχριστιανική της παράδοση. Τώρα πρέπει να την άνανέωση μέσα από τα σημερινά αίτήματα της ζωής, άλλοιως ο κίνδυνος είναι μεγάλος γι' αυτήν να γίνη έξ' ολοκλήρου μάζα.

Το αίτημά της είναι να έξανθρωπίση τη μάζα, γιατί αν ή μάζα γενικευθή κι' έξαπολυθή για την εύτυχία της, πράγματι ο κίνδυνος για την εύρώπη είναι ολοκληρωτικός.

Αν είναι σωστό, ότι ή αρχαία Έλλάδα και ή Ρωμη άρχισαν να καταρρέουν την στιγμή που ή έννοια του πολίτη άρχισε σιγά-σιγά να χάνεται και να υποχωρή άπέναντι σ' άλλα βίαια ένστικτα της ζωής, τότε ο πραγματικός κίνδυνος για την εύρωπη είναι αν οι πληθυσμοί της γίνουν όλοι μάζα, αν χάσουν δηλ. τα ανθρωπιστικά στοιχεία που έχουν από την έλληνοχριστιανική παράδοση.

Αλλά ή αναδημιουργία της εύρώπης δεθ πορεί πια να γίνη μόνον από την άπλη παράδοση, όσο ύψηλή κι' αν είναι αυτή. Χρειάζεται ή παράδοση αυτή να λάβη πρωτότυπη σύνθεση του καιρού μας μέσα σε δυνατότες πρωτότυπες φύσεις σύμφωνες με τα μεγάλα αίματηρά αίτήματα της έροχής. Μέσα σ' αυτούς τους ανθρώπους θα γεννηθούν πάλιν οι μεγάλες έννοιες της ζωής οι μητέρες-ιδέες. Λέν είναι όμως οι ιδέες που κινούν σήμερα τις μάζες αλλά οι επιθυμίες, τα απογυμνωμένα ένστικτα, τα όποια τα συγκράτει άπλως σήμερα έξωτερικά κάπως το κράτος έστω και το κομμουνιστικό.

Η εύρώπη όμως πρέπει κι' από το σοσιαλισμό τς και από τον κομμουνισμό της με κάθε ύδναμη και προσπάθεια να κάμη ένα σταθμό για τη ζωή της. Έχει ακόμα χρέος να βαθύνη την έννοια του σοσιαλισμού και να καταλάβη τι είναι ή καλύτερα τι θα ήταν ο ήθικός σοσιαλισμός.

Να γίνη ό,τι είναι να γίνη με το τό σοσιαλισμό γιατί ή μοίρα πιέζει. Πρό παντός να γίνη ο σοσιαλισμός των πρώτων ύλων διότι εκεί ειται ή πρώτη πηγή του κακού. Όλα τ' άλλα σήμερα είναι φιλολογία για τι και ο πόλεμος και ο κομμουνισμός έχουν στην πράξη σοσιαλισεί τα πάντα.

Πρέπει να λυθή έστω και θεωρητικά πόση θα ήσαν ή δύναμη του σοσιαλισμού αν αυτός ήταν ήθικός, πόσος ισχυρός μοχλός θα ήταν μέσα στη σημερινή σύνθεση των δυνάμεων της γής ο σοσιαλισμός θα ήταν π.χ. να πάψη ή Ρωσία να παίξη με την ιδέα της ήγεμονίας του κόσμου να εκπολιτίση τον άπεραντο έσωτερικό της χώρο όπου χωράνε τουλάχιστο πεντακόσια εκατομμύρια άνθρωποι με ύψηλο επίπεδο ζωής.

Σοσιαλισμός θα ήταν να πάψη ή Μευ. Βρετανία να είναι τόσο συντηρητική απέναντι της φτωχής και αίματοβρεγμένης εύρώπης και ν' άνοιξη τις θύρες της αυτοκρατορίας της εις τους εύρωπαϊούς Την πολιτική ήγεσία της Άγγλιας κανείς από τους εύρωπαϊούς λαούς δεν μπορεί πλέον να της την άμφισβητήσει. Μέσα μάλλον στην οικονομική και πνευματική αυτοκρατορία της εύρώπης και της Μευ. Βρετανίας ή λάμψη της πολιτικής ήγεσίας του άγγλικού έθνους θα έλαμπάδιζε ακόμα ύψηλότερα. γιατί θα είχε ως πρόβλημα όχι πια την εύρώπη μόνον ούτε την χωριστή Βρετανική αυτοκρατορία αλλά ένωμένα και τα δυο απέναντι των άλλων δγκων της οίκουμηνικής Ισορροπίας. Ηθικός σοσιαλισμός θα ήταν επίσης να πάρουν βέβαια οι Γάλλοι μεγάλο μερίδιο από τον Γερμανικό άνθρακα, να μη πάρουν όμως τίποτε από τα γερμανικά έδάφη, απέναντίας να δεχθούν στη χώρα τους που έχει ανάγκη από έργατικά χέρια ένα τουλάχιστον εκατομμύριο Τεύτονας, οι όποιοι όχι ως δούλους, ούτε βέβαια πλέον ως κατακτητές, αλλά ως άπλους ανθρώπους να δουλεύουν τη γή της Γαλλίας. Σοσιαλισμός επίσης θα ήταν να δεχθή ή Πολωνία πάλι μέσα της ένα δυο εκατομμύρια. Τεύτονας οι όποιοι και τη βιαμηχανία και τη γεωργία της να παραγάγουν, και έμπράκτως εκεί να μετανοήσουν από τα επίβουλα σχέδιά τους, να άποβάλουν την Γερμανικήν ύβριν, ή όποια άλλοιως δύσκολα θα έκλειψη. Γιατί με θεωρητική μετεκαίδευση δεν θα μετανοήσουν οι Τεύτονας αλλά μόνο με την πράξη. Ηθικός σοσιαλισμός θα ήταν επίσης οι Σλαβοί της Βαλκανικής να πάψουν δια παντός να βλέπουν προς τη Μεσόγειο και να ύνειρεύονται το Αίγαίον ως μελλοντική τους λεία αλλά να άρχίσουν να τα βλέπουν ως

αίωριο πνευματοδότη της ανθρωπότητας και ειδικώς ως πηγή πνεύματος και γι' αυτούς τους ίδιους.

Δίχως ελεύθερο ελληνικό Αιγαίο οι Σλαῦοι της Βαλκανικής δὲν θὰ μπορέσουν ποτὲ νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὴν ἡμιβάρβαρη κατάστασι δπου μέσα ζοῦν καὶ δὲν θὰ ξεφύγουν ποτὲ ἀπὸ τὴν κηδεμονία οὔτε τῶν Γερμανῶν οὔτε τῶν Ρώσων. Σοσιαλισμὸς θὰ ἦταν ἀκόμα νὰ κυκλοφοροῦν ἐλεύθερα τὰ ἀγαθὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς Βαλκανικῆς καὶ νὰ δίνη καὶ νὰ λαβαίνει ἀμοιβαία ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον.

Δὲν εἶναι ὅμως σοσιαλισμὸς ἡ σημερινὴ βουλῆμια καὶ ἀλαζονεία πού δείχνουν οἱ Σλαῦοι τῆς Βαλκανικῆς.

Θὰ ἦταν ἐπίσης ἠθικὸς σοσιαλισμὸς ἂν οἱ Αὐστριακοί, φορεῖς παλαιοῦ πολιτισμοῦ, ἀπὸ τὸν ὁποῖον μετέδωκαν καὶ στοὺς λαοὺς τῆς Ν. Α. Εὐρώπης νὰ ἔχουν καὶ αὐτοὶ τὸν ἐπιούσιο ἄρτο, καὶ νὰ μὴ ζητοῦν οἱ κληρονόμοι τῆς παλαιᾶς αὐτοκρατορίας νὰ τοὺς ἀφαιρέσουν καὶ τὰ τελευταῖα ὑπόλοιπα τῆς γῆς πού ἔχουν, ὅπως τώρα οἱ Νοτιοσλαῦοι ζητοῦν τὴν Καρινθία.

Σοσιαλισμὸς θὰ ἦταν νὰ διατηρηθοῦν τὰ παλαιὰ κέντρα τοῦ πολιτισμοῦ ὡς κέντρα ὅλων τῶν λαῶν τῆς Μεσογείου καὶ τῆς Ν. Α. Εὐρώπης. ἢ ἂν ἄθῆνα, ἢ Κωνσταντινούπολι καὶ ἢ Βιέννη δχι μόνον ὡς ἐλεύθερα ἀλλὰ καὶ ὡς κέντρα ὕλικῆς δύναμης, γιατί δίχως αὐτὰ τὰ κέντρα οἱ γύρω λαοὶ δὲν θὰ μπορέσουν ποτὲ νὰ δημιουργήσουν πολιτισμὸ.

Ἡθικὸς σοσιαλισμὸς θὰ ἦταν οἱ Σλαῦοι τῆς Βαλκανικῆς νὰ διαβάσουν μερικὸς ἀρχαίους Ἑλληνας συγγραφεῖς, ν' ἀφήσουν τὴ φυλλάδα τοῦ Marx ἢ ὁποία τοὺς δουλῶνει—καὶ θὰ τὴν ἀφήσουν ἂν μείνουν μόνοι τοὺς δίχως προστάτη—καὶ νὰ ξαναδιαβάσουν τὴν Καινὴ Διαθήκη γιατί ἴσως μὲ τὸ δεύτερο διάβασμα τὴν καταλάβουν καλύτερα. Ἐπίσης θὰ ἦταν ἠθικὸς σοσιαλισμὸς, ἂν μερικὲς χιλιάδες Τεῦτονες καὶ Ἴταλοι συντηροῦμενοι ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς τῆς γῆς, ἔρχονταν νὰ βοηθήσουν στὴν ἀνοικοδόμησι τῆς Ἑλλάδας τὴν ὁποῖαν αὐτοὶ κατάστρεψαν μὲ τὴ λύσσα τοὺς. Ἐπίσης σοσιαλισμὸς θὰ ἦταν νὰ χρησιμοποιοῦν οἱ ἐργατικοὶ Ἴταλοι νὰ ἀνοιχθῆ βαθύτερα ἢ Ἀφρική καὶ νὰ μεγαλώσῃ ἐκεῖ τὸ ἔδαφος τοῦ πολιτισμοῦ. Ὅποιος δὲν ἔχει αἷμα πρέπει νὰ πάρῃ

ἀπὸ ἄλλου, καὶ ὁποιος δὲν ἔχει πνεῦμα καὶ πολιτισμὸ πρέπει νὰ μεταλάβῃ ἀπ' ἄλλου, ὅσο τοῦτο εἶναι δυνατόν. Κι' αὐτὸ εἶναι ἠθικὸς σοσιαλισμὸς, γιατί ὅπου περισσεύει τὸ αἷμα γίνεται κίνδυνος γιὰ τοὺς γείτονες, γίνεται ἐπίθεση, φασισμὸς ἢ κομμουνισμὸς, κι' ὅπου περισσεύει τὸ πνεῦμα ἀδυνατίζουν οἱ λαοί, καὶ ἡ ἐπίθεση ἔρχεται γρηγορώτερα. Δὲν εἶναι σοσιαλισμὸς νὰ μοιράσωμε μόνον τ' ἀγαθὰ τῆς γῆς ἢ τῆς βιομηχανίας, ἀλλὰ πρὸ παντὸς νὰ μοιράσωμε τὴ γῆ μεταξὺ τῶν λαῶν, καὶ νὰ ἀναλογίσωμε τὴς δυνάμεις τῶν ἀνθρώπων πού τὴν δουλεύουν. Δὲν εἶναι σοσιαλισμὸς νὰ κλείνεται κάθε λαὸς στὸν ἑαυτὸ του. Ὑπάρχει καὶ ὁ σοσιαλισμὸς τοῦ αἵματος καὶ ὁ σοσιαλισμὸς τοῦ πνεύματος.

Ὁ χῶρος τῆς Ν. Α. Εὐρώπης, ἐπειδὴ δὲν ἔφθασε ἀκόμη σὲ ἄρτιο, πλήρη πολιτισμὸ γεννάει σήμερα προβλήματα μεγάλα γιὰ τὴν ἴδια τὴν ὑπαρξὴ τῆς Εὐρώπης, γιατί εὐκολύνει τὴν διείσδυσι τῆς Ρωσίας. Ὑπάρχει ἐκεῖ μέσα κενὸ πολιτισμὸ, δχι κενὸν αἵματος. Διὰ τοῦτο ἡ τεχνικὴ τοῦ κομμουνισμοῦ εἰσβάλλει ἐκεῖ μὲ σφοδρότητα, εἰσβάλλουν οἱ ὄργανωμένοι λαοὶ τῆς ἀπέραντης ἀσιατικῆς στέππας, ἐνῶ οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἂν καὶ μὲ ὑψηλότερο πολιτισμὸ μαραινόνται.

Ἐπίσης θὰ ἦταν ἠθικὸς σοσιαλισμὸς νὰ λάβουν καὶ οἱ Ἕλληνες μικρὸ μερίδιο ἀπὸ τὸν Γερμανικὸ ἄνθρακα γιὰ μιὰ τουλάχιστον πεντηκονταετία. Σοσιαλισμὸς θὰ ἦταν ἂν ἡ Ἑλλάς, ἡ Τουρκία, ἡ Αἴγυπτος κι' ἡ χώρα τοῦ Λιβάνου καὶ ἡ Ἰταλία ἀποτελέσουν ἐνότητα οἰκονομική, κι' ἂν ὅλοι οἱ λαοὶ αὐτοὶ συμμετεῖχαν μὲ κάποιο μερίδιο στὴς μεγάλες πηγές τῶν πετρελαίων πού ὑπάρχουν στὴν Περσία στὴ Μεσοποταμία καὶ στὴν Ἀραβία, ὥστε νὰ ἀποκτήσουν δική τους βιομηχανία. Αὐτὰ ὅλα καὶ πολλὰ ἄλλα ἀναρίθμητα θὰ ἦταν ἠθικὸς σοσιαλισμὸς. Ὅλα τ' ἄλλα ὅμως ὅσα γίνονται σήμερα εἶναι θανάσιμη, μαρξικὴ γραφειοκρατία καὶ καταπασσάλευσι τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας. Ὅλα τ' ἄλλα κατατρύχουν ἀνθρώπους καὶ λαοὺς καὶ γεννοῦν τὴν καταβολὴ ἄλλων πολέμων καὶ ἀλληλοσπαραγμῶν.

ΤΕΛΟΣ

I. ΚΑΡΑΒΙΔΑ

Ὁ ἀπόδημος Ἑλληνισμὸς

II. Μέτρα ἐνισχύσεώς του

Μερικὲς πληροφορίες—μόλο πού δὲν μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν ἐξακριβωμένες—θὰ ἦσαν ἐδῶ χρήσιμες σχετικὰ μὲ τὸ ζήτημα τοῦ ἐξελληνισμοῦ τῶν Ἑλλήνων δηλαδή πού ζοῦν ἔξω ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ κράτος καὶ ἀπὸ τὴς περιοχῆς, τῶν ὁποίων ἐπιδιώκεται ἡ Ἐνωσι πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν κράτος.

A. Εὐρώπη—Γαλλία.—Μερικὲς δεκάδες χιλιάδων Ἑλλήνων μὲ κύριες παροικίες τὴ Μασσαλία (περίπου 20,000) καὶ τὴν περιοχὴ τοῦ Παρισιοῦ (περίπου 15,000). Ἡ σπουδαιότερη μετανάστευσι ἔγινε στὰ 1916—1917 (περίπου 20,000). Οἱ ἐπαναπατρισθέντες ἀπὸ τὴ Γαλλία μετὰ τὸ 1930 (18,000 περίπου), ὑπερβαίνουν τοὺς μεταναστεύσαντας ἐκεῖ (13.000 περίπου).

Δοιτὴ Δυτικὴ καὶ Κεντρικὴ Εὐρώπη.—Ὑπάρχουν διεσπαρμένες πολὺ μικρὲς Ἑλληνικὲς παροικίες. Σὲ πολλὰς πόλεις τοῦ νοτίου τμήματος τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης σώζονται οἱ ἐκκλησίαι καὶ ἄλλα ἴχνη τῶν σημαντικῶν ἄλλοτε παροικιῶν μας. Στὴν Νότιο Ἰταλία σώζονται ἀκόμη σὲ μερικὰ χωριά παλαιᾶς Ἑλληνικῆς ἀποικίας ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνικοὺς ἢ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους (Χωριά : Σολέτο, Κονλιάνο, Ὀτράντο, Βελπινιόνο, Καστρινιάνο ντέι Γκρέτσι, Στερμάτια, Ζολίνο, Καλημέρα καὶ Μάρτανο στὴν ἐπαρχία Λέτσε).

Ρωσία.—Ὑπῆρχον πρὶν ἀπὸ τὸ 1918

Ἐργασίαι γιὰ τὸν ἀπόδημο Ἑλληνισμὸ καὶ τὴ μετανάστευσι ἔχουν κάμει πολλοί. Σημειώνουμε ἐδῶ τοὺς : ΑἸθ. Πολίτην, Μ. Δένδιαν, Κ. Ἀμαντον, Κ. Καραβίδαν, Ν. Ἀναγνωστόπουλον, Α. Ἀνδρεάδην, Δ. Παπαευστρατίου, Β. Βαλαώραν, Ι. Τουρνάκην, Ν. Πολύζον. Ἐνδιαφέροντες πληροφορίες καὶ ὑποδείξεις ἔδωσαν οἱ λαβόντες μέρος στὴ σχετικὴ συζήτησι πού ἔγινε στὴν Πολιτικὴ Λέσχην Τρικουπῆς στὴς 12 καὶ 27 τοῦ περασμένου μηνός.

στὴν περιοχὴ τοῦ Καυκάσου καὶ τῆς Κριμαίας ἑξακόσιες περίπου χιλιάδες Ἑλλήνων, ὡς ἀποτέλεσμα συνήθους μεταναστεύσεως, κρατικοῦ ἐποικισμοῦ καὶ ἀναγκαστικῶν μετατοπίσεων ἀπὸ Τουρκικῆς περιοχῆς σὲ ἐποχῆς διώξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου. Πολλοὶ δὲν μιλοῦν πλέον Ἑλληνικά, διετήρησαν ὅμως τὴν ἐθνικὴ τους συνείδησι. Ὁ σημερινὸς τῶν ἀριθμὸς εἶναι ἄγνωστος. Πολλοὶ ἀναγκαστικὰ προσφάτως νὰ ἐκπατρισθοῦν πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς τὴ Σιβηρία. Ἰσως ὑπάρχουν ἀκόμη Ἑλληνικά σχολεῖα πού λειτουργοῦσαν κανονικά ἐδῶ καὶ λίγα χρόνια. Τὸ κομμουνιστικὸ καθεστὼς διακείται δυσμενῶς πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖο. Ἡ γενικὴ τῶν κατάστασι εἶναι σήμερα ἄγνωστη.

Ρουμανία.—Μερικὲς δεκάδες χιλιάδες Ἑλλήνων, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους οἱ περισσότεροι χάνουν διαρκῶς τὴν Ἑλληνικὴ τους συνείδησι.

Βουλγαρία, Γιουγκοσλαβία.—Λίγες δεκάδες χιλιάδες Ἑλλήνων, κάτω ἀπὸ ἀπηνῆ διώξι. Οἱ περισσότεροι γνωρίζουν ἀκόμη Ἑλληνικά.

Κωνσταντινούπολις.—Περίπου ὄγδοις χιλιάδες Ἑλλήνες ἐλαττούμενοι διαρκῶς. Ἑλληνικά ἱδρύματα περιώνυμα στοὺς παρελθόν, λειτουργοῦν ἀκόμη. Ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησι διατηρεῖ ἀκόμη τὴς προκαταλήψεις τῆς ἐναντίον τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς δυσμενείας αὐτῆς εἶναι ἤδη πολὺ δυσάρεστα.

Ἀσία καὶ Ἀφρική, Συρία καὶ γειτονικὴ περιοχὴ.—Ὑπάρχουν μερικὲς χιλιάδες Ἑλλήνων, λειτουργοῦν δὲ καὶ μερικὰ σχολεῖα. Καίτοι ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας (σημερινὴ ἔδρα : Δαμασκός) δὲν εἶναι πλέον Ἑλλήν, στὸν Πατριαρχικὸν ναὸ χρησιμοποιεῖται ἀκόμη καὶ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα. Ἡ ἀνάμνησι τοῦ Ἑλληνισμοῦ

διατηρείται ζωηρή, είναι δέ ο λαός ευνοϊκά διατεθειμένος απέναντι του Έλληνικού στοιχείου. Σ' αυτό βοηθεί και η επιχειρούμενη άσκηση έπιρροής από τη Γαλλία και τη Ρωσία.

Αίγυπτος.—Ανθρότατος Έλληνισμός με περισσότερες από εκατό χιλιάδες Έλλήνων, ιδίως στην Αλεξάνδρεια, στο Κάιρο και στο Πόρτ-Σάιτ. Ακμάζουν Έλληνικές Κοινότητες των οποίων η δράση είναι χρήσιμη όχι μόνο στον Έλληνισμό, αλλά και στον γηγενή πληθυσμό. Πολλοί Έλληνες της Αιγύπτου έγκαθιστώνται τώρα στην Ελλάδα (15.000 περίπου μετά το 1930 απέναντι μεταναστευσάντων κατά την ίδια περίοδο εκεί 30.000). Η Αίγυπτος χρησιμεύει στον Έλληνισμό ως κέντρο περαιτέρω έξορμήσεως για μεταναστευση προς άλλες αφρικανικές χώρες (Αβησσυνία, Κένυα, Σουδάν...). Στην Αίγυπτο οι Έλληνες είναι πολυαριθμότεροι από τα ξένα στοιχεία (Ιταλοί περίπου 80.000, Άγγλοι 40.000, Γάλλοι περίπου 25.000...).

Αβησσυνία.—Λίγες χιλιάδες Έλλήνων. Λειτουργεί Έλληνικόν Σχολείον στην Αδίσ Αμπέιπα.

Νότιος και Δυτική Αφρική.—Λίγες δεκάδες χιλιάδες Έλλήνων, που δεν έχουν ακόμα οργανωθεί, είναι όμως παροικίες αξιοπρόσεκτες από την άποψη, ότι η Αφρική παρουσιάζει για την Ελλάδα έντελως εξαιρετικό ενδιαφέρον άποικισμού.

Βόρειος παραλία Αφρικής.—Μερικές Έλληνικές παροικίες, που παρουσιάζουν το ίδιο ενδιαφέρον όπως και οι προηγούμενες. Μερικές συνδέονται με τους σπογγαλιείς της Ελλάδος.

Αυστραλία.—Μερικές δεκάδες χιλιάδες Έλλήνων διεσπαρμένοι και ανεπαρκώς οργανωμένοι

N. Αμερική, Καναδάς.—Όμοιος.

H. Π. Α.—Έπτακόσιες περίπου χιλιάδες. (Περί τους 70.000 στρατευθήκαν κατά τον τελευταίο πόλεμο). Η τρίτη γενεά κατά κανόνα δεν γνωρίζει Έλληνικά ή γνωρίζει ελάχιστα. Οργανωμένες παροικίες με πολλές εκκλησίες. Δυό Αρχιεπίσκοποι. Μιά Ιερατική Σχολή. Απογευματινά σχολεία για την εκμάθηση της Έλληνικής κακώς λειτουργούντα. Δυό ή τρία μόνο κανονικά πλήρη δημοτικά σχολεία του συνηθισμένου τύπου. Ακμαία αναζωπύρωση της Έθνικής συνειδήσεως μετά τον Έλληνοϊταλικό πόλεμο και μεγάλο ενδιαφέρον για την Ελλάδα.

***

Σχετικά με τα μέτρα για τη διατήρη-

ση της Έθνικής συνειδήσεως, μπορεί άμεσα να παρατηρηθή, ότι ανεξάρτητα από τη μορφή οποιασδήποτε οργανωτικής προσπάθειας, ή διατήρηση αυτή θα είναι σε αναλογία και με την πρακτική της χρησιμότητα. Αν ή προσπάθεια είναι αρκετά μεγάλη, ή χρησιμότητα αυτή μπορεί να είναι πραγματική, μπορεί δέ να νοηθή από τρεις άποψεις.

Πρώτον, ως βοήθεια, πνευματική κυρίως (και πρακτική όμως μέσω των Προξενείων σε πολλές περιπτώσεις) που θα μπορέση να δόση το Έλληνικό κράτος στους έξω από τα όρια του Έλληνες.

Δεύτερον, ως βοήθεια, που θα γίνει δυνατό να δόσουν οι Έλληνες του Έξωτερικού στο Έλλην. Κράτος, στις Κοινότητες και τους συγγενείς των. Η βοήθεια αυτή είναι από τους ισχυρότερους δεσμούς, γιατί κατά κανόνα ενδιαφέρεται κανείς περισσότερο για κείνους, που αυτός βοηθεί, παρά για κείνους που τον βοηθούν.

Τρίτον, ως βοήθεια των Έλλήνων του έξωτερικού άναμεταξύ τους.

***

Το Έλληνικό Κράτος μπορεί να βοηθήση τον Έλληνισμό του Έξωτερικού με πολλά μέσα. Αναπτύσσοντας σχέσεις έγκαρδιότητας με τα κράτη, όπου οι Έλληνες διαμένουν και σε μερικές ειδικές περιπτώσεις κλείνοντας ώρισμένες συμφωνίες ευνοϊκές για τους. Στέλνοντας δασκάλους και παππάδες εξαιρετικά μορφωμένους και ανωτέρου ήθους.—Έφοδιάζοντας τα σχολεία με κατάλληλα διδακτικά βιβλία και σημαντικές βιβλιοθήκες. Έγκαθιστώντας πυκνό δίκτυο προξενείων. Έγκαθιστώντας έδω ένα δυνατό παγκοσμίου λήψεως ραδιοφωνικό σταθμό, που να εκπέμπη όχι μόνο μουσική, είδήσεις, και ύλη διαφωτιστική σχετικά με την Ελλάδα και τις επιδιώξεις της, αλλά και να διευκολύνη την προσωπική συνεννόηση των διαμενοντών στην Ελλάδα με τους όμογενείς του έξωτερικού. Έκδίδοντας περιοδικά κατάλληλα να κυκλοφορούν στον Έλληνισμό του Έξωτερικού. Οργανώνοντας τη μακροχρόνια διαμονή νέων Έλλήνων του Έξωτερικού στην Ελλάδα σε ανταλλαγή διαμονής νέων του έσωτερικού στο έξωτερικό. Οργανώνοντας σειρές διαλέξεων καθηγητών ξένων Πανεπιστημίων στην Ελλάδα, αντί διαλέξεων Έλλήνων έπιστημόνων, κατά πρότιμηση καθηγητών της φιλοσοφικής σχολής, στο Έξωτερικό. Βοηθώντας τις παροικίες μας στην ίδρυση κοινών σχολείων και Κέντρων Ανωτέρων Έλληνικών Σπουδών.

Είναι εύκολο να παρατηρήση κανείς, ότι όλες οι παραπάνω υποδείξεις διαίρουν-

ται σε δυό κατηγορίες: Η μιá αντίστοιχει σε οργανωτικές προσπάθειες, που θα μπορούσε να κάμη και κάθε άλλο κράτος που έχει εκτέμψει άθρόως μετανάστες. Η άλλη αναφέρεται ειδικά στη χρησιμότητα της έξυψώσεως των αξιών του Έλληνικού πολιτισμού, που πάντοτε, αλλά ιδιαιτέρως τώρα έχουν προκαλέσει την παγκόσμια προσοχή. Βεβαίως δεν έχουμε κανένα ειδικότερο δικαίωμα να παρουσιάζομαστε έμεις ως κληρονόμοι του άρχαιου Έλληνικού πολιτισμού. Είναι όμως άναμφισβήτητο, ότι τα κυριώτερα γενεσιουργά στοιχεία του πολιτισμού εκείνου υπάρχουν ακόμη για πολλούς λόγους στη σημερινή Ελλάδα. Η ικανότης έπιστημονικής παρουσιάσεως και διδακτικής μεταδόσεως των έξαρτάται από τις ικανότητες της Φιλοσοφικής Σχολής των Πανεπιστημίων Αθηνών και Θεσσαλονίκης. Μόλο που δεν διαφεύγει από κανένα, ή ανάγκη μεγίστης αναπτύξεως των ανωτάτων μας τεχνικών εκπαιδευτηρίων, δεν έπρεπε να λησμονηθή, ότι οι ήθικες αξίες είναι το κυριώτερο στήριγμα του μικρού μας έθνους και ότι γινόμενοι ικανοί να παρουσιάζουμε την ουσία αυτών των αξιών έχουμε μιá πιθανότητα παγκόσμιας χρησιμότητας. Ο προς την κατεύθυνση αυτή προορισμός της φιλοσοφικής έδρας των Πανεπιστημίων μας πρέπει να γίνει βαθύτατα συνειδητός.

***

Έξετάζοντας τη βοήθεια, που οι Έλληνες του Έξωτερικού μπορούν να παράσχουν στους Έλληνες του Έσωτερικού και στο Έλληνικό Κράτος, βλέπουμε ότι—άντιθετα με ό,τι συμβαίνει σχετικά με τη δυνατή βοήθεια του Κράτους προς αυτούς—ή βοήθεια αυτή προσφέρεται έως τώρα γεναιότατα: μπορεί όμως να συστηματοποιηθή, ώστε να αποδίδη πολύ περισσότερα, με τα έξης κυρίως μέσα: τείνοντας όλα στην παραγωγική τοποθέτηση ενός μέρους των έμβασμάτων, αντί να έξαντλούνται όλόκληρα σε αγαθά καταναλώσεως: Παρακίνηση των μεταναστών να προορίζουν ένα μέρος της προς τους συγγενείς των βοηθείας για κοινωτικά έργα, κυρίως έγχειοβελτιωτικά, και ως πιστώσεις, στο όνομα των αποδεκτών συγγενών των προς κοινωτικά ταμειυτήρια, έχοντα για σκοπό τη δημιουργία φθηνής τοπικής πίστεως. Άλλος τρόπος θα ήταν ή άποστολή μέρους των έμβασμάτων σε κρατικούς οργανισμούς άναπαραγωγής ζώνων ή κατασκευής χρησίμων μηχανημάτων με την έντολην να πιστώνωνται αναλόγως οι τελικοί δικαιούχοι των έμβασμάτων, ώστε να μπορούν να προμηθευθούν από τους οργανισμούς αυτούς τα αντίστοιχα ζώα, μη-

χανήματα, κλπ. χρήσιμα είδη για την άξηση της παραγωγής. Άλλά και προς το Κράτος άπευθείας μπορούν να δανείσουν μεγάλα χρηματικά ποσά οι Έλληνες του έξωτερικού, ιδίως των ΗΠΑ, άν γίνη ή κατάλληλη προπαγάνδα, τώρα μάλιστα που ή ποικιλότερη βοήθεια της Αμερικανικής Κυβερνήσεως παρέχει έγγυησεις ότι θα άναπτυχθή ή οικονομία μας.

Η πολιτική βοήθεια που παρέχεται στο Έλληνικό Κράτος από τους Έλληνες του Έξωτερικού είναι ήδη σημαντική. Μπορεί όμως να γίνη πολύ μεγαλύτερη, άν συστηματοποιηθή ως προς την διαρκή ύποκίνηση του εόμενου ενδιαφέροντος της διεθνούς κοινής γνώμης για τα Έλληνικά ζητήματα, που θα βρίσκονται τώρα διαρκώς στο προσκήνιο και θα περάσουν από διάφορες φάσεις.

***

Σχετικά με τη βοήθεια των Έλλήνων του Έξωτερικού άναμεταξύ τους με την έσωτερική τους όργανωση δηλαδή, πρέπει να παρατηρηθή, ότι ή άπ' έδω πρωτοβουλία δεν μπορεί να έχη σοβαρά άποτελέσματα, γιατί οι Έλληνες του έξωτερικού και μέσα και οργανωτικό πνεύμα διαθέτουν σε μεγαλύτερο βαθμό από μας. Επί πλέον έχουν την άμεση αντίληψη των άναγκών για την τοπική προσαρμογή. Ο τρόπος της συγκροτήσεως και της διοικήσεως των Κοινοτήτων είναι άνάγκη να γίνεται με πνεύμα διαφορετικό από αυτό που άποκοτούμε έμεις έδω. Πρέπει λοιπόν μάλλον να άποφεύγουμε να τους μεταδίδουμε τις δικές μας αντίληψεις. Υπάρχουν ώστόσο ώρισμένες έέργειες που μπορεί να θεωρούνται μόνιμα βασικές για όλες τις Κοινότητες μας του Έξωτερικού, και άφορούν τη δημιουργία των πυρήνων, που θα συγκεντρώσουν οργανικά την κοινοτική ζωή. Είναι ή εκκλησία, το σχολείο και ένδεχομένως ή Λέσχη, οι οργανισμοί οικονομικής άλληλοβοηθείας, άθλητισμού και ψυχαγωγίας. Για να είναι βιώσιμες τέτοιες κοινοτικές λειτουργίες, ώστε να διατηρούν την έθνική συνείδηση πέραν και της τρίτης γενεάς, πρέπει να γίνονται ύσες ή ανώτερες από τις αντίστοιχες του λαού μέσα στον όποιον ζούν οι όμογενείς μας. Επειδή αυτό θα είναι άδύνατο να γίνη σε όλες τις Κοινότητες, πρέπει να εκλέγονται μερικές, για την έξυψωση των κοινοτικών λειτουργιών των όποιων πρέπει να καταβάλλεται ιδιαίτερη προσπάθεια, ώστε να χρησιμεύουν ως πυρήνες.

***

Πολλές ιδιαίτερες περιπτώσεις προβάλλουν σχετικά με τον Έλληνισμό του Έξωτερικού: θα άναφέρουμε μερικές.

Ἑλληνισμὸς Ν. Ρωσίας.—Οἱ ἐκεῖ Ἕλληνες θὰ πρέπει νὰ φανοῦν νομοταγεῖς στὸ τοπικὸ καθεστῶς καὶ στὴν ἀνάπτυξη τῶν τοπικῶν κοινωνικῶν συμφερόντων. Ἡ διατήρηση τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν πρέπει πούθενά νὰ ἐπηρεασθῆ ἀπὸ τίς διαφορὰς τοῦ καθεστώτος. Ἡ Ρωσία, γιὰ λόγους πού αὐτὴ γνωρίζει, δείχνεται τῶρα ἐχθρική πρὸς τὸν Ἑλληνισμό. Ἐπειδὴ ὅμως καμμιά ἐνέργεια δυσμενῆς πρὸς αὐτὴν δὲν προήλθεν ἀπὸ δική μας πρωτοβουλία, δὲν μπορεῖ στὰ βάθος νὰ δημιουργηθῆ καμμιά ἐχθρότης τοῦ Ρωσικοῦ ἐναντίον τοῦ δικοῦ μας λαοῦ. Ἡ κατάστασις πιθανὸν νὰ μεταβληθῆ ἀργότερα καὶ στὴ Ρωσία καὶ ἐδῶ. Θὰ ἦταν παράλογη πολιτική, καὶ γιὰ τοὺς Ρώσους καὶ γιὰ μᾶς, νὰ θυσιάσουμε τὸν περισσεύσαντα ἐκεῖ Ἑλληνισμό γιὰ ἰδεολογικοὺς σκοποὺς, πού πιθανόν ἄλλωστε νὰ ἀποδειχθῶν καὶ προσωρινοί.

Ἑλληνισμὸς Κωνσταντινουπόλεως.— Ἡ καχυποψία τῶν Τούρκων ἀπέναντί μας διατηρεῖται ἀκεραία. Χρειαζέται μακρὰ ὑπομονὴ καὶ ἀπόδειξις εὐκρινείας πρὸς τοὺς Τούρκους, ὥστε νὰ καθιερωθῆ στενὸς πολιτικὸς σύνδεσμος ἀπὸ τὸν ὁποῖον καὶ μόνο θὰ μπορούσε νὰ προέλθῃ ἡ μεταβολὴ τῆς παλαιᾶς νοοτροπίας. Πρωτοβουλίες γιὰ τὴ δημιουργία φιλικῆς ἀτμοσφαιρας μποροῦν νὰ προέλθουν πολλὰς ἀπὸ τὸ Κράτος μας καὶ ἐλάχιστες ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας πού ζοῦν στὴν Τουρκία. Ἄν ἡ πολιτικὴ τῆς δημιουργίας πολιτικῆς ἐνότητος στὴν Ἀνατολ. Μεσόγειο, χωρὶς τὴν ὅποιαν ὁ κάθε λαὸς τῆς περιοχῆς αὐτῆς θὰ μεταβληθῆ σὲ δορυφόρον ἄλλων κρατῶν, γίνῃ ἀντιληπτή ἀπὸ τὴν Τουρκία, τότε ἡ προσπάθειά μας γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θὰ εὐνοηθῆ καὶ ἡ ὠφέλεια θὰ εἶναι κοινὴ καὶ γιὰ μᾶς καὶ γιὰ τοὺς Τούρκους.

Ἑλληνισμὸς τῆς Αἰγύπτου.—Στὴν Αἴγυπτο ὁ Ἑλληνισμὸς περνᾷ ἀπὸ τίς δυσκολίες μιᾶς μεταβατικῆς περιόδου, ἀντιμετωπίζοντας καὶ αὐτὸς τὴ γενικὴ δυσπιστία πρὸς τοὺς ξένους καὶ προσαρμοζόμενος στὶς νέες ἐξελίξεις. Οἱ Ἕλληνες βοήθησαν στὴν ἀνάπτυξη τῆς Αἰγυπτιακῆς οἰκονομίας, ἡ δὲ κατηγορία, ὅτι ἐκμεταλλεύονται τοὺς ἐντοπίους εἶναι ἀνόητη, γιατί δὲν ἦσαν αὐτοὶ βέβαια οἱ ἀρμόδιοι νὰ μεταβάλλουν τὸ κοινωνικὸ καθεστῶς τῆς χώρας, ὅπου βρῖσκονται ὡς ἐλάχιστη μειοψηφία. Ἡ Αἴγυπτος, ὅπως καὶ ὅλες οἱ ἄλλες καθυστερημένες οἰκονομικὰ χώρες μπαίνουν τῶρα σὲ μιὰ περίοδο ἀναπτύξεως τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ οἱ Ἕλληνες μποροῦν νὰ φανοῦν χρησιμότεροι καὶ στὴ νέα αὐτὴ φάση, ὡς τεχνικοί, φερόμενοι μὲ τὴ μεγαλύτερη εὐκρινεία

ὡς πραγματικοὶ Αἰγύπτιοι καὶ βοηθοῦντες κοινωνικῶς τοὺς γηγενεῖς παντοῦ, ὅπου τοῦτο εἶναι δυνατόν, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ μὴ ἀποκτήσουν τὴν πλήρη ἐμπιστοσύνη καὶ αὐτῶν καὶ τῆς Κυβερνήσεώς των.

Ἑλληνισμὸς τῆς Συρίας καὶ τῶν γειτονικῶν τῆς χωρῶν.—Ὅσοδήποτε μικρὸς καὶ ἂν εἶναι ὁ ἐκεῖ Ἑλληνισμὸς, ἡ σημασία του εἶναι μεγάλη ἀπὸ τὴν ἄποψη ὅτι μπορεῖ νὰ συντελέσῃ στὴν πολιτικὴ τῆς ἐνότητος τῆς Ἀνατολ. Μεσογείου καὶ πρέπει νὰ βοηθηθῆ. Τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος, ἐκτὸς τῆς μικρῆς βοήθειας πού μπορεῖ νὰ δώσῃ στὰ Ἕλληνας σχολεῖα πού λειτουργοῦν ἐκεῖ, μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ στὴν ἰδρυση ἑνὸς θρησκευτικοῦ κέντρου, π. χ. μιᾶς Ἱερατικῆς σχολῆς. Ἡ ἐνέργεια αὐτὴ θὰ γινόνταν μὲ εὐμένεια δεκτὴ ἀπὸ τοὺς Συρίους καὶ θὰ τοὺς βοηθοῦσε ἕμμεσα στὴν ἀντιμετώπιση τῆς διεισδυτικῆς προσπάθειας τῶν Ρώσων καὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ δημιουργία στὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν ἐδῶν σχετικῶν μὲ τοὺς πολιτισμοὺς τῆς Ἑγγύς καὶ Μέσης Ἀνατολῆς, στὶς ὁποῖες νὰ φοιτοῦσε ὑποχρεωτικὰ ἕνα μέρος τῶν φιλολόγων μας, θὰ ἦταν ἕνα ἐπί πλέον μέσο συνδέσεώς μας πρὸς τοὺς γειτονικοὺς μας λαοὺς.

Ἡ Γενικὴ ὁργάνωση.—Ἡ Ἑλλάς εἶναι χώρα ἀρκετὰ μικρὴ, ὥστε νὰ μπορεῖ μὲ κάθε εὐκρινεία νὰ λεχθῆ, ὅτι δὲν ἀπειλεῖ κανένα. Ἡ Τουρκία, ἡ Αἴγυπτος, οἱ ΗΠΑ καὶ ἄλλες χώρες, ὅπου ὑπάρχουν Ἕλληνες, καμμιά ὑποψία δὲν εἶναι λογικὴ νὰ συλλάβουν ἐναντίον μιᾶς γενικῆς ὁργανώσεως τοῦ ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ. Μολαταῦτα οἱ ὑποψίες ἄλλου μὲν ὑπάρχουν, καὶ ἄλλου μπορεῖ νὰ δημιουργηθοῦν. Κάποτε γενικὴ ὁργάνωση τοῦ ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ θὰ μπορούσε νὰ ἀποδόσῃ πολλά, ἀρμόδιοι μὲν ταῦτα γιὰ νὰ κρίνουν ἂν συμφέρη εἶναι οἱ ἴδιοι οἱ Ἕλληνες τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ἡ ἐνδεχομένη πρωτοβουλία θὰ ἔπρεπε νὰ προέλθῃ ἀπὸ αὐτούς. Τὸ ἐλάχιστο, πού πρέπει καὶ μπορεῖ εὐκόλα νὰ γίνῃ εἶναι νὰ ἀναθέσῃ μὲν τὸ Κράτος σὲ μιὰ ἀπὸ τίς ὑπάρχουσες υπηρεσίες τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν τὴ συστηματικὴ συγκέντρωση πληροφοριῶν γιὰ τὸν ἀπόδημο Ἑλληνισμό, νὰ συσταθῆ δὲ μὲ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία μιὰ Ἐταιρία τοῦ Ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ στὴν ὅποιαν αὐτοδικαίως θὰ μετεῖχαν καὶ οἰδιοτελέσαντες πρέσβεις στὰ κράτη, ὅπου ζῆ σημαντικὸς Ἑλληνισμὸς καὶ οἱ Πρόεδροι

τῶν μεγαλυτέρων Ἑλλήνων ὁργανώσεων τοῦ Ἐξωτερικοῦ.

* *

Κατευθύνσεις τῆς μεταναστεύσεως.— Ἡ διακλάδωση τῆς μεταναστεύσεως πρὸς διαφορὰς κατευθύνσεις παρουσιάζει τὸ πλεονέκτημα ὅτι μερικὲς τουλάχιστον ἀπὸ αὐτὲς θὰ ἀποβοῦν χρήσιμες. Τέτοιες κατευθύνσεις μπορεῖ νὰ εἶναι: Συνήθης μεταναστεύση σὲ ἄστικα κέντρα πλουσίων χωρῶν, ὅπως ἔως τώρα στὶς ΗΠΑ. Αὐτὸ τὸ εἶδος ἀποφέρει τὰ μεγαλύτερα ἄμεσα κέρδη καὶ εἶναι κατάλληλο γιὰ μεγάλο ἀριθμὸ μὴ εἰδικοποιημένων ἐργατῶν.— Συμπαγῆς ἀγροτικῆς μετανάστευση σὲ ἀραιοκατοικημένες ἀγροτικὲς χώρες, ὅπως εἶναι ὁ Καναδὰς, ἡ Ν. Ἀφρική, ἡ Αὐστραλία. Τὸ πλεονέκτημα αὐτοῦ τοῦ εἴδους θὰ ἦταν ἡ διατήρησις γιὰ περισσότε-

ρο χρόνο τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως.— Μετανάστευσις στὴ βόρεια ἀκτὴ τῆς Ἀφρικής καὶ ἰδίως στὴν Κυρηναική. Ἡ Ἰταλία ἀπέκτησε πολυπληθεῖς παροικίες στὴν περιοχή αὐτὴ πολὺ πρὶν ἀποκτήσῃ πολιτικὴ δύναμη, ἐπομένως καὶ γιὰ μᾶς εἶναι αὐτὸ δυνατό ἰδίως τώρα. Ἡ ἀξία αὐτοῦ τοῦ εἴδους τῆς μεταναστεύσεως βρίσκεται στὸ ὅτι οἱ παροικίες μας θὰ εἶναι πλησίον τῆς Ἑλλάδος.— Ἀβησσυνία. Τὸ κλίμα ἐκεῖ εἶναι δυσμενές, ὅπως ἄλλωστε καὶ στὸν Καναδὰ, στὴ Βραζιλία, στὶς Ἰνδίες κλπ. Αὐτὸ ὅμως δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται ἔμπόδιο. Μεγαλύτερο ἔμπόδιο εἶναι τὸ ὅτι ἡ ἀνάπτυξη τῆς χώρας δὲν μπορεῖ νὰ προχωρήσῃ πολὺ γρήγορα ἀπὸ ἔλλειψη κεφαλαίων καὶ ἡ ἀπορρόφησις λοιπὸν μεταναστῶν θὰ εἶναι ἀνάλογα μικρὴ. Ἡ ἀποχώρησις μολαταῦτα τῆς Ἰταλίας ἀπ' ἐκεῖ εἶναι τῶρα μιὰ εὐκαιρία γιὰ νέους ἀποίκους.

BERTRAND RUSSEL

Ο ΔΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Ἡ φιλελεύθερη παράδοση, με τὴν ὁποῖαν ἀνατράφηκα, ἔχει, μοῦ φαίνεται, ἀκόμη τεράστια σημασία γιὰ τὴν ἀνθρώπινη εὐημερία. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς στὸν οικονομικὸ τομέα, ἡ ἀνάπτυξη τεράστιων βιομηχανικῶν ὀργανισμῶν, μᾶς ἀνάγκασε νὰ πλησιάσουμε τὸ πρόβλημα τῆς δίκαιης διανομῆς τῶν ἀγαθῶν ἀπὸ μιὰ νέα πλευρά, δὲν βρήκα ὅμως, κατὰ τὰ ἄλλα, λόγο γιὰ τὸν ὁποῖο νὰ ἐγκαταλείψω τὰ ιδεώδη πού ποτίσαν τὰ νειάτα μου : τὴν ἐλευθερία τοῦ λόγου, τὴν ἀνοχή, τὴ δημοκρατία καὶ τὸ σεβασμὸ τοῦ ἀτόμου, ὅσο τὸ ἐπιτρέπει ἡ ἀνάγκη γιὰ τὴ διατήρηση τῆς δημόσιας τάξης. Στὴ πολιτικὴ σφαῖρα τὰ ιδεώδη αὐτὰ εἶναι τὸ ἀντίστοιχο τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου στὴ πνευματικὴ σφαῖρα καὶ ὅπου ἐγκαταλείπομε τὴ μιὰ, πλήττεται καὶ ἡ ἄλλη. Αὐτὴ τὴ σχέση, ἀνάμεσα στὴ Δημοκρατία καὶ στὶς ἐπιστημονικὲς ἀπόψεις, θὰ προσπαθῶ νὰ ξεκαθαρίσω.

Ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ χρόνια ἀκόμη, ὑπῆρχαν δυὸ ἀπόψεις γιὰ τὸν τρόπο πού δημιουργοῦνται οἱ ἀληθινὲς δοξασίες καὶ δυὸ ἀντίστοιχες ἀπόψεις γιὰ τὴν καλύτερη μορφή τῆς διακυβέρνησης. Καὶ μὲλο πού αὐτὲς οἱ δυὸ συγγενεῖς διαφωνίες ὑπάρχουν πάνω ἀπὸ 2000 χρόνια, εἶναι τόσο ἔντονος σήμερα, ὅσο καὶ σὲ κάθε ἄλλη προηγούμενη περίοδο. Οἱ δύο τρόποι γιὰ τὴ δημιουργία αὐτῶν πού θεωροῦνται οἱ ἀληθινὲς δοξασίες μποροῦν νὰ διακριθοῦν ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος στὴ μέθοδο τῆς αὐθεντίας καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο, στὴ μέθοδο τῆς συζήτησης καὶ τῆς ἔρευνας. Παρόμοια καὶ οἱ δυὸ μορφές

τῆς διακυβέρνησης εἶναι, ἀπὸ τὴ μιὰ ἡ αὐθεντία καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἡ συζήτηση, πού ἀκολουθιέται ἀπὸ μιὰ ἀπόφαση τῆς πλειοψηφίας. Ἐκεῖ πού ἡ αὐθεντία υἱοθετεῖται ὡς μέθοδος γιὰ τὴ δημιουργία τῆς ἀλήθειας, ὀρισμένες γνώμες χαράσσονται ὡς διακηρυγόμενες ἀπὸ τοὺς « κ α λ ο ὺ σ κ' ἀ γ α θ ο ὺ σ » : Ἐκεῖνοι πού ἀντιλέγουν στίς γνώμες αὐτὲς θεωροῦνται παράφρονες ἢ κακοί, ἢ καὶ τὰ δυὸ καὶ ὑπόκεινται οὐ κυρώσεις πού ποικίλλουν στὸ εἶδος καὶ τὴν αὐστηρότητα, ἀνάλογα μετὴν ἐποχῆ καὶ τὴ χώρα. Οἱ ὑποστηρικτὲς τῆς ὀρθοδοξίας στηρίζονται μερικὲς φορὲς ἐξ ὀλοκλήρου στὴ παράδοση, στίς περισσότερες ὅμως περιπτώσεις, ὑπάρχει κάποιον ἱερὸ βιβλίον, μετὸ ὁποῖο εἶναι ἀσέβεια νὰ διαφωνήσεις. Σὲ χώρες χριστιανικῆς κήρυξης ἀνθρώποι γιὰ τὴ συζήτηση τῆς ἐπίσημης ἐρμηνείας τῆς Βίβλου· στίς μωαμεθανικὲς χώρες ἦταν πολλὸ παράτολμο νὰ ἀμφισβητήσῃ κανεὶς ὁποιοδήποτε μέρος ἀπὸ τὸ Κοράνιο· στὴ σημερινὴ Ρωσία ὑπάρχει κίνδυνος νὰ « κ α θ α ρ ι σ τ ε ῖ σ », ἂν δὲν συμφωνεῖς μετὸν Μάρξ καὶ τὸν Ἐγκελς, ὅπως τοὺς ἐξηγεῖ τὸ Κρεμλίνο. Σ' ὅλες αὐτὲς τίς περιπτώσεις ἡ κυβέρνηση ὑποστηρίζει μιὰ συλλογὴ δογμάτων καὶ τὰ προπαγανδίζει ὡς πιστευτὰ, ὅχι μετὰ ἐπιχειρήματα ἢ μετὰ ἀποδείξεις, ἀλλὰ προφυλάσσοντας τοὺς νέους ἀπὸ τὴν ἐπαφή μετὰ ἀντίθετες γνώμες, λογοκρίνοντας τὴ λογοτεχνία καὶ τιμωρώντας, συνήθως μετὰ θάνατο, τοὺς αἱρετικούς πού ἔχουν τὴ τόλμη νὰ διακηρύξουν, ὅπωςδήποτε, τίς αἱρετικὲς τοὺς ἀπόψεις. Κατὰ κανόνα, κάτω ἀπὸ ἕνα τέ-

τιο σύστημα, ἡ κυβέρνηση, ἔχοντας τὴ συνήθεια τῆς αὐθεντίας, γίνεται βαθμιαία ὀλο καὶ πῶς τυραννική, ὥσπου στὸ τέλος ἀνατρέπεται ἀπὸ μιὰ ἀγρία ἐπανάσταση.

Ἄλλοι ὀφείλουν τὴν ἐπιρροή τους κυρίως στὴν ἀνάπτυξη τῆς ἐπιστήμης, ἔχουν μιὰ ἐντελῶς διαφορετικὴ ἀποψη γιὰ τὸν τρόπο πού φτάνει κανένας στὴν ἀλήθεια. Ἡ ἐπιστήμη ἀνάπτυξε μιὰ μέθοδο γιὰ τὴν παρατήρηση πού ἐλέγχεται καὶ παίρνει νόημα μετὰ μιὰ προσεκτικὴ λογικὴ καὶ πού, ὅπου εἶναι ἐφαρμόσιμη, ὀδήγησε σὲ μιὰ γενικὴ συμφωνία μεταξὺ τῶν εἰδικῶν. Ὅταν γυροῦνται ἀντιγνωμίες στὸ ἐπιστημονικὸ πεδίο, πρᾶγμα συνηθέστατο, κρίνονται, ἀρχὰ ἢ γρήγορα, ἀπὸ τὸ τεκμήριο, πῶς τὸ βάρος τῆς ἀπόδειξης πέφτει στὸ ἕνα μέρος καὶ ὄχι καίγοντας, ἢ ἐκκαθαρίζοντας ἐκείνους πού ὑποστηρίζουν αὐτὸ πού τὴ στιγμή ἐκείνη εἶναι ἡ γνώμη τῆς μειοψηφίας. Τὸ 16ο καὶ τὸ 17ο αἶωνα, ἀκόμα δὲ καὶ τὸ 18ο, ἡ ἐπιστήμη ἐπείρεσε νὰ ἀγωνιστεῖ γιὰ τὴν ὑπαρξή της, ἐναντίον τοῦ βάρους τοῦ δόγματος τῆς παράδοσης. Ὁ G. Bruno κἀκε τὰ κοπερνίκια ἐπιχειρήματα τοῦ Γαλιλαίου καταδικάστηκαν καὶ ὁ Buffon ἀναγκάστηκε, ἀπὸ τὴ Σορβόννη, νὰ ἀναιρέσει τὴν ἀποψη, πῶς τὰ σημερινὰ βουνὰ καὶ οἱ κοιλάδες δὲν ὑπῆρχαν ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς Δημιουργίας. Στίς δυτικὲς χώρες ἡ ἐπιστήμη νίκησε σαυτὴ τὴν σύγκρουση, κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος ἐξ αἰτίας τῆς οικονομικῆς καὶ τῆς στρατιωτικῆς τῆς χρησιμότητας. Ὅταν τὰ ἔθνη χρειάστηκε νὰ διαλέξουν, μεταξὺ τοῦ νὰ εἶναι φτωχὰ, νικημένα καὶ ὀρθόδοξα, ἢ πλούσια, νικηφόρα καὶ ἀνεξίτηλα, μόνο τὰ πῶς ὀρθόδοξα, ὅπως ἡ Ἰσπανία, προτίμησαν τὴν ὀρθοδοξία καὶ τὴν καταστροφή. Τὰ πραγματικὰ πλεονεκτήματα τῆς ἐπιστήμης ἦταν ἀκατανίκητα, ἡ στάση ὅμως τῆς ἀδιαφορίας πρὸς τὴν αὐθεντία πού συνεπάγονταν, δὲν μποροῦσε νὰ περιοριστεῖ σὲ αὐστηρὰ ἐπιστημονικὰ θέματα. Ἡ Ἀμερικανικὴ Ἐπανάσταση, ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση καὶ ἡ ἀνάπτυξη τῆς Δημοκρατίας στὴν Ἀγγλία, στάθηκαν οἱ φυσικὲς τῆς συνέπειες.

Ἡ σχέση τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς δημοκρατίας εἶναι στενότερη ἀπὸ ὅσο μερικὲς φορὲς νομίζεται καὶ κοινὸς δεσμὸς εἶναι ἢ ἐμφαση τῆς ἐλεύθερης συζήτησης, ὡς ἀν-

τίθετης πρὸς τὴν αὐθεντία. Σὲ μιὰ ἀντιεπιστημονικὴ ἐποχῆ ἢ κοινότητα, ὑπάρχουν ἐπίσημα ταμεῖα σοφίας, ὅπως οἱ Αἰγύπτιοι ἱερεῖς καὶ οἱ Οἰβειανοὶ λαμά. Οἱ ἄνθρωποι πού διαθέτουν τὴν ἐπίσημη σοφία εἶναι—ἢ συνδέονται στενὰ μαζί τους—οἱ ἄνθρωποι πού ἔχουν τὴν πολιτικὴ δύναμη. Ἡ ἀντίσταση σὲ ὅτι ἐπιτάσσουν σημαίνει προσβολὴ τῶν θεῶν καὶ ἐξεγείρει τὴ λαϊκὴ ἀπέχθεια, ἀκόμη καὶ ὅταν φαίνεται, σὲ ἕναν πού δὲν γνωρίζει τὰ πράγματα, πῶς αὐτὸ εἶναι μετὰ τὸ μέρος τῶν λαϊκῶν συμφερόντων. Σὲ μιὰ παρόμοια διανοητικὴ ἀτμόσφαιρα, ὁ δεσποτισμὸς ἢ ἡ ὀλιγαρχία, εὐκόλα ἐγκαθίστανται καὶ διαιωνίζονται, γιὰ τὴν αὐθεντία στὰ ζητήματα τῆς γνώμης συνδύεται φυσικὰ, μετὴν αὐθεντία στὰ πρακτικὰ προβλήματα. Ἐκεῖ ὅμως πού ἡ ἐπιστημονικὴ ἀποψη ἔγινε πραγματικὰ κοινὴ, ἐπικρατεῖ ἢ συνήθεια νὰ ζητᾶ κανένας κάτι περισσότερο ἀπὸ τὸν ἐμφαντικὸ ἰσχυρισμὸ ἢ τὴν ἐκκλήση στὴν παλιὰ παράδοση, πρὶν δώσει τὴν συγκατάθεσή του. Ὑπάρχει φυσικὰ καὶ ἐδῶ αὐθεντία : ἐλάχιστοι ἀπὸ μᾶς ἐξέτασαν τὸ δεδομένο, πῶς ἡ ἀπόσταση τοῦ Ἥλιου εἶναι 93.000.000 μίλια, ἢ πῶς τὸ φῶς ταξιδεύει μετὰ ταχύτητα 186.000 μίλια τὸ δευτερόλεπτο. Δεχόμεστε αὐτὰ τὰ λεγόμενα γιὰ τὸ ἀκούσαμε νὰ ἐκφέρονται ἀπὸ ἀνθρώπους πού τοὺς θεωροῦμε ἀξίόπιστους. Τοὺς θεωροῦμε ὅμως ἀξίόπιστους, ὄχι γιὰ τὴν ἑξέτασή τους, ἀλλὰ γιὰ τὸν τρόπο πού ἀσπάζονται ἀπὸ ἀμνημόνευτους μαγικούς ἢ γιὰ τὴν ἀπορία νὰ παραθέσουν χωρὶς ἀπὸ κάποιον ἱερὸ βιβλίον, ἢ γιὰ τὴν ἀνδιαφωνήσουμε μαζί τους θὰ μᾶς κόψουν τὸ κεφάλι ἢ θὰ στείλουν τίς οἰκογένειές μας ἐξορία. Κάθε ἄνθρωπος εἶναι ἀπόλυτα ἐλεύθερος νὰ ἔχει ὁποιαδήποτε γνώμη τοῦ ἀρέσει γιὰ τὴν ταχύτητα τοῦ φωτός καὶ τὴν ἀνοχή τῆς κύρωσης πού διατρέχει, γιὰ μιὰ ἀσυνήθιστη γνώμη, εἶναι νὰ θεωρηθεῖ παλαβός. Ὅς ἕνα ἀποτέλεσμα ἐλεύθερης συζήτησης, ὅλοι ὅσοι εἶναι ἱκανοῖνα σχηματίζουν μιὰ γνώμη, ἔχουν συμφωνήσει καὶ ἡ αὐθεντία τους δὲν εἶναι δυναμικὴ, ἀλλὰ στηρίζεται στὴ λογικὴ.

Ἡ συνήθεια νὰ στηρίζεται κανένας τίς γνώμες του στὴ λογικὴ, ὅταν ἔχει ἀποκτηθεῖ στὴν ἐπιστημονικὴ σφαῖρα, εἶναι πρόσφορη γιὰ νὰ ἀπλωθεῖ καὶ στὴ σφαῖρα τῆς

εφαρμοσμένης πολιτικής. Γιατί πρέπει ένας άνθρωπος να απολαμβάνει εξαιρετική δύναμη ή αγαθά, απλώς γιατί είναι γιός του πατέρα του ; Γιατί οι λευκοί να έχουν προνόμια που τα αρνιόμαστε στους άλλους ; Γιατί πρέπει οι γυναίκες να βρίσκονται κάτω από το ζυγό των ανδρών ; Μόλις αυτά τα ερωτήματα επιτραπεί να βγούν στο φως της ημέρας και να εξεταστούν με το πνεύμα της λογικής, γίνεται πολύ δύσκολο να αντισταθούμε στα αιτήματα της δικαιοσύνης, που ζητά μια ίση κατανομή της απεριόριστης πολιτικής δύναμης μεταξύ των εθνικών, εξαιρώντας μονάχα όσους είναι παράφρονες ή εγκληματίες. Είναι λοιπόν φυσικό πως η πρόοδος της επιστήμης και η πρόοδος προς τη δημοκρατία βάδιση χειροπιασμένες.

Αντίθετα, αυτοί που επιχειρούν να φέρουν πάλι στο σύγχρονο κόσμο δεσποτικές μορφές διακυβέρνησης, είτε στη Γερμανία, είτε στη Ρωσία, διάκεινται εχθρικά προς την επιστημονική άποψη. Οι εθνικοσοσιαλιστές υποστήριξαν πως πρέπει κανείς να σκέπτεται μάλλον με το αίμα παρά με το μυαλό και η συνήθεια αυτή είχε πολύ αλλόκοτα αποτελέσματα. Υποστήριξαν λόγου χάριν, πως η γενική θεωρία της σχετικότητας του Αϊνστάϊν παρουσιάστηκε απ' αυτόν, όχι γιατί ο ίδιος πίστευε πως ήταν αληθινή, αλλά μόνο γιατί νόμιζε πως θα έφερνε σε άμνηστία τους Έθνικούς. Οι Έβραίοι, φυσικά, δεν περιλαμβάνονταν, αλλά ήσαν συνένοχοι στο παιχνίδι. Από μέρους μου θεωρώ την άποψη αυτή κάπως προσβλητική για τα μυαλά των Έθνικών, όχι όμως και για τα μυαλά των ναζιδών. Το ίδιο πράγμα συμβαίνει στη Ρωσία: ο δρόμος για την εξακρίβωση της αλήθειας—π. χ. το πως να πετύχεις ένα σπόρο σταριού που να αντέχει στο κρύο—δεν γίνεται κάνοντας πειράματα, αλλά με την εξέταση των πορισμάτων που βγαίνουν από το μεταφυσικό δόγμα του διαλεκτικού υλισμού του Μάρξ. Το δόγμα αυτό που είναι δύσκολο, πρέπει να ερμηνευτεί από μια ιερατική τάξη και οι αίρετικές ερμηνείες πρέπει να υποστούν τις κατά την παράδοση κυρώσεις των αϊρετικών.

Και όπου μια τέτια ιδεολογία γίνεται πλατιά δεκτή, δεν είναι δύσκολο να διατηρηθεί ή δικτατορία μιάς μειονότητας.

Ποιά είναι τα πλεονεκτήματα της επιστημονικής δημοκρατίας, απέναντι στη δογματική δικτατορία ; Στη βάση όλων των άλλων πλεονεκτημάτων βρίσκεται το καθαρό πνευματικό πλεονέκτημα, πως σε μια επιστημονική κοινότητα, οι θεωρίες γίνονται δεκτές επειδή παρουσιάζονται ως αποτέλεσμα της ανεμπόδιστης συζήτησης σαν οι πιο αληθινές, ενώ κάτω από μια δικτατορία οι θεωρίες γίνονται δεκτές, είτε, είναι σύμφωνες με την παράδοση, είτε γιατί συμφέρουν σ' αυτούς που κρατάν στα χέρια τους την εξουσία. 'Από τη διαφορά αυτή εκπηγάζουν ένα πλήθος συνέπειες. Όταν η επίσημη γνώμη δεν είναι εκείνη που θα προέρχονταν από την ελεύθερη συζήτηση, η ελεύθερη συζήτηση, πρέπει να εμποδιστεί και η σκέψη να αποθαρρυνθεί. Για το τουτο η κυβέρνηση έχει συμφέρον να εγχαράξει την ανοησία. Κι' ακόμα χειρότερα, όπου δεν υπάρχει ελεύθερη συζήτηση είναι αδύνατο να σημειωθούν οι περιπτώσεις που οι κατέχοντες την εξουσία θυσιάζουν το λαϊκό συμφέρο για το δικό τους, με τρόπο που γρήγορα τους κάνει ικανούς αιμώρητα να διαπράττουν σκληρότητες και αδικίες, που σε μια κοινωνία που ελεύθερη γρήγορα θα σταματούσαν από τη γενική αγανάκτηση που θα ξεσέκωναν. 'Η ιστορία δείχνει εκείνο που η μελέτη της ανθρώπινης φύσης θα μās οδηγούσε να περιμένουμε: πως κάθε κατηγορία ανθρώπων που τους εμπιστευτήκαν την εξουσία πάνω σε άλλους, θα την καταχραστούν, αν δεν έχουν λόγο να φοβούνται πως μπορεί να την χάσουν. Τα μεγαλύτερα πλεονεκτήματα της Δημοκρατίας απέναντι σε όλα τα συστήματα διακυβέρνησης, δεν είναι ίσως το ότι οι άνθρωποι που έφτασαν στη κορυφή της είναι εξαιρετικά σοφοί, αλλά πως αφού η εξουσία τους εξαρτιέται από τη λαϊκή υποστήριξη, γνωρίζουν πως δεν μπορούν να κρατήσουν την θέση τους αν είναι ένοχοι αδικίας, πέρα από κάποιο ορισμένο ποσοστό.

Τις τελευταίες δεκαετίες ένα συνηθισμένο φαινόμενο μεταξύ εκείνων που κά-

νουν πως ενδιαφέρονται για τους μισθοσυντηρητους, ήταν να μιμηθούν την ελευθερία του πνεύματος, σαν κάτι που αφορά μια μικρή μειονότητα απροσείστον διανοούμενων, που μπορούν να ξεκαθαριστούν χωρίς σοβαρή απώλεια για κανέναν άλλο εκτός από τους έαυτούς τους. Αυτή η άποψη δείχνει ίση άγνοια της ιστορίας όσο και της ανθρώπινης φύσης: όπου παρεμποδίζεται η ελεύθερη συζήτηση, δεν υποφέρουν μόνο οι διανοούμενοι, αλλά όλοι, εκτός από εκείνους που ρυθμίζουν την επίσημη προπαγάνδα. 'Η δημοσιότητα στις συζητήσεις αποτελεί, πάνω απ' όλα τα άλλα, την καλύτερη εγγύηση εναντίον της αυθαίρετης αδικίας, όπως επίσης και στη μωρία, που στηρίζεται στα παλιά και στην παράδοση.

Στην εποχή μας, μια από τις πιο σημαντικές απόψεις του αιτήματος για την πολιτική ισότητα μεταξύ των διαφόρων ανθρώπων, είναι η αυξουσα, αλλά ως σήμερα ανεπαρκής αναγνώριση, πως η αξίωση της ανωτερότητας των λευκών απέναντι στις άλλες φυλές είναι αδικη. Κι' εδώ επίσης η ελεύθερη συζήτηση παίζει ουσιαστικό ρόλο, ανασκευάζοντας τα επιχειρήματα εκείνων που χρησιμοποιούν έναν ψευτοεπιστημονικό, δήθεν Λερβινισμό, για να υποστηρίξουν τις ανυποστήριχτες φυλετικές θεωρίες τους. 'Η σύγχρονη εξέγερση εναντίον της Δημοκρατίας, εκ μέρους ορισμένων μερδών της αριστοερής γνώμης, είναι αναγκαστικά, με πρόθεση ή χωρίς, αντιεπιστημονική. 'Ο Μάρξ καθόρισε πως τα συμφέροντα των μισθοσυντηρητων είναι, με κάποιο μυστηρώδη τρόπο, συνυφασμένα με τον υλισμό.

'Η σύγχρονη φυσική καθιστά τον υλισμό πολύ εύλογοφανή ως φιλοσοφία και θα πρέπει να πούμε πως η φυσική είναι ένα αστικό επινόημα. 'Η σύγχρονη όμως φυσική πās δόγησε στην ατομική βόμβα, που δεν μπορούμε να την αγνοήσουμε, και άρα θα πρέπει να εφεύρουν κάποια θεολογική πανουργία για να συμβιάσει την θεωρία των quanta με τον διαλεκτικό υλισμό. Στο τέλος όμως όλα αυτά προκαλούν μια καθυστέρηση, όπως ακριβώς η καταδίχη του Γαλιλαίου από την 'Ιερή 'Εξέταση έγινε άφορμη να ακμάσει η 'Αστρονομία, πρό πάντων, στις διαμαρτυρούμενες χώρες. Κάθε δεσποτικό και δικτατορικό σύστημα, αν και μπορεί στην αρχή να συμβιβάζεται με την επιστημονική άποψη, είναι βεβαιονπώς βαθμυδόν θα καθυστερήσει καθώς περνάει ο καιρός: και καθώς καθυστερεί, το αποτέλεσμα θα είναι καταστροφικό, όχι μόνο [στη θεωρία, αλλά και στην εφαρμογή. Μόνον μέσα σε μια ατμόσφαιρα ελευθερίας μπορεί η πρόοδος να διατηρηθεί για καιρό, ακόμη και σε ζητήματα όπως η στρατιωτική τεχνική, που οι κυβερνήσεις ενδιαφέρονται τόσο πολύ να τα προαγάουν. Οι νέες ιδέες είναι σχεδόν πάντοτε δυαόρεστες στους κατέχοντες, εκεί όμως που εμποδίζονται, οι κοινωνίες παρα-

μένουν καθυστερημένες. Θα περείμενα, λοιπόν, με εμπιστοσύνη, πως οι χώρες που διατηρούν την επιστημονική και πνευματική ελευθερία, θα αποβούν πιο αποτελεσματικές στον πόλεμο, παρά εκείνες που βρίσκονται κάτω από δικτατορία.

'Η δικτατορία έχει τη τάση, όχι μόνο να δημιουργεί μια πανομοιότυπη γνώμη και να εμποδίζει την πνευματική και τεχνική πρόοδο, αλλά τείνει, ακόμη, στο να ατιμάζει τους επιστήμονες. 'Ο στρατιωτικός γιατρός του Νταχάου διατάχθηκε να ανακαλύψει κάτι, τόσο καλό, όσο και η πενικιλίνη και άμσως προσποικήθηκε πως το κατάφερε. Δηλητηρίασε φυλακισμένους και απέδειξε πως σε όσους έκαμε ένεση, με τη νέα ουσία που ανακάλυψε, επέζησαν, ενώ οι άλλοι πέθαναν. Ανακαλύφθηκε όμως πως όσους ήθελε να ζήσουν τους δηλητηρίασε πολύ ελαφρά μόνον και έτσι οι ναζίδες τον εξέτελεσαν. Κάτω από τη βασιλεία της τρομοκρατίας τα πράγματα αυτά είναι βέβαιο πως θα συμβαίνουν.

'Οπωσδήποτε, δεν θα ήθελα να βασίσω το επιχειρήμα υπέρ της ελευθερίας και της δημοκρατίας στις επιτυχίες σε καιρό πολέμου: θα το βάσιζα, μάλλον, σε γενικούς στοχασμούς για την ανθρώπινη ευημερία. 'Η ελεύθερη συζήτηση τείνει να προαγάγει το πνεύμα της ανοχής και το πνεύμα της ανοχής τείνει να εμποδίζει τον πόλεμο. 'Εκεί όπου τα παράπονα μπορούν να κοινοποιούνται δημόσια, θεραπεύονται και καλύτερα και δεν προκαλούν αδιάλλακτα μίσση. 'Εκεί όπου ύφίσταται ένα άκαμπτο σύστημα διακυβέρνησης, ή ασπληχνία και η σκληρότητα ενθαρρύνονται σαν τους που πιστεύουν πως η εξουσία τους είναι εξασφαλισμένη. Στο τέλος οι δυνάμεις της αντίστασης γίνονται συντριπτικές και παλαβωμένες από τη μακροά καρτερία σε ανεκδιήγητα μαρτύρια, σπάνε τα δεσμά τους με άγρια αντίποινα. Τέτιες βίαιες ανυψώσεις είναι αναπόφευκτες όπουδήποτε οι μειονότητες προσκολλώνται στη δεσποτική εξουσία, οσοδήποτε όμως και αν είναι αναγκαίες οι επαναστάσεις που εμπνέονται από το μίσος, δεν είναι το άριστο μέσο για τη δημιουργία ενός καλύτερου κόσμου, αφού, αυτοί που μισούν εκείνους που τους καταπιέζουν, υπόκεινται, όταν μπορέσουν, στο να μιμηθούν τα εγκλήματα για τα οποία επαναστάτησαν. Μόνο σε ένα καθοσως δημοκρατίας και ελεύθερης συζήτησης τα κακά μπορούν να θεραπευτούν, χωρίς τις ακρότητες της βίας, που μπορούν με τη σειρά τους να γενήσουν νέα κακά, τόσο μεγάλα, όσο και τα κακά που θέλησαν να διώξουν. 'Η δημοκρατία ενσαρκώνει τη δικαιοσύνη, η ελεύθερη συζήτηση ενσαρκώνει την ορθοπροσύνη και μόνο με τη δικαιοσύνη και την ορθοπροσύνη μπορεί να βρεθεί διέξοδος από τους κινδύνους με τους οποίους ο σύγχρονος πόλεμος απειλεί το ανθρώπινο γένος.

ΑΜΙΛΚΑ ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΥ

Καθ. Παν. Ἀθηνῶν

Θὰ ἀνασυγκροτηθῶμεν;

Πλησιάζει νὰ γίνῃ ἀφόρητος κοινοτυπία τὸ συχνὰ ἐπαναλαμβανόμενον, πῶς πέρασαν δύο καὶ πλέον πολύτιμα χρόνια ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ δὲν ἔγινε ἀπολύτως τίποτε διὰ τὴν ἀνασυγκρότησίν μας.

Ἡ πίκρα τῆς σκλαβιάς εἶχε καὶ αὐτὴ τὴν καλὴ τῆς ὄψιν, καὶ αὐτὴ ἦταν, πῶς πολλοὶ καὶ καλοὶ, ὄραματιζόμενοι ἀκόμη καὶ στὶς πιὸ σκοτεινὲς νύκτες τῆς δουλείας τὴν βέβαιη νίκη καὶ τὴν περίοδο τοῦ φωτὸς τῆς ἐλευθερίας πού θὰ ἐπακολουθοῦσε, συνεκέντρωναν τὶς σκέψεις των, καὶ κατέστρωναν σχέδια, καὶ ἀνέπτυσσον θεωρίας, καὶ ἐπλάθον ὄνειρα γιὰ τὰς μελλοντικὰς ἐξορμήσεις καὶ τὴν μελλοντικὴν δημιουργικὴν ἐργασία πού θὰ ἔβαζε καινούργια θεμέλια καὶ θὰ καθόριζε νέας κατευθύνσεις εἰς τὴν κρατικὴν καὶ τὴν καθόλου κοινωνικὴν μας ζωὴν.

Γενικὴ καὶ κατευθυντήριος σκέψις ὄλων αὐτῶν τῶν σχεδίων καὶ μελετημάτων ἦταν πῶς μιὰ φορὰ πού ἡ μοῖρα τῆς Ἑλλάδος ἦταν νὰ ὑποκύψῃ στὴ βαρβαρότητα καὶ νὰ ὑποβληθῇ μετὰ ἔνδοξον ἀγῶνα εἰς ὀλοκληρωτικὴν καταστροφὴ ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ βρωμερὸ πέλμα τοῦ κατακτητοῦ, τοῦλάχιστον μὲ τὴν ἀποδιώξιν του, θὰ ἤρχιζε κατ' ἀνάγκην νέα περίοδος ζωῆς. Τὰ ἀπὸ ἐκατονταετίας παθήματα καὶ σφάλματά μας θὰ μᾶς ἐγίνοντο μαθήματα, καὶ ἔτσι μιὰ ἀδύναμη στὴν ἀρχὴ καὶ περιορισμένη προσπάθεια, γρήγορα θὰ ἐγίνετο ἐντατικὴ καὶ συστηματικὴ σὲ ὅλους τοὺς κλάδους τῆς κρατικῆς καὶ κοινωνικῆς μας ζωῆς, καὶ μὲ τὴν χρησιμοποίησιν ὄλων ἀνεξαρτέτως τῶν καλῶν στοιχείων θὰ ἐδημιουργεῖτο τὸ νέον ἑλληνικὸν οἰκοδόμημα κτισμένο ἐπάνω σὲ βράχο μὲ ἀντοχὴ μεγάλη γιὰ τὴν νέα σταδιοδρομίαν τοῦ ἔθνους μας.

Ματαίαι ὅμως ἐλπίς! καὶ χαμένη προετοιμασία! Ἀπὸ τὴν πρώτῃν στιγμήν τῆς ἀπελευθερώσεώς μας ὄχι μόνον δὲν ἔγινε τίποτε, μὰ τούναντιον μιὰ ἀπέραντη κακομοιριά ἐξεχύθη στὴν ὄλην μας ὑπόστασιν καὶ ζωὴν, γιὰ νὰ σκοτεινιάσῃ τὴν πιὸ ἐλπιδοφόρο περίοδο τῆς νεωτέρας μας ἱστορίας. Αὐτὴ ἄρχισε ἀπὸ τὴν πιὸ ἀγρία ρωμαϊκὴν ρεμούλα γιὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀρχῆς καὶ ἀποτελεματώθη ὡς αὐτὴν τὴν στιγμήν στὴν ὀλοτελήν μας ἀπαθλίωσιν καὶ, πράγμα ἀνήκουστον, καὶ στὸ ἀδελφικὸν αἷμα! Ἡ ἀναζήτησις εὐθυνῶν καὶ ἡ παρακολούθησις τῶν φανερῶν καὶ ἀνομολογητῶν ἀσχημιῶν δὲν ὀφελεί, τὸ πράγμα μέ-

νει καὶ τὸ κατάντημα βοᾷ, ἀπαθλίωσις πέρα ὡς πέρα ὕλικὴ καὶ τὸ σπουδαιότερον ἠθικὴ!

Δύο ἦσαν τὰ κύρια ζητήματα πού ἐμελετήσαμε μὲ προσοχὴ καὶ συγκρατημένη ἀλλὰ ἀνήσυχη φροντίδα ἤδη ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς σκλαβιάς. Πρῶτον, καθαρὰ ἐβλέπαμε πῶς παρὰ τὰς ὑποσχέσεις καὶ τὰ μεγαλόστομα κηρύγματα, θὰ εὐρίσκαμε χίλιες δυὸ δυσκολίες στὴν ἐπίλυσιν τῶν ἔθνικῶν μας δικαίων τὰ ὅποια στηρίζονται ἐπάνω σὲ ἀτράντακτους ἱστορικοὺς τίτλους καὶ τίτλους θυσιῶν μεγάλων. Δεύτερον, δὲν ὑπελογίσσαμεν ἄσχημα τὶς τεράστιες ὕλικές ζημίες πού ὑπέστημεν ἀπὸ τὴν ὕβριν τῆς κατοχῆς καὶ τὰ ἀφάνταστα ποσὰ πού θὰ ἐχρειάζοντο διὰ τὴν ὕλικὴν ἀνασυγκρότησιν τῆς χώρας μας. Καὶ στὰ δύο αὐτὰ (κακῶς βέβαια ὡς ἀπεδείχθη ἕκ τῶν ὑστερῶν) ὑπελογίζαμεν εἰς τὴν δικαιοματικὴν ὑποστήριξιν τῶν συμμάχων μας καὶ εἰς τὸ ἴδιόν μας τὸ φιλότιμόν! Κανεὶς ἀφοῦ περάσει ὁ κίνδυνος καὶ ἡ ἀνάγκη, δὲν θυμάται τὸν ἀδύναμον σήμερα συναγωνιστὴ τῆς χθὲς ἡ δὲ ὀκνηρὰ ἀναμονὴ τῆς ἔξωθεν βοηθείας ἐξεμηνεισε καὶ τὸ τελευταῖον ἴχνος τῆς παληᾶς καὶ εὐλογημένης φιλεργίας καὶ τῆς ἐργατικῆς μας πρωτοβουλίας!

Καὶ διὰ τὰ δύο ἐσταύρωσαμε τὰ χέρια καὶ ἐπεριμέναμε καὶ περιμένουμε! Ἐκεῖνο πού ἐμεῖς ἐκάμαμεν ἀπὸ ἰδικῆς μας πρωτοβουλίας, εἶναι πῶς ριχθήκαμε σὲ μιὰ ἀπέραντη πολιτικολογία, καὶ γύρω ἀπ' αὐτὴν κατετρίβημεν καὶ κατατριβόμεθα μέχρι αἵματος.

Ἔτσι ἐξωτερικῶς ἐδώσαμε τὴν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς ἐχθροὺς μας νὰ ἐμφανισθοῦν μὲ τοὺς διαφόρους φρόνιμους ἐκ μέρους των προσανατολισμοὺς καὶ ἐλιγμούς πῶς ἀπειλητικοὶ καὶ ἐπικίνδυνοι ἀπὸ πρῶτα, καὶ ἐσωτερικῶς ἀφῆσαμεν νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ ἀθλιότης μέχρις ἐγκληματικότητος καὶ προδοσίας ἀκόμη, καὶ ἔτσι παρουσιάζομεν τὸ οἰκτρὸν κατάντημα πού — τοῦλάχιστον διὰ τοὺς βλέποντας — παρουσιάζομεν σήμερα! Ἴσως παρατηρηθῇ ὅτι τὸ περιθώριον τῆς ἰδικῆς μας πρωτοβουλίας διὰ τὴν ἐξωτερικὴν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν μας ἀνασυγκρότησιν ἦτο ἐλάχιστον. Μὰ τὸ ἐξηγητήσαμεν φρονίμως πολιτευόμενοι; Ἡ ἀπαισία μοιρολατρία μας καὶ ὁ ἄκρατος καὶ ἀπεριόριστος συμφεροντολογικὸς ἐγωϊσμός μας ἔδωσαν τὰ χέρια καὶ ἐκλείσαν ἐρμητικὰ τὸ δρόμον πρὸς κάθε πρόοδο.

πρὸς κάθε ἀνασυγκρότησιν, καὶ ἠμπόδισαν ἀκόμη καὶ αὐτὸ τὸ καθάρισμα τῶν ἀπαισιῶν ἐρειπίων καὶ χαλασμάτων, προετοιμασίαν ἀπαραίτητον τῆς ἀνοικοδομήσεως. Ὁκνηρία ἀπεριόριστη, φακισμός ἀφανταστος, ζητιανιά ἀτελείωτη, συμφεροντολογία ἀσυγκράτητη, καὶ μέχρις ἐγκληματικότητος ἀναίδης καὶ ἀνυπολόγιστος χαλάρωσις συνειδήσεων καὶ τῶν δῆθεν χρηστοτέρων ἀκόμη, ἰδοὺ τὸ σύμπλεγμα τῶν παραγόντων τῆς σημερινῆς καταστάσεως. Ἀληθινὰ θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς σήμερον νὰ ἰδῇ σὲ μᾶς πλήρη ἐφαρμογὴ τοῦ ψαλμικοῦ στίχου «πάντες ἐξικλιναν ἅμα ἠχρίωθησαν, οὐκ ἔστιν ἔως ἐνός»! Ὅλα τὰ καταστραφέντα κράτη, καὶ εἰς τὴν πρώτῃν γραμμὴν τὰ ἠττημένα, ἐργάζονται πυρετωδῶς διὰ τὴν ἀνασυγκρότησίν των, ἡμεῖς; αἰῖριο βλέπομε!

Καὶ χωρὶς τὴν καταστροφὴν ἀπὸ τὴν δουλείαν ὁ πόλεμος καὶ ἡ λῆξις τοῦ ἔπρεπε ὅπως γιὰ ὄλον τὸν κόσμον νὰ εἶναι καὶ γιὰ μᾶς ἀφετηρία νέας ζωῆς μὲ νέους προσανατολισμοὺς, νέας κατευθύνσεις καὶ προσαρμογὰς ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν, τὴν οἰκονομικὴν, τὴν κοινωνικὴν καὶ τὴν πνευματικὴν μας ἀκόμη ζωὴν, ὑπαγορευόμενας ἀπὸ τὴν ἐκ τοῦ πολέμου, τῶν αἰτίων καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων των δημιουργηθεῖσαν κατάστασιν. Δυστυχῶς ἡμεῖς ἀντιθετὰ πάλιν πρὸς τὴν φυσικὴν ἐξέλιξιν καὶ παραπλευρῶς πρὸς τὴν διαγωγὴν μας ἀφῆσαμεν ὅλους τοὺς ἀναχρονισμοὺς, τοὺς γερωντισμοὺς, τὶς ὀπισθοδρομικότητες καὶ τὰς φανεράς ἢ ἀνομολογητοὺς συμφεροντολογικὰς ἀσχημίας νὰ διεκδικοῦν τὸ ἐδαφὸς τῆς ζωῆς καὶ ἐπὶ πλέον παρημελήσαμεν κάθε σκέψιν διορθώσεως τῆς καταστάσεως, κάθε συστηματικὴν μελέτην ἀναπροσαρμογῆς καὶ ἀναδιοργανώσεως τῆς ζωῆς μας. Τὸ χειρότερον εἶναι ὅτι εἰμεθα εὐχαριστημένοι, ἢ τοῦλάχιστον βαδίζομεν ἀμέριμοι ἐκεῖ πού τὸ πρὸ ἡμῶν ἀνοιγόμενον χάος θὰ ἔπρεπε νὰ μᾶς συνταράσῃ ὅλους καὶ ἐξακολουθητικῶς. Διὰ τὴν ἀκριβῆ σφιγγομέτρῃσιν τῆς τραγικότητος τοῦ καταντήματος θὰ ἤρκει ἡ ὄλιαν ἀντικειμενικὴ παρατήρησις τῆς παρ' ἡμῶν θέσεως τοῦ δοσιλογισμοῦ καὶ τῆς ἀπέναντί του τηρηθείσης στάσεως.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπιείκεια καὶ ἀνεκτικότης ἀφοῦ περιέβαλε μὲ σεβασμόν καὶ τοὺς ξένους ἀκόμη κακούργους καὶ ἐγκληματίας τῆς κατοχῆς, σπεύδει νὰ ἐξαφανίσῃ καὶ πού δὲν ξεύρω καὶ ἐγὼ πῶς ψηφισθέντα νόμον τῆς ἐθνικῆς ἀναξίτητος πού τοῦλάχιστον αὐτὸς θὰ ἔπρεπε νὰ ἐφαρμόζεται χωρὶς δικαστικὰς διαδικασίας μὲ τὴν ποιὴν τῆς ἐσχάτης περιφρονησεως ἀπὸ κάθε γνήσιον Ἑλληνα πρὸς κάθε πταπὸν ὑποκείμενον, τὸ ὅποιον ἦλθε εἰς οἰασθῆποτε ἐπαφὰς μὲ τοὺς οἰουσιθῆποτε ἐχθροὺς τῆς Πατρίδος. Ἔτσι ὅμως ἐφθά-

σαμεν, ἡμῶν κοιμωμένων εἰς τὸ σημεῖον πού ἐξηκρίβωσαν ἔξωθεν οἱ ξένοι. πῶς ἄνευ ἀμέσου ἔξωθεν βοηθείας, ἡ ζωὴ μας ἦτο ζήτημα ἐβδομάδων! Καὶ αὐτὸ ἐπισημότατα λεχθέν δὲν μᾶς ἔκαμε νὰ κοκκινήσωμεν.

Τώρα ἐρχεται εὐτυχῶς ἡ ἔξωθεν βοήθεια, καὶ ἀντὶ παραπλευρῶς πρὸς τὰς ὀρθῶς ἐκδηλωθείσας ἐκφράσεις εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς Ἀμερικανούς νὰ συγκινηθῶμεν βαθύτατα ἀπὸ τὴν ἄλλην ὄψιν τοῦ νομίματος πού τόσο ἐκδήλωσεν καὶ ἀνάγλυφα μᾶς φανερώσει τὸ κατάντημά μας καὶ νὰ συνέλθωμεν ἀρχίζοντας αὐθαρεῖ ἐργασίαν ἡμεῖς ἐξακολουθοῦμεν τὴν κοιλιακὴν μας μακαριότητα καὶ προσπαθοῦμεν, ὅσον χωρεῖ, καὶ αὐτὸ τὸ συνταρακτικόν γεγονός τῆς ἔξωθεν βοηθείας μὲ τὴν ὄλην ἔκτασιν τῆς σημασίας του νὰ τὸ ἐκμεταλλευθῶμεν κομματικῶς.

Ἀλλὰ ἀρκετὰ! εἶναι ἡ τελευταία ὥρα! καὶ πρέπει νὰ συνέλθωμεν καὶ χωρὶς ξένης παρακινήσεως νὰ ἐπιδοθῶμεν μόνοι μας εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν μας, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν βασικὴν ἠθικὴν μας ἀνασύνταξιν καὶ μάλιστα ἀπ' αὐτὴν τὴν διαπαιδαγωγίαν τῆς νεολαίας μας. εἶναι ἐντροπὴ μας νὰ περιμένωμε τοὺς ξένους νὰ μᾶς βάλουν στὴ δουλείαν, γιὰ τὸ στίτι μας!

Ἄς ἀποτινάξωμεν τὸν ἐπιφάλτην τοῦ πάθους, τοῦ αἵματος, τῆς συμφεροντολογίας, τοῦ ἐγωϊσμοῦ. Ἄς ἀφίσωμε τὴν ψυχὴν μας ἐλεύθερη νὰ δεχθῇ τὴν χαρὰ τοῦ ὄρθου, τοῦ δικαίου, τοῦ ἀγαθοῦ. Ἄς ἀποφασίσωμε νὰ κυττάξωμε μὲ ἀγνὸν πατριωτισμόν καὶ μὲ γνησίαν κοινωνικὴν ἀγάπην πρὸς τὰ ἐμπρός, διὰ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν φωτιά τῶν μέχρι χθὲς Σοδόμων καὶ Γομόρων, κυττάζοντες αἰώνιως πρὸς τὰ ὄπισθον.

Ἄς ἐχάθηκεν ἄδικα ὁ καιρὸς ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεώς μας. Ἄς ἀρχίσωμε τοῦλάχιστον ἀπὸ τῶρα δουλεῖα, ἀλλὰ χωρὶς ἀναβολὴν καὶ ἄς εἰμεθα βέβαιοι πῶς θὰ βροῦμε διέξοδο καὶ θὰ μποῦμε πάλιν εἰς τὸν δρόμον τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὸν δρόμον τῆς Ἑλλάδος.

Ἄς μὴ ἀνακοπῇ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἡ ἐκ τῶν ἰδίων μας δυνάμεων καὶ μὲ τὴν ἰδικὴν μας πρωτοβουλίαν προσπάθεια τῆς ἐσωτερικῆς μας ἀνασυγκροτήσεως ἀπὸ τὴν ὀκνηρὰν σκέψιν, ὅτι ἄς ἴδοιμε πρῶτα πού καὶ πῶς θὰ τοποθετηθῶμεν εἰς τὰ σχέδια τῶν διεθνῶν ὑπολογισμῶν καὶ διευθετήσεων καὶ ἔπειτα ἀρχίζομεν νὰ ἐργαζόμεθα!

Αὐτὸ ἀποτελεῖ αὐτοκτονίαν, διότι παρὰ τὴν σημασίαν τῆς γεωγραφικῆς μας θέσεως δὲν εἶναι ἄνευ σημασίας ἡ ποιότης καὶ ὑπόστασις, ἡ ὅποια ἐξαρτᾶται ἀπολύτως ἀπὸ ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ὅποιαν εἰμεθα ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἀπολύτως ὑπεύθυνοι. Διὰ τοῦτο πρέπει ὄλοι μας χωρὶς ἐξαιρέσιν καὶ χωρὶς τὴν ἐλαχίστην ἀναβολὴν νὰ

WICKHAM STEED

ΤΟ VETO ΚΑΙ Η ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο Πρόεδρος των Ήνωμένων Πολιτειών ἐλέγχθηκε αὐστηρά γιατί ἀνακοίνωσε τὴν πολιτικὴν του, νὰ βοηθήσει τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Τουρκία, χωρὶς νὰ ζητήσῃ προηγουμένως τὴν ἐγκρίση τοῦ Ὄργανισμοῦ τῶν Ἐνωμένων Ἐθνῶν. Μεταξὺ τῶν ἐλεγκτῶν του, πού πῶς «σταράτα» ἐξέθεσαν αὐτὴ τὴν ἀποψη, βρισκεῖται ὁ Ρώσος ἀντιπρόσωπος στοῦ Συμβουλίου Ασφαλείας κ. Γκρομύκο, πού σὲ ἕνα λόγο του πρὸς τὸ Συμβούλιο στὶς 7 Ἀπριλίου, δήλωσε πὼς ἡ ἐνέργεια τῶν Ἐνωμένων Πολιτειῶν ἀδυνατίζει τὸ κύριος τοῦ Ο.Η.Ε. καὶ ὑπονόμωσε τὴν ἀμοιβαία ἐμπιστοσύνη τῶν μελῶν του.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Γερουσιαστὴς Βάντεμπεργκ, Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γερουσίας, ἀπάντησε στὸν κ. Γκρομύκο, ἀνοίγοντας τὴ συζήτηση γιὰ τὸ Νομοσχέδιο πού θὰ ἐγκρίνει τὴν προεδρικήν πολιτικὴν τῆς βοήθειας στὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Τουρκία. Κάνοντας τὴ δήλωσιν πὼς ὁ Ο.Η.Ε. εἶναι «ἡ πρόωπιση πεποίθησις καὶ ἡ κύρια φροντίδα» γιὰ τὴς Ἐνωμένες Πολιτείες, σχετικὰ μὲ τὴς μεθόδους πού διαπραγματεύονται τὰ διεθνή προβλήματα, ὁ Γερουσιαστὴς Βάντεμπεργκ ἐξήγησε πὼς ὁ Νόμος αὐτοὺς προτίθεται νὰ κάμει ὅ,τι ὁ Ὄργανισμὸς τῶν Ἐνωμένων Ἐθνῶν δὲν μπορεῖ σήμερα νὰ κάμει καὶ βεβαίωσε πὼς «εἰσχωρεῖ στὴ καρδιά καὶ τὰ σπλάγχνα τῆς διαφωνίας γιὰ τὸ veto».

Ὅποιοδήποτε πολιτικὸ κύρος κι' ἂν ὑποτεθεῖ πὼς ὑπάρχει στὴν ἐπίκριση ἐναντίον τῶν Ἐνωμένων Πολιτειῶν, πὼς ἀπέφυγαν τὸν Ο.Η.Ε. μὲ τὸ νὰ δράσουν χωρὶς

τὴν προηγουμένη ἐγκρίση τοῦ Συμβουλίου Ασφαλείας, νομίζω πὼς πρακτικῶς ἡ ἐπίκριση ἀγνοεῖ τὴν ἀποψη, πὼς κάθε προσφυγὴ στοῦ Συμβουλίου Ασφαλείας θὰ ἀντιμετώπιζε τὸ ρωσικὸ veto. Καὶ στή περίπτωσιν αὐτὴ οἱ Ἐνωμένες Πολιτείες θὰ εἶχαν νὰ ἀντιμετωπίσουν ἕνα σοβαρὸ δίλημμα. Ἄν λύγισαν μπροστὰ στοῦ ρωσικὸ veto θὰ ἀποκλείονταν νὰ δώσουν βοήθεια στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴν Τουρκία, ἐναντίον τῆς πίεσιν πού θὰ προέρχονταν ἀπὸ ὁποιοδήποτε μέρος πού θὰ εἰσοοῦνταν ἀπὸ τὴ Σοβιετικὴ Ρωσία. Σὲ ἐναντία περίπτωσιν θὰ ἦταν ἀναγκασμένες νὰ δράσουν στοῦ πείσμα μιάς ἀρνητικῆς ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου Ασφαλείας. Ἀπὸ αὐτὲς τὴς περιπτώσεις, ἡ κυβέρνησις τῶν Ἐνωμένων Πολιτειῶν φαίνεται πὼς προτίμησε νὰ ἀποφύγει τὴν πιθανότητα ἑνὸς veto.

Αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις γεννήθηκε καὶ ἀπὸ τὰ περαιτέρω λεγόμενα τῆς ὁμιλίας τοῦ Γερουσιαστῆ Βάντεμπεργκ, πὼς ἡ ρωσικὴ χρῆσις τοῦ veto στὴς ἐργασίες τοῦ Συμβουλίου Ασφαλείας εἶναι βέβαιη «σὲ κάθε φάσιν τῆς συγκρούσιν μεταξύ τοῦ Κομμουνισμοῦ καὶ τῆς Δημοκρατίας». Χωρὶς ἀμφιβολία ὁ Γερουσιαστὴς Βάντεμπεργκ εἶχε ὑπόψιν του καὶ τὰ δύο ρωσικά veto, στὴν περίπτωσιν τῆς Ἀλβανίας καὶ στήν περιπτωσιν τῆς ἀστοχίας τοῦ κ. Γκρομύκο νὰ δεχθεῖ τὴ μεταγενέστερη βρετανικὴ λύση, ὅπως τὸ Συμβούλιο Ασφαλείας συστήσει καὶ στὰ δύο μέρη νὰ ὑποβάλουν τὴν ἄλβανικὰ διένεξιν στοῦ Διεθνῆς Δικαστηρίου τῆς Δικαιοσύνης. Χωρὶς ἀμφιβολία, ὁ λόγος τοῦ

ἐργασθῶμεν ἐντατικά. Κανείς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀποκλείσῃ τὸν ἄλλον ἀπὸ τὴν συμμετοχὴν του εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀνασυγκροτήσεως, διὰ τὸ ὅποιο καὶ ὄσας δυνάμεις ἔχομεν ἐπιμελέσασθαι συντασσόμενας δὲν εἶναι αὐταὶ ἀρκεταί. Πρέπει νὰ κτυπηθῇ ἀπόλυτα τὸ κάθε εἶδος συμφέρον ἐφ' ὅσον ὑποσκάπτει τὸ συμφέρον τῆς Ἑλλάδος.

Πρέπει νὰ ἀρχίσωμεν τὴν ἀνασυγκροτήσιν μας τοποθετοῦντες καθαρά, ὑγιᾶ καὶ στερεὰ θεμέλια γιὰ τὴ νέα μας ζωὴ. Αὐτὰ δὲν εἶναι ἄλλα ἀπὸ τὴς ὑψηλῆς ἠθικῆς ἀρχῆς πού διακηρύσσει ὁ ἑλληνοχριστιανικὸς πολιτισμὸς καὶ οἱ ὅποιες ἀποτελοῦν τὴν βᾶσιν κάθε ἀληθινὰ πολιτισμένου καὶ ἀνωτέρας ὑποστάσεως κράτους καὶ ἔθνους.

Τὸ ἔργον μας εἶναι νὰ τοποθετήσωμεν τὴς ἀρχῆς αὐτῆς κατὰ πρῶτον καὶ κύριον λόγον στὴς νεανικῆς ψυχῆς καὶ μὲ αὐτῆς καὶ μόνον νὰ ἀναθρέψωμεν ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸ ἐξῆς τὴν ἑλληνικὴν νεολαίαν, ἂν τὴν θέλωμε συνεχιστὴ ἀμετακίνητο τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς. Ἀπ' ἐκεῖ θὰ ἀρχίσωμεν. Διαφορετικὰ κτίζομε εἰς τὴν ἄμμοον καὶ εἰσερχόμεθα βέβαια σὲ νέα περίοδο καταστροφῆς, αὐτοκαταστροφῆς. Ἄς ξυπνήσωμε ἔστω καὶ τὴν τελευταία ὥρα. Κάτι ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ. Ἄς χρησιμοποιήσωμεν τίμια καὶ ἀντικειμενικὰ καὶ ἀσυμφεροντολόγητα ὄλες μας τῆς καλῆς δυνάμεις καὶ ἄς εἰμεθα βέβαιοι πὼς θὰ ξαναθαυματουργήσωμε !

Ἀπρίλιος

349

Γερουσιαστὴ Βάντεμπεργκ μᾶς κάνει νὰ συμπεράνωμε πὼς ἡ «φιλονικία γιὰ τὸ veto» δὲν μπορεῖ νὰ τακτοποιηθεῖ ἑκανοποιητικὰ, χωρὶς ἕναν ὀριστικὸν περιορισμὸν, ἂν ὄχι καὶ κατάργησιν, τοῦ ἴδιου τοῦ veto.

Πίσω ἀπὸ αὐτὴ τὴν φιλονικία βρισκονται, ὄχι μόνον τὰ ἐριστικὰ προβλήματα πού τώρα συζητοῦνται στὴ Διάσκεψιν τῆς Μόσχας, ἀλλὰ καὶ εὐρύτερα ζητήματα, σχετικὰ μὲ τὸν ἀφοπλισμὸν καὶ τὸν ἐλεγχὸν τῆς ἀτομικῆς ἐνέργειας. Καὶ ἐδῶ ἐπίσης ἡ διαφορὰ τῶν ἀπόψεων μεταξύ τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας καὶ τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων, φαίνεται πὼς εἶναι βαθεῖα.

Ἡ Μ. Βρετανία καὶ οἱ Ἐνωμένες Πολιτείες πιστεύουν πὼς ἡ ἐγκαθίδρυσις ἑνὸς συστήματος συλλογικῆς ἀσφάλειας ἐναντίον ἐπιθέσεων, εἶναι τὸ ἀπαραίτητο προοίμιον γιὰ τὸν διεθνή ἀφοπλισμὸν.

Ὅσο ξέρο ἀπὸ τὴν προσωπικὴν μου πείρα, οἱ προσπάθειες γιὰ νὰ πετύχωμε τὸν διεθνή ἀφοπλισμὸν, χωρὶς τὴν ἀνάλογη πρόνοιαν γιὰ τὴ συλλογικὴ ἀσφάλεια, εἶναι καταδικασμένες σὲ ἀποτυχία. Νομίζω πὼς ὁ ρωσικὸς ἰσχυρισμὸς «ζ ε υ ε ἰ τὸ ἀμάξι μπροστὰ ἀπὸ τὸ ἄλλο» καὶ εἶναι, πραγματικὰ, ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία νὰ ἐξουδετερώσῃ τὸ μονοπώλιον τῶν Ἐνωμένων Πολιτειῶν στὰ ἀτομικὰ ὄπλα, πρὶν συναινέσουν σὲ ὁποιοδήποτε σύστημα παγκόσμιας ἀσφάλειας ἐναντίον τῶν ἐπιθέσεων.

Ἀπὸ μιά παρόμοια διαφορὰ ἀπόψεων ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν ἐφθάσε σὲ ναυάγιο. Τὸ Καταστατικὸν τῆς καθόριζε τὸν κανὸνα τῆς ἐπιθέσεως παραδοχῆς, γιὰ κάθε σημαντικὴ ἀπόφασις τοῦ Συμβουλίου τῆς καὶ ὁ κανὸνας αὐτὸς χρῆσιμοποιεῖται γιὰ νὰ ἐμποδίσῃ ἕνα ὄχι ἀποτελεσματικὸν σύστημα ὁμαδικῆς ἀσφάλειας. Κατὰ συνέπειαν ὄλες οἱ ἀπόπειρες γιὰ νὰ ἐξασφαλιστεῖ ὁ ἀφοπλισμὸς ἀπέτυχαν. Εἶναι ἀλήθεια πὼς τὸ ἄρθρον 16 τοῦ Καταστατικοῦ τῆς Κ.Τ.Ε περιλάμβανε ἕναν ὄρον, πού «ἀ π ὄ φ ε υ γ ε» τὸν κανὸνα τῆς ἐπιθέσεως παραδοχῆς, καθορίζοντας πὼς ἂν ἕνα ὁποιοδήποτε μέλος τῆς Κ.Τ.Ε. προσφύγῃ σὲ πόλεμον παραγνοήζοντας τὴς διατάξεις τοῦ Καταστατικοῦ, τὸ μέλος αὐτὸ θὰ θεωρεῖται «ipso facto» πὼς ἔχει ἐνεργήσῃ μιά πολιτικὴν πράξιν ἐναντίον ὄλων τῶν ἄλλων μελῶν τῆς Κοινωνίας. Ἡ δυννητικὴ δραστηριότης τοῦ ὄρου αὐτοῦ κατανοήθηκε στὰ 1935, στὴ περίπτωσιν τῆς Ἰταλικῆς ἐπίθεσιν ἐναντίον τῆς Ἀβυσσυνίας, ἡ ἔλλειψιν ὅμως θέλησιν ἀπὸ μέρους τῶν Μεγάλων Δυνάμεων νὰ ἐνεργήσουν σύμφωνα μαντόν, κατὰστρεψε τὸ κύρος τῆς Κ.Τ.Ε.

Στὴν ὁμιλία του πρὸς τὸ Συμβούλιο Ασφαλείας, στὶς 4 Ἀπριλίου, ὁ Βρετανὸς ἀντιπρόσωπος σὲρ Α. Κάντογκαν, ἀσχολήθηκε μὲ τὴ σημασία πού ἔχει τὸ veto, ἡ ὅ

ἄρα τῆς ἐπιθέσεως παραδοχῆς, μεταξύ τῶν μελῶν τῶν Συμβουλίων, γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ Ο.Η.Ε. Ἀπόδειξε πὼς μὲ τὸν κανὸνα τῆς ἐπιθέσεως παραδοχῆς ἀπὸ τὰ μόνιμα μέλη τοῦ Συμβουλίου, ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις φαίνεται νὰ ἐννοοῦσε πὼς τὰ ἄλλα μόνιμα μέλη θὰ ἔπρεπε νὰ συμμορφώνονται μὲ τὴς ἀπόψεις τῆς, ἀκόμη καὶ ἔτιαν θά ἀποτελοῦσε, μόνη τῆς, τὴν μειοψηφία. Αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ θυμούμαστε, εἴπε, διὰν λέγεται πὼς ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπιθέσεως παραδοχῆς πρέπει νὰ ἐφαρμόζεται γιὰ τὴν ἐνίσχυσις ἑνὸς συστήματος συλλογικῆς ἀσφάλειας, ἐναντίον κάθε παραβάτη, ὁποιασδήποτε συμφωνίας γιὰ τὸν ἐλεγχὸν τῆς ἀτομικῆς ἐνέργειας, ἢ γιὰ ἕναν παραβάτη ὁποιοδήποτε ἄλλου κλάδου τοῦ ἀφοπλισμοῦ.

Μὲ ἄλλα λόγια, ἡ πλήρης ἀποτελεσματικότης τοῦ Ὄργανισμοῦ τῶν Ἐνωμένων Ἐθνῶν φαίνεται πὼς εἶναι ἀσυμβίβαστη μὲ τὴν παρούσα χρῆσις τοῦ veto. Καὶ ἡ κατάσταση αὐτὴ εἶναι πού ἔδωσε ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον στὴν ἀξίωσιν τοῦ Γερουσιαστῆ Βάντεμπεργκ, ὅπως ἡ πολιτικὴ τῶν Ἐνωμένων Πολιτειῶν γιὰ τὴν παροχὴ βοήθειας στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴν Τουρκία «φτάσει ὡς τὴν καρδιά καὶ τὰ σπλάγχνα τῆς διαφωνίας γιὰ τὸ veto».

Α. Δ.

ΓΙΑΝΝΗΣ Μ. ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ

Τὸν περασμένο μῆνα πέθανε ἑξαφνα ὁ Γιάννης Ἀποστολάκης σὲ ἡλικία 61 χρόνων. Γεννήθηκε στὴν Καλαμάτα, σπούδασε φιλολογία στὸ Ἀθηναϊκὸ Πανεπιστήμιο, καὶ ὕστερα φιλοσοφία καὶ κλασικὴ φιλολογία στὴ Γερμανία. Γυρίζοντας στὴν Ἑλλάδα δούλεψε πρῶτα ὡς ἑλληνοδιδάσκαλος μερικὰ χρόνια καὶ ἔπειτα στὸ λαογραφικὸ ἀρχεῖο ὡς τὴν ἐποχὴ πού διωρίστηκε στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Θήνης καθηγητῆς τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας (1927). Στὰ 1939 παραιτήθηκε ἀπὸ τὴν καθηγητικὴ θέσιν του, καὶ ἀπὸ τότε ζοῦσε ἀποτραβηγμένος στὴν Ἀθήνα δουλεύοντας ὡς τὴν τελευταία του στιγμή.

Ἡ πρώτη μελέτη του εἶναι «Ὁ βίος τοῦ Θωμά Καρλάου» στὰ 1915. Ὁ σ. βασιτισμένος πάντα στὰ πράγματα προσπαθεῖ νὰ συλλάβῃ τὸ κέντρο, τὴν οὐσίαν μᾶς γιὰ τὴν ἐπιθέσιν προσωπικότητας στὴ σύμφωνή τῆς μὲ τὸ ἔργον τῆς. Σὲ λίγα χρόνια (1923) δημοσιεύει τὴν πρώτη μεγάλη μελέτη του. «Ἡ ποίησις στὴ ζωὴ μας» μὲ κύριον θέμα τὸ Σολωμό. Ἡ μελέτη αὐτὴ εἶναι. ἑξέτασμα μᾶς νέας γεμάτης ψυχῆς, πού ὀρμᾷ νὰ φανερώσῃ ὄλες τὴς ἀνασχέσεις τῆς. Τὸ θέμα τοῦ «ὁ Σολωμὸς» ἂν νὰ στεναχωρῆ, νὰ μὴν μπορεῖ νὰ συγκρατῆσθαι μῆσα.

στά δριά του τὸ συγγραφέα, πὸ γυρεύει ν' ἀπλωθῆ σὲ ὅλη τὴ σύγχρονή του ποιητικὴ παραγωγή, καὶ γενικότερα στὴν πνευματικὴ μας ζωὴ. Ἐτοὶ ἡ μελέτη του ἔχει πλῆθος παρεκβάσεις καὶ ἄρκετὰ σημεῖα τῆς εἶναι σκοτεινά, προπάντων στὸ πρῶτο γειτονικὸ μέρος, ὅπου προσπαθεῖ νὰ θεμελιώσῃ θεωρητικὰ τὴν ἀντίληψή του γιὰ τὴν ποίηση. Μόλα ταῦτα στὸ ἀνισόμερο καὶ πληθωρικὸ αὐτὸ βιβλίο προβάλλει ζωντανή καὶ μὲ νέο φῶς ἡ Σολωμικὴ μορφή, καὶ βλέπομε τὸν πλούσιο ψυχικὸ τῆς κόσμου ἀπὸ τὶς πρῶτες ρίζες τῆς ζωῆς τῆς ν' ἀνασταίνεται καὶ νὰ ἐξελισσεται μὲ ἀναγκαῖα ἐσωτερικὴ ἐνότητα ὀλοένα πλουσιώτερος καὶ βαθύτερος, σὰν τὸ δέντρο πὸν ριζώνοντας στὴ γῆ του ὑψώνεται τέλος στὸν ἐλεύθερο ἀέρα μὲ μεστοὺς καρπούς.

Τὴ μελέτη του γιὰ τὸ Σολωμὸ τὴ συμπληρώνει, τὴν ὀλοκληρώνει καὶ τὴ βαθαίνει ἀργότερα (1934) ὁ Ἀποστολάκης μὲ τὴν ἐργασία του «Τὰ τραγούδια μας». Ἡ ἐργασία αὕτη, ἂν δὲν ἔχει τὴν ὀρμή καὶ τὸν ἀκράτητο λυρισμὸ τῆς πρῶτης, εἶναι ὀριμώτερη, μεθοδικὰ συγκροτημένη καὶ ξελαγαρισμένη, ἀλλὰ καὶ μὲ ἐντονο τὸν παλμὸ τῆς ζωῆς. Σ' αὕτη, ὅπως καὶ σὲ ὅλα τὰ ἔργα του πὸ ἀκολούθησαν εἶναι κατὰ τὴ γνῶμη μου ὀλοφάνερη καὶ ἡ ἐπίδραση πὸ εἶχε στὸ σ. καὶ στὸν τρόπο πὸ δούλευε τὰ θέματά του ἡ πανεπιστημιακὴ διδασκαλία μὲ τὴν ἀμεση ἐπαφή μὲ τὸ φοιτητὴ καὶ τὶς ἀνάγκες του. Στὰ «τραγούδια μας» παρακολουθοῦμε τὴν ἐξέλιξη τοῦ Σολωμικοῦ ἔργου, κ' ἔχομε σ' αὐτὰ ἀναλύσεις ποιημάτων πὸ γιὰ πρῶτη φορά ἔγιναν στὴν Ἑλλάδα καὶ πὸ πολύ δύσκολα θάχαπε τὴν εὐκαιρία νὰ χαροῦμε παρόμοιες. Στὸν ἴδιο τόμο ἀντιθετικὰ πρὸς τὸ Σολωμὸ, πὸ τὸν ἀναγνωρίζει ὡς τὴ μόνη ἀληθινὴ ποιητικὴ μορφή τῆς λογοτεχνίας μας, ἀναλύει τὸ ἔργο τοῦ Κάλβου καὶ φυσικὰ τὸ καταδικάζει.

Στὸ μεταξὺ (1929) ἔχει ἐκδώσει ἄλλη πολυσέλιδη μελέτη, «Τὰ δημοτικὰ μας τραγούδια», ὅπου κρίνει τὶς συλλογὲς τοῦ Ζαμπέλιου καὶ τοῦ Ν. Πολίτη. Ἀκολουθοῦν ἄλλες σχετικὲς μικρότερες ἐργασίες του, ὅπως «Ὁ Κρυσταλλὴς καὶ τὸ δημοτικὸ τραγούδι», καὶ τὸ τελευταῖο του ἔργο «Τὸ κλέφτικο τραγούδι—τὸ πνεῦμα καὶ ἡ τέχνη του», πὸ μόνον ἕνα μέρος του ἔχει ὡς τῶρα δημοσιευτὴ στὸ περιοδικὸ «Πολιτικὴ Ἐπιθεώρησης», πὸ τὸ ἔχει ὁμως τελειωμένο κ' ἐλπίζω γρήγορα θὰ δοθῆ ὀλόκληρο. Σ' αὐτὸ ἀποκορυφώνεται ἡ μελέτη τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ καὶ τὰ πορίσματά του.

Ἄν οἱ ἐργασίες του γιὰ τὸ Σολωμὸ εἶναι πολυτιμότερες γιὰ τὴ λογοτεχνία μας καὶ τὴν ἑλληνικὴ παιδεία, τὸ δούλε-

μα πὸ ἔκανε ὁ Ἀποστολάκης ἀπάνω στὸ δημοτικὸ τραγούδι ἔχει ἀσύγκριτη ἀξία. Μὲ μέθοδο στὴν οὐσία τῆς ἐπιστημονικῆς, ἀλλὰ καὶ μὲ μοναδικὴ ψυχολογικὴ δέξυτητα καὶ ποιητικὴ διείσδυση μᾶς ἀποκαλύπτει γιὰ πρῶτη φορά τὸ δημοτικὸ τραγούδι καὶ τὴ ζωντανὴ πηγὴ ἀπ' ὅπου ἔχει ἀναβλύσει αὐθόρμητο.

Ἡ ὑπηρεσία ὁμως τοῦ Ἀποστολάκη δὲν περιορίζεται μόνον στὸ ὅτι μᾶς ἔδωσε βαθύτατη ἐρμηνεία τοῦ Σολωμοῦ καὶ μᾶς ἀποκάλυψε τὸ δημοτικὸ τραγούδι, παρὰ ἀπλώνεται σὲ ὅλη τὴ λογοτεχνικὴ καὶ πνευματικὴ μας κίνηση. Ἀντικρίζοντας ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τοῦ Σολωμοῦ καὶ τῆς δημοτικῆς μας ποίησης τὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία, τὴν ἔβλεπε γενικὰ σὰν κάτι παραστρατημένον ἀπὸ τὸν ἀληθινὸ δρόμο. Φιλολόγησι τῆς ζωῆς, μίμνησι καὶ πολλὴ ψευτιά ἦταν στὰ μάτια του τὰ κύρια γνωρίσματά της. Κι' αὐτὰ τὰ ἔτρεφε ἡ εὐκόλη κριτικὴ καὶ ὁ ἀστόχαστος θαυμασμὸς πὸ ἐκμηδένιζε κάθε τάση γιὰ αὐτοἔλεγχον. Ἡ ὑπερβολὴ πὸ ἀναποδογύριζε κάθε ἀξιολογικὴ κλίμακα καὶ χάριζε χωρὶς κανένα δισταγμὸ τὸν τίτλο τοῦ ποιητῆ, καὶ μάλιστα τοῦ μεγάλου, ἔκανε τὴν κριτικὴ του σκληρότατη, κ' ἔσπρωχνε καὶ τὴν ἴδια συχνὰ στὴ μονομέρεια καὶ σὲ ὑπερβολὴ πὸ ἔφτανε κάποτε ὡς τὴν ἀδικία. Αὐτὸ ἔγινε π. χ. μὲ τὸ Γρυπάρη καὶ πολὺ περισσότερο μὲ τὸν Παλαμῆ.

Μόλα ταῦτα παρ' ὅλη τὴν ὑπερβολὴ ἢ καὶ τὴν ἀδικία, τὸ πέρασμά του γιὰ καιρὸ ἔφερε δυνατό κλονισμὸ στοὺς λογοτεχνικοὺς κύκλους καὶ στάθηκε σὰ μίαν εὐεργετικὴ ἀνασταλτικὴ δύναμι στὴν εὐκολὴ ἱκανοποίησι. Ὅχι μόνον ὁ κριτικὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ ποιητῆς, ἀκόμα καὶ ὁ ἐπιστήμονας, ἀθελά του ἀνησυχοῦσε στὸ βάθος νοιώθοντας ἀπάνω του ἀόρατη τὴν αὐστηρὴ ματιὰ τοῦ Ἀποστολάκη—ὅσο καὶ ἂν ἔλεγε πὸς δὲν τὸν λογαριάζει—καὶ γινόταν ὁ ἴδιος αὐστηρότερος στὸν ἑαυτὸ του καὶ πὸ δισταχτικὸς. Καὶ ἡ ἀνασταλτικὴ αὕτη δύναμι ἔγινε πὸ ἀγρυπνὴ καὶ ἀπλώθηκε σὲ πλατύτερους κύκλους καὶ περιοχὲς τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς μὲ τὸ βῆμα πὸ κρατοῦσε στὸν ἡμερησίον τύπο ὁ Φώτης Πολίτης, πὸ τὸ ἔργο του στὶς βασικὲς γραμμὲς θεμελιωνόταν στὸ ἔργο τοῦ Ἀποστολάκη. Εἶναι ἀλήθεια πὸς τὰ τελευταῖα χρόνια, προπάντων μὲ τὸν τραγικὸ ἀντίτυπο πὸ εἶχε στὸν τόπο μας τὸ μπλέξιμο τῆς λογοτεχνίας στὰ δίχτυα τῆς πολιτικῆς, ἢ ἀνασταλτικὴ δύναμι πὸ εἶπα παραπάνω σὰ νάχη ὀλοτελα παραλύσει. Καὶ ὁμως μίαν τέτοια δύναμι εἶναι ἀνάγκη ζωῆς καὶ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ξαναπροβάλλῃ καὶ ἀσφαλῶς σ' αὐτὸ ἡ μελέτη τοῦ ἔργου τοῦ Ἀποστολάκη θάχη καὶ πάλι τὴν εὐεργετικὴ γιὰ τὸν τόπο ἐπίδρασή του.

GEORGE MARTIN

Ἡ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

Σκοπὸς τῆς βρετανικῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς εἶναι νὰ προαγάγῃ μίαν σταθερὴ καὶ ἀποτελεσματικὴ ἀγροτικὴ ἐπίδοσι, πὸ νὰ εἶναι ἱκανὴ νὰ παράγῃ ἕνα τόσο μέρος ἀπὸ τὴν τροφή τοῦ ἔθνους, ὅσο χρειάζεται ἀπὸ τὸ ἔθνικὸ συμφέρον τοῦ Ἠνωμένου Βασιλείου καὶ νὰ τὴν παράγῃ μὲ τὶς ἐλάχιστες τιμὲς, σύμφωνες μὲ τὴν πρόσφορη ἀνταμοιβῆς καὶ τὶς συνθήκες τῆς ζωῆς τῶν ἀγροτῶν καὶ τῶν γεωργικῶν ἐργατῶν καὶ μὲ μίαν ἐπαρκῆ ἀπόδοσι γιὰ τὰ τοποθετημένα κεφάλαια. Τὰ μέτρα πὸ ἀποδίδουν ἀποτελεσματικὰ πρὸς αὕτη τὴν πολιτικὴ κωδικοποιήθηκαν τῶρα στὸν Ἀγροτικὸ Νόμο πὸ ὑποβλήθηκε στὸ Κοινοβούλιον.

Ἄν καὶ τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μ. Βρετανίας ζεῖ καὶ ἐργάζεται σὲ ἀστικές περιοχὲς, μόνον τοῦτο ἡ γεωργία εἶναι ἀκόμη μίαν ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες ἐπιδόσεις τοῦ ἔθνους. Ἀπὸ μίαν ὀλικὴ περιφέρειαν ἀπὸ 60.000.000 στρέμματα περίπου, 48.000.000 στρέμματα εἶναι διατεθειμένα γιὰ τὴν ἀγροτικὴ χρῆσι. Ἡ γεωργία δίνει ἀμεση ἐργασία σὲ 1.250.000 ἀνθρώπους περίπου, ἐνῶ ἡ ἐργασία καὶ ἡ ζαὶ πολλῶν ἄλλων στὶς ἀγροτικὲς περιοχὲς, εἶναι στενὰ συνδεμένη μὲ τὴν ἀγροτικὴ ἐνασχόλησι. Ἡ ἀξία τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς τῆς Μ. Βρετανίας ἔφθανε, πρὶν ἀπὸ τὸ δεῦτερο παγκόσμιον πόλεμον, τὰ 290.000.000 Ἄ. Α. τὸ χρόνο καὶ στὰ πολεμικὰ χρόνια ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς ἔφθασε σχεδὸν τὰ 580.000.000. Ἐπὶ πλέον ἡ εὐδαιμονία τῆς γεωργίας εἶναι σημαντικὴ γιὰ τὴν εὐημερία τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας.

Ἡ κύρια μέθοδος γιὰ νὰ ἐξασφαλιστεῖ ἡ σταθερότητα, εἶναι ἡ ἀποκατάστασι τῶν τιμῶν καὶ ἡ ἐγγύησι τῶν ἀγορῶν. Αὐτὲς οἱ διατάξεις εἶναι διατυπωμένες ἀναγκαστικά, μὲ πολὺ γενικοὺς ὅρους. Γιατὶ ἡ εὐκαιρία εἶναι ἐπιθυμητὴ γιὰ νὰ ἐπιτρέπονται οἱ μεταβολὲς καὶ οἱ προσαρμογὲς, πὸ εἶναι πιθανόν νὰ ἀπαιτηθοῦν, καθὼς οἱ συνθήκες μεταβάλλονται καὶ στὴ Μ. Βρετανία καὶ στὸ ἔξωτερον.

Οἱ ἐγγυήσεις αὐτὲς ἀφοροῦν τὰ κυριότερα γεωργικὰ προϊόντα (τὰ μεγάλα καὶ μικρὰ κτήνη, τοὺς χοίρους, τὸ γελαδινὸ γάλα, τὰ αὐγά, τὸ στάρι, τὸ κριθᾶρι, τὴ βρώμη, τὴ σῆκαλη, τὶς πατάτες καὶ τὴ ζάχαρι ἀπὸ τεῦτλα). Γιὰ τὰ προϊόντα στὰ ὅποια ἐφαρμόζεται ὁ νέος Νόμος θὰ ἐξακολουθήσει ἡ ἔκδοσι ἐτησίων καὶ ἐκτάκτων ἐκθέσεων, γιὰ νὰ λαμβάνονται ὑπό-

ψη τὰ δεδομένα πᾶνω στὰ ὅποια θὰ πρέπει νὰ βασιστοῦν οἱ τιμὲς γιὰ τὴν ἐπόμενη περίοδο. Τὸ τίμημα πρέπει νὰ εἶναι μίαν ἐξασφαλισμένη καὶ καθορισμένη τιμὴ ἕνας μέσος ὅρος ἐλλείμματος πληρωμῆς σχετικὸς μὲ μίαν σταθερὴ τιμὴ μίαν στρεμματικὴ πληρωμὴ μίαν ἐπιχορήγησι, ἢ μίαν τιμὴ ὑπολογισμένη σύμφωνα μὲ ἕνα τύπο, τοῦ ὁποίου ἡ ἀξία τοῦ τιμᾶριθμοῦ, π. χ., νὰ εἶναι ἡ βάση. Ἀπὸ τοὺς ἄλλους μεγάλους παράγοντες ὁ πὸ σημαντικὸς εἶναι ἡ ποσότητα, πὸ θὰ ἐξαρτηθεῖ ἀπὸ τὴν ἀποφασιστικότητα. Οἱ ἀγρότες ὁμως θὰ εἶναι ἀνίκανοι νὰ κάμουν σχέδια ἀπὸ πολὺ πρὶν, γιὰτὶ καὶ οἱ τιμὲς θὰ πρέπει τότε νὰ προκαθοριστοῦν ἀπὸ χωρίς ἐπίσης.

Ἡ σταθερότητα ὁμως δὲν εἶναι ἀρετὴ. Εἶναι ἐξίσου σημαντικό νὰ βεβαιωθοῦμε πὸς ἡ γεωργικὴ ἐνασχόλησι θὰ φτάσει τὸν ἀνώτατο βαθμὸ τῆς ἀποτελεσματικότητας. Μίαν ἀπὸ τὶς πὸ σημαντικὲς μεθόδους γιὰ νὰ παροτρύνεται ἡ ἀποτελεσματικότητα στὴ γεωργία, εἶναι ἡ βελτιότητα πὸς οἱ ἀγρότες ἐπώφεληθηκαν ἀπὸ τοὺς καρπούς τῶν σύγχρονων γεωργικῶν ἀναζητήσεων καὶ γνώσεων τῶν πὸ ἐνημερομένων ἀγροτῶν μεθόδων. Αὐτὸ σημαίνει, ἀφενὸς μὲν τὴν προαγωγή τῶν ἀναζητήσεων στὰ ἀγροτικὰ προβλήματα καὶ ἀφετέρου τὴν παρακίνησι τῆς ἀρχαιότητας, πὸ θὰ ἐφοδιάσει τὸ μονομένο ἀγρότη μὲ τὶς ἀναγκαῖες τεχνικὲς πληροφορίες. Γιὰ τοὺς σκοποὺς αὐτοὺς πᾶρθησαν κιόλας τὰ ἀναγκαῖα μέτρα, μὲ τὴν ἴδρυσι μάλιστα τῆς Ἐθνικῆς Ἀγροτικῆς Συμβουλευτικῆς Ὑπηρεσίας.

Ἄν καὶ πολλὰ μποροῦν νὰ γίνουν μὲ τὴν πρόνοιαν τῆς παροχῆς τεχνικῶν συμβουλῶν, γιὰ νὰ ἀνυψωθεῖ ὁ μέσος ὅρος τῆς δράσης στὴ διαχείρησι τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν κτημάτων, ὁμως ἴσως νὰ ὑπάρξει μίαν μειονότητα, ἀπὸ ἀγρότες καὶ μεγαλοκτηματίες, πὸ δὲν θὰ ἤθελαν νὰδεχθοῦν μὲ ἱκανοποίησι παρόμοιες συμβουλές. Σὲ τέτιες περιπτώσεις ἡ Κυβέρνησι θεώρησε πὸς πρέπει, σὰν ἕνα στοιχεῖο γιὰ τὴν ἐγγύησι τῆς σταθερότητας, νὰ ἐπιβληθεῖ ἡ ἐξουσία, καὶ νὰ ἐξασκήσῃ τὰ ἀναγκαῖα μέτρα ἐλέγχου, γιὰ νὰ βεβαιωθεῖ πὸς ὀλοκληρὴ ἡ χώρα φροντίζεται καὶ καλλιεργείται ἀποτελεσματικά. Πρὸς τοῦτο ὁ Νόμος καθορίζει τοὺς γενικοὺς δροῦς τῆς καλῆς ἐπιβλεψῆς καὶ καλλιέργειας τῶν κτημάτων καὶ ὅπου οἱ γαιοκτήμονες καὶ οἱ ἀγρότες δὲν συμμορφώνονται μὲ αὐτοὺς τοὺς μέσους ὅρους, δίνουν τὸ δικαίωμα στὸν Ὑ-

πουργό να τούς βάλεi σε έποπτεία, να εκδίδει οδηγίες πρὸς αὐτοὺς καὶ ἄν εἶναι ἀνάγκη, να τούς στερήσει τὴν κατοχὴν.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς βεβαιότη-
τας πὼς οἱ γαῖες ποὺ χρησιμοποιοῦνται
γιὰ γεωργικοὺς σκοποὺς διευθύνονται καὶ
καλλιεργοῦνται ἀποτελεσματικά, ὑπάρχουν
καὶ δύο ἄλλες ἀπόψεις τῆς γεωργικῆς, πο-
λιτικῆς, ποὺ εἶναι σημαντικὲς γιὰ τὸ συμ-
φέρον μιᾶς ἀποδοτικῆς γεωργίας. Πρῶτον,
κανένα κτῆμα ποὺ ἡ ἀπόδοσή του δὲν θεω-
ρεῖται ἱκανοποιητικὴ δὲν θὰ πρέπει νὰ χρη-
σιμοποιεῖται γιὰ σκοποὺς μὴ γεωργικοὺς,
ἂν ἄλλες φτωχότερες γαῖες μποροῦν νὰ
χρησιμοποιηθοῦν ἀνάλογα μὲ τὶς δυνατό-
τητές τους. Γιατὸ τὸ σκοπὸ τὸ Ὑπουρ-
γεῖο τῆς Γεωργίας βρίσκεται σὲ στενὴ συ-
νεργασία μὲ ἄλλα Ὑπουργεῖα. Δεύτερον,
ὀρισμένες περιοχὲς δὲν μποροῦν νὰ ἀνα-
πτυχθοῦν καὶ νὰ χρησιμοποιηθοῦν, ὅπως
πρέπει γιὰ γεωργικοὺς σκοποὺς, χωρὶς ση-
μαντικὲς δαπάνες, ποὺ κανένας ἰδιώτης δὲν
ὑπάρχει πιθανότητα νὰ ἀναλάβει. Ἀπὸ τὸ
Νόμο χορηγοῦνται οἱ ἀναγκαῖες ἐξουσίες
γιὰ νὰ ὑπάρχουν οἱ γαῖες αὐτὲς στήν κυριό-
τητα τοῦ Κράτους, ὥστε τὰ ἀπαραίτητα ἔργα
γιὰ τὴν ἀνάπτυξή τους νὰ ἐκτελοῦνται.
Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ ὁ Ὑπουργὸς μπορεῖ νὰ
διατάξει τὴν ἐφαρμογὴ πειραματικῶν σχε-
δίων, γιὰ τὴν ἐκ νέου διαρρύθμιση τῶν
κτηματικῶν ὀρίων καὶ μπορεῖ νὰ ἐκδώσει
διαταγὲς γιὰ νὰ προλάβει τὴν κατάταμηση
τῶν γαιῶν σὲ μὴ οἰκονομικὲς μονάδες.

Ἡ γενικότερη πολιτικὴ κάνει ἀναγκαῖα
τὴν ἐξασφάλιση τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν
γαιοκτῆμόνων καὶ τῶν ἐνοικιαστῶν τῶν
γαιῶν. Πρὸς τοῦτο ὁ Νόμος ἐπιφέρει οὐ-
σιώδεις τροποποιήσεις στὴν ὑφιστάμενη
νομοθεσία καὶ εἰσάγει ἕναν ἀριθμὸ ἀπὸ
νέες διατάξεις, σχετικὲς, ἰδιαίτερα, μὲ τὴν
ἐξασφάλιση τῆς κατοχῆς τῶν γαιῶν ἀπὸ
τοὺς ἐνοικιαστῆς τους.

Γιὰ τὴν κατεύθυνση αὐτῆς τῆς πολιτικῆς
οἱ Ἐπαρχιακὲς Γεωργικὲς Ἐκτελεστικὲς
Ἐπιτροπές, ποὺ δημιουργήθηκαν κατὰ τὴ
διάρκεια τοῦ πολέμου, θὰ ἱδρυθοῦν τῶρα
σὲ διαρκεῖς βάσεις. Θὰ διορίζονται ἀπὸ
τὸν Ὑπουργὸ, θὰ περιλαμβάνουν ὅμως
καὶ ἕναν ἀριθμὸ μελῶν ποὺ θὰ παίρνουν-
ται ἀπὸ πρόσωπα ποὺ θὰ προτείνονται
ἀπὸ τοὺς ἐνοικιαστῆς τῶν ἀγρῶν, τοὺς
ἀγροτεργάτες καὶ τοὺς γαιοκτῆμονες. Ἔ-
τσι οἱ ἐνδιαφερόμενοι θὰ ἀναλάβουν ἀ-
πευθείας τὴν εὐθύνη, σὲ συνεργασία μὲ
τὴν Κυβέρνηση, γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς γε-
νικῆς πολιτικῆς καὶ γιὰ τὴν προαγωγὴ τῆς
ἀποδοτικότητας. Εἰδικὰ δικαστήρια θὰ ἱ-
δρυθοῦν γιὰ νὰ κρίνουν τὶς προσφυγές,
στὶς περιπτώσεις π. χ. ποὺ ἀφαιρεῖται ἡ
κατοχὴ ἀπὸ τοὺς ἐνοικιαστῆς ἢ τοὺς κτη-
ματίες.

Ἐνα εἰδικὸ μέρος τοῦ Νόμου ἐφαρμό-
ζει τὴν κυβερνητικὴ πολιτικὴ γιὰ τοὺς μι-

κροκτηματίες, καὶ ἔχει γιὰ σκοπὸ νὰ παρο-
τρύνει μιὰ ἱκανοποιητικὴ γεωργικὴ στα-
διοδρομία. Τὸ βασικὸ τῆς χαρακτηριστικὸ
εἶναι ἡ πρόνοια ὅπως οἱ μικροκτηματίες
ἀποτελέσουν ἕνα σκαλοπάτι, ἀπ' ὅπου εἰ-
δικευμένοι ἀγροτεργάτες θὰ μποροῦν νὰ
βγαίνουν γιὰ νὰ γίνουν μορφωμένοι καλ-
λιεργητῆς κτημάτων.

ΕΛΛΑΒΑΜΕ :

1. L' Age Nouveau No 18. Tome 6—8e Année
Janvier Paris 1947.
2. «Ἡ Νέα Οἰκονομία» Χρόνος Α' ἀριθ.
6. Ἀπρίλιος 1947.
3. «Κομμουνιστικὴ Ἐπιθεώρηση». Ἀριθ.
φύλ. 4. Ἀπρίλιος 1947.
4. «Σοσιαλιστικὴ Ἐπιθεώρηση» Νέα περι-
όδος. Φλεβάρης—Μάρτιος 1947.
5. «Ἀκτίνες» Τεύχος 67. Ἔτος Ι. Ἀπρί-
λιος 1947.
6. «Ἀγροτικὴ» Χρόνος Α. Τεύχος 1. Μάρ-
τιος 1947. Ἀθήνα.
7. «Ὁ Τύπος τῆς Θράκης» Ἀρ. φύλλου
40. Ἔτος Α. 7 Ἀπριλίου 1947.
8. «Ἐλεύθερα Γράμματα» Ἀριθ. 64 Ἀθή-
να 12 Ἀπριλίου 1947.
9. «Μόρφωση» Ἀρ. φύλ. 9. Χρόνος Β.
Τόμος Γ. 25 Μάρτη.
10. «Μόρφωση» Ἀρ. φύλλου 10. Χρόνος
Β' Τόμος Γ. 10 Ἀπρίλη.
11. «Ἡ πάλη τῶν Τάξεων» Περίοδος Νέα
Ἀριθ. φύλ. 101 Ἀθήνα 20 Ἀπρίλη.

Ο Β' ΤΟΜΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΕΩΣ

Μὲ τὸ παρὸν τεῦχος (ἀρ. 33) κλίνει
ὁ δεύτερος τόμος τῆς «Δημοκρατι-
κῆς Ἐπιθεωρήσεως».
Ὁ πίνακας τῶν περιεχομένων τοῦ
Αου τόμου καθὼς καὶ τοῦ Βου, θὰ δημο-
σιευθῇ εἰς ἕνα ἀπὸ τὰ ἐπόμενα τεύχη.

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Ἀπρίλιος 1947

Διευθυντής : Σ. Θεοχάρης
Ἐμβάσμ.-Ἐπιστολὲς Χ. Τρικοῦπη 48
ΧΡΟΝΟΣ Β' — ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 33

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ :

Ἐτήσια . . . . . Δρ. 12.000
Ἐξάμηνη . . . . . » 6.000

Ἐξωτερικὸς :

Δολ. 6.- ἢ Λιρ. Ἀγγλ. 1 1/2